

T. C.
ÖZYEĞİN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**İKİ FAKTORLÜ ULUSLARARASI TAM HİZMET FAKTORİNGİ
VE
TÜRKİYE UYGULAMASINDAKİ FARKLILIKLAR**

**Ragıp Yüce UYANIK
5804**

**Anabilim Dalı
Programı
Danışman**

**: Hukuk
: Özel Hukuk
: Dr. Sami KOCABIYIK**

Istanbul, 2019

ÖZET

Factoring, 24 Ocak 1980 kararları sonrası Türkiye ekonomisinin dışa açılması ile tanıştığımız yeni finansal enstrümanlardan birisidir. Dünyada çok uzun zamandır çeşitli şekillerde kullanılmakta olan factoring Türkiye’de ilk olarak uluslararası işlemlerde, özellikle ihracat işlemlerinde uygulanmaya başlanmış, daha sonra Türkiye koşullarına adapte edilerek yurtiçi işlemlerde bugünkü kullanımına kavuşmuştur. Bu nedenle factoringin uluslararası uygulamasını bilmek factoringi anlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Factoring müessesesi elli yıldan uzun süredir içinde bulundurduğu fonksiyonları ile sürekli gelişim göstermektedir. Ancak, buna rağmen tanınma anlamında yavaş kalmıştır. İyi incelendiğinde, factoringin satışların, karlılığın ve ülke ihracatının artmasında önemli etkileri olduğu görülmektedir.

Uluslararası factoringin hızlı gelişimi nedeniyle Türkiye’deki uygulama yöntemleri ve hukuki değerlendirmelerinde farklılıklar gözlemlenebilmektedir. Bu çalışmada satıcı ve faktor arasında imzalanan uluslararası factoring sözleşmesi değerlendirilmekte ve uluslararası factoringin dünya uygulaması ve uluslararası kurallar açısından Türkiye uygulamasının farklı yorumlar nedeniyle tartışmalı hale gelmiş bazı hususlarına yanıt aranmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER

Temlik, Uluslararası Factoring, İhracat Factoringi, Uluslararası Factoring Genel Kuralları, Rücusuz Factoring, Rüculu Factoring

ABSTRACT

Factoring is one of the financial instruments that we have learned after the opening of Turkish economy by 24th January 1980 decisions. Factoring has an old history and has been exercised in Turkey first in international, especially export transactions. Later it has been modified to fit Turkish market conditions and has got its existing shape in domestic transactions. Therefore, knowing the international practice of factoring is very important to better understand it.

Factoring has been developed to contain multiple functions for the last 50 years and has been still improving. However, its recognition is slower. The better it is understood, the better its direct effect in increasing sales, profitability and exports of a country will be seen.

Due to the fast development of this service, the practice and the legal understanding of international factoring may sometimes be different. This work evaluates international factoring contract by its definition, structure, content and legal understanding from different points of view and examines in more details the grey areas due to false interpretations or missing information are put forward and are tried to be clarified in accordance with the actual international exercise and rules.

KEYWORDS

Assignment, International Factoring, Export Factoring, General Rules for International Factoring, Without Recourse Factoring, Recourse Factoring

KISALTMALAR

age	: Adı geçen eser
B	: Bazı durumlarda
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çevirmen
Ç.N.	: Çevirenin notu
E	: Evet
EUF	: European Union Federation for the Factoring and Commercial Finance Industry
FCI	: Factors Chain International
FKB	: Finansal Kurumlar Birliği
FKFFŞK	: 6361 Sayılı Finansal Kiralama Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu
FNBB	: First National Bank of Boston
GRIF	: FCI's General Rules for International Factoring
H	: Hayır
IAS	: International Accounting Standards
ICC	: Uluslararası Ticaret Odası
IFA	: Interfactor Agreement
IFG	: International Factors Group
IFRS	: International Financial Reporting Standards
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
LC	: FCI Legal Circular (FCI Hukuk Sirküleri)
Libor	: London Interbank Offered Rate
md.	: Madde
M. Ö.	: Milattan Önce
Para.	: Paragraf
POS	: Point of Sale

PUA	: Payment Under Approval – Onay Kapsamında Ödeme
s.	: Sayfa
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
The Code	: The Code of International Factoring Customs
TMK	: Türk Medeni Kanunu
UNCITRAL	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu
UNIDROIT	: Uluslararası Özel Hukukun Birleştirilmesi Enstitüsü
UNIDROIT 88	: UNIDROIT'nın Uluslararası Faktoring Konvansiyonu (1988)
v.b.	: Ve benzerleri
v.d.	: Ve diğerleri

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	1
ABSTRACT.....	2
KISALTMALAR.....	3
İÇİNDEKİLER.....	5
TABLO LİSTESİ.....	9
GİRİŞ.....	10
i. Çalışmanın Amacı.....	11
ii. Çalışmanın Yöntemi.....	12
iii. Çalışmanın Kapsamı.....	13

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK FAKTORİNG

1.1 FAKTORİNG KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	14
1.1.1 Faktoring Kavramı.....	14
1.1.2 Faktoringin Tarihsel Gelişimi.....	14
1.1.2.1 Koloni Türü Faktoring – I Dönem.....	17
1.1.2.2 Eski Tür Faktoring - II. Dönem.....	18
1.1.2.3 Modern Faktoring - III. Dönem.....	19
1.1.2.4 Modern Faktoringin Gereği Faktoring Zincirleri.....	20
1.1.3 Faktoring İşleminin Genel Akışı.....	23
1.1.3.1 Tek Faktörlü Sistem.....	23
1.1.3.2 İki Faktörlü Sistem.....	24
1.2 FAKTORİNG TANIMLARI.....	24
1.2.1 UNIDROIT'nın Faktoring Tanımı.....	25
1.2.2 FCI'nın Faktoring Tanımı.....	26
1.2.3 Türkiye'de Faktoring Tanımı.....	27
1.3 FAKTORİNG İŞLEMİNİN TARAFLARI.....	28
1.3.1 Tedarikçi.....	29

1.3.2 Borçlu.....	29
1.3.3 Faktor.....	30
1.3.4 Muhabir Faktor.....	30
1.4 FAKTORİNG İŞLEMİ İLE SAĞLANAN FONKSİYONLAR.....	31
1.4.1 Hizmete (İş Görme) Yönelik Fonksiyonlar.....	31
1.4.1.1 Alacak Kayıtlarının Tutulması.....	31
1.4.1.2 Alacakların Tahsilatının Takibi.....	32
1.4.2 Şüpheli Alacaklara Karşı Koruma (Teminat) Fonksiyonu.....	32
1.4.3 Finansman Fonksiyonu.....	33
1.4.4 Faktoringin Sağladığı Avantajlar.....	34
1.4.4.1 Faktoringin Satıcıya Sağladığı Avantajlar.....	34
1.4.4.2 Faktoringin Alıcıya Sağladığı Avantajlar.....	34
1.4.4.3 Faktoringin Ekonomiye Sağladığı Avantajlar.....	35
1.5 FAKTORİNG SÖZLEŞMESİ.....	35
1.5.1 Faktoring Sözleşmesinin Tanımı.....	35
1.5.2 Faktoring Sözleşmesinin Temeli : Temlik.....	36
1.5.2.1 Amaçlarına Göre Temlik Çeşitleri.....	36
1.5.2.1.1 İfa Amacıyla Temlik.....	36
1.5.2.1.2 Tahsil Amacıyla Temlik.....	37
1.5.2.1.3 Teminat Amacıyla Temlik.....	37
1.5.2.1.4 Bağışlama Amacıyla Temlik.....	37
1.5.2.2 Faktoring ve Temlik.....	37
1.5.3 Faktoring Sözleşmesinin Unsurları.....	38
1.5.3.1 Hizmet (İş Görme) Unsuru.....	38
1.5.3.2 Teminat Unsuru.....	39
1.5.3.3 Vekalet Unsuru.....	39
1.5.3.4 Ödünç / Satış Unsuru.....	39
1.5.4 TBK Kapsamında Faktoring Sözleşmesi.....	40
1.6 FAKTORİNG TÜRLERİ.....	41
1.6.1 Bildirimli / İhbarlı Faktoring (Notification / Disclosed Factoring) Çeşitleri.....	42

1.6.1.1 Rücusuz Faktoring (<i>Without Recourse Factoring</i>)	42
1.6.1.2 Rücülü Faktoring (<i>Recourse Factoring</i>)	42
1.6.1.3 Acente Faktoringi/ <i>Self Servis Faktoring (Agency / Bulk Factoring)</i>	43
1.6.1.4 Vade faktoringi (<i>Maturity Factoring</i>)	43
1.6.2 İhbarsız / Bildirimsiz Faktoring (<i>Non Notification/ Undisclosed Factoring</i>)	44
1.6.3 Fatura İskontosunu (<i>Invoice Discounting</i>)	44
1.6.4 Tam Hizmet Faktoringi (<i>Full Service Factoring</i>)	44
1.6.5 Yurtiçi Faktoring (<i>Domestic Factoring</i>)	45
1.6.6 Uluslararası Faktoring (<i>International Factoring</i>)	45
1.6.6.1 İhracat Faktoringi (<i>Export Factoring</i>)	45
1.6.6.2 İthalat Faktoringi (<i>Import Factoring</i>)	45
1.6.7 Direkt Faktoring (<i>Direct Factoring</i>)	46
1.6.8 İki Faktörlü Sistem (<i>Two Factor System / Four Corner Factoring</i>)	46
1.7 FAKTORİNGİN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ	47

İKİNCİ BÖLÜM

İKİ FAKTORLÜ ULUSLARARASI TAM HİZMET FAKTORİNGİ

2.1 İKİ FAKTORLÜ ULUSLARARASI TAM HİZMET FAKTORİNGİNİN İŞLEYİŞİ	50
2.2 FAKTORLERARASI ANLAŞMA (IFA - <i>INTERFACTOR AGREEMENT</i>)	54
2.3 GRIF – ULUSLARARASI FAKTORİNG GENEL KURALLARI	55
2.3.1 Uluslararası Faktoring Kurallarının Tarihsel Gelişimi	55
2.3.2 Genel Olarak GRIF	56
2.3.3 GRIF'in Temel Yapısı	57
2.3.4 GRIF'in Kısımları	58
2.3.4.1 Genel Hükümler	59
2.3.4.2 Alacakların Temliki	64
2.3.4.3 Kredi Riski	67
2.3.4.4 Alacakların Tahsili	74
2.3.4.5 Fonların Transferi	75

2.3.4.6 İhtilaflar.....	78
2.3.4.7 Garanti ve Taahhütler.....	82
2.3.4.8 Çeşitli Konular.....	84
2.4 FCI'İN HUKUKİ ALTYAPISINA DAİR DİĞER DOKÜMANLAR.....	85
2.4.1 FCI Tüzüğü (The Constitution of FCI).....	86
2.4.2 FCInverse Genel Kuralları (The General Rules for FCInverse).....	86
2.4.3 FCI Tahkim Kuralları (FCI Rules of Arbitration).....	86
2.4.4 Edifactoring.com Kuralları (edifactoring.com Rules).....	86
2.4.5 GRIF'e Ek Sözleşmeler.....	86
2.4.5.1 Sipariş Yönetimi Ek Sözleşmesi (Supplemental Agreement for Purchase Order Management).....	87
2.4.5.2 RESCUE Ek Sözleşmesi (Supplemental Agreement for RESCUE).....	87
2.4.5.3 İslami Uluslararası Faktoring Ek Sözleşmesi (Supplemental Agreement for Islamic International Factoring).....	87
2.4.5.4 Bildirimsiz Uluslararası Faktoring Ek Sözleşmesi (Supplemental Agreement for Non- Notification Cross Border Factoring).....	87
2.4.6 Hukuk Sirküleri.....	88
2.4.7 Soru ve Yanıtlar.....	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI FAKTORİNGİN TÜRKİYE UYGULAMASI İLE İLGİLİ FARKLILIKLAR

3.1 ULUSLARARASI FAKTORİNG UYGULAMASINDAKİ FARKLILIKLARIN NEDENLERİ.....	89
3.2 TEMLİKİN NİTELİĞİ İLE İLGİLİ FARKLILIKLAR.....	92
3.2.1 Faktoring işlemi sırasında yapılan temlik ile alacağın mülkiyeti ilişkisi.....	92
3.2.2 Alacak ile ilgili temlik yasağının GRIF'e göre geçerliliği hususu.....	94
3.2.3 Temlikin teminat ya da tahsil amaçlı oluşu ile ilgili hususlar.....	99
3.2.4 Temlik aldığı alacağı mülkiyetine geçirmeyen faktörün, bu alacağı ithalat faktörüne temlik edebiliyor edemeyeceği hususu.....	101

3.3 FAKTORİNGİN TANIMI İLE İLGİLİ FARKLILIKLAR	102
3.3.1 Faktörden ön ödeme alan satıcının faktöre borçlu sayılıp sayılmadığı hususu.	102
3.3.2 Faktoring garantisinin niteliği ile ilgili hususlar.	103
3.3.3 Faktoring garantisinin devreye girme zamanı ile ilgili hususlar.	106
3.3.4 Uluslararası faktoringde onayın kapsamı ile ilgili hususlar.	108
3.4 MUHASEBE KAYITLARI İLE İLGİLİ FARKLILIKLAR	109
3.4.1 Faktorün satıcıdan temlik yoluyla devralmış olduğu alacakların bilançoya alınıp alınmayacağı hususu	109
3.4.2 İthalat Faktoring İşlemlerinin muhasebeleştirilmesi.	116
3.5 SÖZLEŞMENİN HUKUKİ ALYAPISI İLE İLGİLİ FARKLILIKLAR	117
3.5.1 Faktoring sözleşmesi ile doğmuş ve doğacak tüm alacakların toptan ya da ayrı ayrı temlik hususu.	118
3.5.2 Uluslararası faktoring kurallarına göre ithalat faktorünün alacak bedelini ödeme taahhüdünün ne zaman ortadan kalktığı hususu.	121
3.5.3 Onaylı olmayan alacaklarla ilgili ithalat faktorünün yükümlülükleri.	124
3.5.4 Türkiye’de faktoring yoluyla alacak satın alınıp alınamayacağı hususu.	126
3.5.5 Borçlunun haklı defî, itiraz veya karşı talebi ile alacakların geri temlik edilebilmesi ihtimalinin tam hizmet faktoring işleminin alacak satışı olmasını engelleyip engellemediği hususu.	129
3.6 GELİŞEN BİR ALAN OLARAK İSLAMİ ULUSLARARASI FAKTORİNG	130
SONUÇ	134
KAYNAKÇA	141

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Faktoring Çeşitleri

Tablo 2: Avrupa Birliği ülkeleri ve beş diğer ülke temsilcilerinin temlik yasağı konusundaki yanıtları.

GİRİŞ

24 Ocak 1980 Kararlarının sonrasında Türkiye’de ekonominin dışa açılması yönünde birtakım değişimler olmuştur. İlk olarak Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ve sonrasında 1985 yılında yeni bir Bankalar Kanunu¹ kabul edilmiş, bu kanunu takiben ülkemiz bazı yeni finansal ürünlerle tanışmıştır. İlk olarak 1988 yılında işlemlerine başlanan faktoring de bu ürünlerden birisidir².

Tarihi M.Ö. 4000 yıllarında Fenikeliler tarafından yapılan ilk temliklere dayandırılan faktoring işlemleri, ilk olarak mal satımlarında aracılık, daha sonra da özellikle ABD’deki ekonomik buhran sonrası ve sonrasında alacak alımı şeklinde kendisini göstermektedir. 1960lı yıllarda Avrupa’da yaygınlaşan faktoring işlemleri 1988 yılından itibaren Türkiye’de de uygulanmaya başlanmıştır³.

Başlangıçta bir bankanın yeni bir departmanı (İktisat Bankası Factoring Grubu) tarafından başlatılan faktoring işlemleri ile ihracatçılara hizmet vermek amaçlanmıştır. İlk uygulamalar, bu hizmetin bütün fonksiyonlarını yani alacakların devredilmesi (temlik), alacak kayıtlarının tutulması, şüpheli alacaklara karşı koruma sağlanması, tahsilatın takip edilmesi ve ön ödeme yoluyla finansman sağlanması işlemlerini içerisinde barındırmıştır⁴. İşlem hacimleri hızla artarak sadece üç yıl içerisinde 65 milyon USD civarındaki yıllık hacme ulaşınca faktoring yeni iş kurmak isteyen yatırımcıların dikkatini çekmiştir. Faktoring şirketlerinin kuruluşu ile ilgili yasal düzenlemenin olmadığı o günlerde faktoring şirketlerinin sayısı da hızla artmış ve yeni firmalar tarafından daha az kar getiren uluslararası faktoring (çoğunlukla ihracat faktoringi) işlemlerinden ziyade daha çok kar getiren yurtiçi faktoring işlemleri tercih edilmiştir. O dönemdeki enflasyon oranlarının yüksekliği ve bununla bağlantılı yüksek iskonto oranları yurtiçi işlemlerdeki karlılığın daha fazla olmasının nedenini

¹ 02.05.1985 tarih ve 18742 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan, mülga, 3182 sayılı Bankalar Kanunu.

² R. Yüce **UYANIK**, “Dünyada ve Türkiye’de Faktoring Tanımı” (Tanım), **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 2, Sayı 3, 2015, s. 23-40 (24).

³ **UYANIK**, Tanım, s. 27-28.

⁴ İlk uygulamalar iki faktörlü uluslararası tam hizmet faktoringi işlemleri şeklinde uygulanmış olup bu fonksiyonlar ile ilgili bilgiler metin içerisinde verilecektir.

oluşturmuştur. Zamanla uluslararası faktoring işlemleri ile sağlanabilen tüm fonksiyonların yurtiçi işlemlerde uygulanamayacağı anlaşılmıştır. Bu durumda çoğunluğu teşkil eden ve yalnızca iç piyasa faktoring işlemleri ile ilgilenmekte olan şirketlerin uygulamaları, faktoringin esas fonksiyonları imiş gibi yorumlanmaya başlanmıştır⁵. Böylece yurtiçi işlemlerde daha az fonksiyonun yerine getiriliyor olması faktoring konusunda Türkiye’de işlem ile ilgili farklı algılara yol açmıştır.

Uluslararası faktoring ile yurtiçi faktoring tanım ve uygulamaları arasındaki sapmaların çok fazla olması nedeniyle, hizmetin içeriği ve kullanım alanı konusunda üçüncü bölümde detayları ile değinilecek farklı görüşler de oluşmaya başlamıştır⁶. Örneğin, çeşitli eğitim çalışmalarımızdaki gözlemlerimize göre yurtiçi faktoring işlemlerinin genelde sadece çekli alacakların finansmanı amaçlı yapılmakta olmasından dolayı, yurtiçi faktoring müşterilerinin önemli bir kısmının faktoringin çeksiz işlemlerin finansmanını da kapsayacak şekilde yapılabileceği hatta finansmansız da yapılabileceği bilgisini haiz olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumun oluşmasında faktoring şirketlerinin bazılarının sadece çekli alacakların finansmanına yönelik olarak yaptıkları reklamların payı büyüktür⁷. Elbette bütün bunların neticesinde faktoringin ikincil, isteğe bağlı hizmeti olan finansman, en temel hizmet gibi görülmekte, bu da kamu otoritesi dahil tüm kesimler gözünde faktoringin bir çeşit ödünç para verme işlemi gibi algılanmasına ve ilgili düzenlemelerin de o çerçevede yapılmasına yol açmaktadır⁸.

i. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın, faktoring sektör çalışanları ve faktoring işleminden faydalanmak isteyen kişiler için, uluslararası faktoring ve dolayısıyla gerçek anlamıyla faktoringin

⁵ UYANIK, Tanım, s. 24.

⁶ Farklı algılamalar konusunda Bkz. Yüce UYANIK, “Yurtiçi Faktoring ve Türkiye”, Ocak 2003 http://web.boun.edu.tr/uyanik/Boun/Factoring/Entries/2010/8/8_Yurtici_Factoring_ve_Turkiye.html (Erişim: 13.11.2018).

⁷ “Faturalı çeklerinizin vadesi 30 dakika”, “Çekinin fotoğrafını çek gönder” vb.

⁸ Faktoring ile ilgili ülkemizdeki ilk düzenleme 06.10.1983 tarih ve 18183 nolu Resmi Gazete’de yayınlanmış olan 90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname’nin 21.06.1994 tarihinde 545 Sayılı kanun Hükmünde Kararname ile değiştirilmesi şeklinde olmuştur. Özünde çok farklı olmalarına rağmen “faktoring” ve “ödünç para” kavramlarının bir araya getirilmiş olması daha sonra oluşan tartışmaların başlamasının temel sebebi olarak gözümüze çarpmaktadır.

tanıtımı açısından yol gösterici olması hedeflenmektedir.

Uluslararası faktoring konusunda Türkiye’de yazılmış çok fazla yayın olmaması, olanlarda da genel olarak birbirini tekrar eden güncel olmayan bazı bilgilerin bulunması nedeniyle çalışmanın bu konuda önemli bir boşluğu doldurması da ayrıca amaçlanmaktadır.

ii. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada, uluslararası faktoring zincirlerinin kaynak kitapları ve dokümanları, lağvedilmiş Faktoring Derneği’nin rapor ve sempozyum belgeleri ve kitapları ile Finansal Kurumlar Birliği (FKB)’nin dokümanları ve konuya ilişkin yasal düzenlemeler, Türkiye’de ve dünyada faktoring hizmetine yönelik belgeler taranmış⁹, tezler incelenmiş, kitaplar değerlendirilmiş ve tez sahibinin FCI Hukuk Komitesi üyesi olması sayesinde bir başkası tarafından ulaşılması nispeten zor olan Factors Chain International (FCI)’in dokümanlarından yararlanılmıştır. Çeşitli kitaplarda atıflı veya atıfsız¹⁰ olarak benzer bilgilerin veriliyor olması nedeniyle, tezler ve bazı kitaplardan alıntılar sınırlı olarak yapılmış, ana kaynaklar (yerli ve yabancı) ve uluslararası faktoring uygulamasına özel çalışmalar ile tez sahibine ait önceki yayınlar temel alınmıştır. Çalışmada bu dokümanlardan elde edilen bilgiler ile Türkiye’de uluslararası faktoring ile ilgili düzenlenmiş paneller ve sempozyumlardaki hukuki görüşlerden de yararlanılarak mümkün olduğunca çok ama yine de kaynak azlığı nedeniyle az sayıda yayın ve kararlardan örnekler verilmektedir. Zaman zaman da daha önceki çalışmalarımızda o zamanki bilgi eksikliği nedeniyle yapılmış yanlışlar düzeltilmektedir¹¹.

⁹ Bu çalışmanın hazırlanmasında ayrıca Finansal Kurumlar Birliği (FKB) ve FCI’ın ilgili dokümanlarına ulaşabilmemizin önemli yardımı olmuştur.

¹⁰ Örneğin, Osman OY, Seçkin KÖSE ve Süleyman Yahya ALKİM tarafından kaleme alınmış 2008 basımı **FACTORİNG** isimli kitapta, 2002 yılında yazmış olduğum ve Faktoring Derneği tarafından yayınlanan Faktoring Kuralları isimli kitabımdan “Faktoring Sözlüğü“ ve “Uluslararası Faktoring Kuralları“ bölümlerinin atıfsız hem de tarihi geçmiş olarak yer aldığı görülmektedir.

¹¹ Örneğin, 1992 yılındaki bir makalede Kredi Sigortası faktoringin temel hizmetleri arasında sayılmaktadır ki bu yanlıştır. Bkz. Yüce UYANIK, (**Pazarlama Dünyası**) “Factoring ve Türkiye Uygulaması”, **Pazarlama Dünyası**, Yıl 6, Sayı 35, Eylül – Ekim 1992, s. 34 – 40 (38).

iii. Çalışmanın Kapsamı

Geniş bir kavram olan faktoring ile ilgili bu çalışma, genel olarak faktoringin uluslararası uygulaması ve bunun Türkiye yansımaları ile sınırlı tutulmuştur.

Dolayısıyla, birinci bölümünde faktoring kavramının ve faktoring sözleşmesinin genel bir tanımı yapılmaktadır. Bu bölümde faktoringin genel işleyişinin yanı sıra avantajları, tarihçesi, gelişimi ve uluslararası faktoring zincirleri ve faktoring türlerine de yer verilmektedir.

İkinci bölümde faktoring türleri arasından konumuzu teşkil eden ve faktoringin daha iyi anlaşılmasını sağlayan iki faktörlü uluslararası tam hizmet faktoringi işlemi ele alınmakta, dünyadaki işleyişi ve hukuki yapısı, ihracatçı, ithalatçı ve faktörler açısından değerlendirilmektedir. Ayrıca uluslararası faktoring kurallarının bilginiz dahilinde henüz başka hiçbir dokümanda bulunmayan genel açıklamaları yapılmakta ve bu kuralların özünün daha net anlaşılmasına yönelik bilgiler verilmektedir.

Üçüncü bölümde ise Türkiye’de uluslararası faktoringin gelişimi, faktoringin en temel unsuru olan temlik, faktoring sözleşmesinin şekli, mahiyeti ve içeriğine dair farklı anlayışlara değinilmekte, uluslararası faktoring kuralları, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK)¹² ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu (FKFFŞK)¹³ ışığında uluslararası faktoring sözleşmesinin hukuki niteliği bu farklı yaklaşımlar açısından incelenmektedir. Ülkemizde faktoring uygulamasının başladığı ilk yıllardan bu yana ortaya çıkan hizmetin temel nitelikleri (tanım, temlik niteliği, sözleşmenin hukuki altyapısı, muhasebeleştirme vb.) ile ilgili bu farklı yaklaşımlara çözüm aranmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

¹² 04.02.2011 tarih ve 27836 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu.

¹³ 13.12.2012 tarih ve 28496 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu.

GENEL OLARAK FAKTORİNG

1.1 FAKTORİNG KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1.1 Faktoring Kavramı

Faktoring genel olarak, mal veya hizmet satışından doğan vadeli alacakların devir yoluyla bir faktoring şirketinin (faktor) varlıklarına geri dönüşlü veya dönüşsüz olarak katılması ve faktor tarafından bu alacaklarla ilgili finansman yapılсын ya da yapılmasın; tahsilat takibi, alacak kayıtlarının tutulması, şüpheli alacaklara karşı koruma fonksiyonlarından en az birisinin yerine getirilmesi yolu ile alacağın ilk sahibi olan satıcıya daha kolay satış ve nakit akışı olanağı yaratan bir finansal hizmettir¹⁴.

1.1.2 Faktoringin Tarihsel Gelişimi

Bugün uluslararası ticaretin finansmanında geniş kapsamda uygulanmakta olan faktoring, önceleri ticarete aracılık şeklinde kendini göstermiş, faktorler zaman içerisinde işlevlerine şüpheli alacaklara karşı koruma ve erken ödeme fonksiyonlarını eklemiş, daha sonra ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik hizmetler başlamış, 1960'lı yılların başından itibaren bugünkü alacağın satın alınması ve satın alma bedelinin erken veya anlaşılan bir vadede ödenmesi şekli ile kullanılmaya başlanmıştır.

1960'larda Avrupa faktoring ile tanışırken bu kavram, Amerika'da genellikle tekstil ticareti ile ilgilenenler tarafından bilinmekteydi.

Faktoring kelimesi, Latince “yapan, eden” anlamına gelen “*factor*” kelimesinden türemiştir¹⁵. “Faktor” kelimesinin tarihsel kullanımına bakıldığında “başkalarının ticari ilişkileri ile ilgilenen bir temsilci” ve “yüklenen malların gönderildiği kişi” anlamlarına

¹⁴ R. Yüce UYANIK, Tanım, s.38.

¹⁵ Patrick De Villepin (Editör), **Factors and Actors: A Global Perspective on the Present, Past and Future of Factoring**, P.I.E Peter Lang S.A., Brussels, 2018, s. 17.

rastlanmaktadır. Örneğin; Kasım 1780 tarihli Dutch dilinde yazılmış bir konişmentoda Cenova'lı bir alıcı temsilcisi "Factoor" olarak anılmaktadır¹⁶.

Aslında, tarihte ilk alacak devir işleminin M.Ö. 4000'lerde Mezopotamya'da yapılmış olduğu sanılmaktadır¹⁷. Bununla beraber yaptığımız incelemeler faktoring işleminin kökeninin M.Ö. 1750 yıllarına kadar dayandığını göstermektedir. O dönemlerde Mezopotamya'da yaşamakta olan Asur medeniyetinde "Tamkarum" adı verilen tüccarlar yer almakta idiler¹⁸. Tamkarum sermaye sahiplerinden aldığı katkı payı ile mal almakta, genellikle Anadolu'da ürünlerini satmakta ve tablet şeklindeki vadeli borç senetleri ile dönmekteydi. Sermaye sahibine ya bu borç senedini vermekte ya da daha yaygın olarak vadeli alacağı biraz daha düşük bir bedel ile peşin ödemekteydi. Daha sonra faktörler sırasıyla Roma, Kuzey İtalya, Kuzeybatı Avrupa, Almanya, İngiltere ve kolonilerde görülmektedir¹⁹.

Avrupa'da *Factor* teriminin ticaretle bağlantılı kullanımına 15. – 19. yüzyıl arasındaki kayıtlarda rastlıyoruz. İngilizce sözlüklerde *factor* "Başkası adına alım satım yapan kişi" olarak tanımlanmakla birlikte bu kişilerin günümüzdeki temsilci ve brokerlerden önemli bir farklılık göstermektedirler. Bu kişiler alım satımına aracı oldukları malların mülkiyetini de üstlenmektedirler²⁰. Geniş bilgiye sahip olduğumuz en önemli örneklerden birisi İngiltere Londra'daki Blackwell Hall faktörleridir²¹. 17. yüzyıldan başlayarak Kuzey İngiltere'deki yünlü kumaş üreticileri Londra'daki terzi ve tüccarlar için mallarını Blackwell Hall binasına getirmekte ve orada bulunan 35 civarındaki faktöre konsinye olarak bırakmaktaydılar. Bu faktörler malları kendilerine gelen alıcılara vadeli olarak satmakta ve bu satıştan komisyon almaktaydılar. Faktörler

¹⁶ Yüce UYANIK et al., **Factoring Eğitim Programı El Kitabı**, Editör: Rengin EKMEKÇİOĞLU, Sürüm 10, Factoring Derneği, İstanbul, Eylül 2002, s. 1 (<http://web.boun.edu.tr/uyanik/faktelkit.doc>, Erişim: 11.11.2018).

¹⁷ UYANIK et.al., s. 1.

¹⁸ R. Klaas Veenhof & Jospier Eidem, **Mesopotamia: Old Assirian Period**, Academic Press Fribourg Vandenhoeck & Ruprecht Göttingen, 2008, s. 91.

¹⁹ The Bureau of National Affairs, s.2.

²⁰ **Oxford English Dictionary** (Elektronik), Factor: "One who buys and sells for another person; a mercantile agent; a commission merchant. Also in combination as corn-factor, cotton-factor, produce-factor, wool-, etc. factor. At the present time, a factor is distinguished from an ordinary agent or broker, in having actual possession of the goods he deals in, and trading in his own name".

²¹ Conrad Gill, "Blackwell Hall Factors 1795–1799", **The Economic History Review**, April 1954, s.269.

zaman zaman tedarikçilerine henüz satışı yapmadan kısmi ödeme yapmakta, satış tamamlandıktan sonra da bedel tahsil edilinceye kadar bakiyesi daha sonra ödenmek üzere ön ödeme oranını %80'e yükseltmekteydiler. Ancak burada vadeli satışların tedarikçiler tarafından tanınmayan müşterilere yapılıyor olması daha sonra "delcredere" adı verilen anlaşmaların yapılmasına, yani kredi riskinin faktörler tarafından üstlenilmesine zemin hazırlamıştır. Artık tedarikçiler mallarını konsinye olarak faktöre teslim ettikten sonra satışı beklemekte, satış sonrası malın bedeli faktör tarafından ya hemen iskontolu olarak ya da vadesinde kendi borcu olarak ödenmekteydi²².

Özetleyecek olursak, faktoring şirketleri sırasıyla aşağıdaki şekilde çalışmakta idiler:

- Malın tedarikçiden konsinye olarak alınması,
- Alıcılara tanıtımının yapılması,
- İhtiyacı olan tedarikçilere %50 civarında ön ödeme verilmesi,
- Malın satışı, faturalama ve alıcı riskinin üstlenilmesi,
- Tedarikçiye anlaşmaya göre %80 civarında ön ödeme,
- Tahsilat üzerine veya garanti edilen sürede ön ödeme olup olmamasına göre bakiye ya da tam ödeme²³.

Bu örnekten de görüleceği gibi faktörler bir çeşit aracı (broker) olarak faaliyet göstermekte idiler. Tahsilatı takip etmekte ve aynı zamanda alıcı riskini üstlenebilmekte ve/veya ön ödeme verebilmekteydiler²⁴.

Aynı sistemin göçlerden sonra ABD'de New York'ta "Commission Merchant" adı verilen kişilerce yapıldığını görülmektedir²⁵.

²² William Hurd **Hillyer**, "Four Centuries of Factoring", **Quarterly Journal of Economics**, Volume 3, Issue 2, Şubat 1939, s. 307.

²³ **Hillyer**, s.307.

²⁴ Ray Bert **Westerfield**, "Middlemen in English Business", **Transactions of the Connecticut Academy of Arts and Sciences**, Yale University Press, New Haven, Conn., Cilt 19, Mayıs 1917 s. 111-445 (152) 1917 yılına ait bu metinden İngilizce'de günümüzde kullanılmakta olan "broker" kelimesinin orijinalinin "brogger" olduğu da anlaşılmaktadır.

²⁵ **Hillyer**, s. 308.

Ondokuzuncu yüzyılın başlarında ABD’de de “delcredere” sözleşmeleri yaygın kullanılmaya başlanmıştır. Satıcının kendilerine verdikleri malları, kendi buldukları kişilere satan faktorler zaman zaman vadeli satışlar da yapmaktalardı. Satıcının tanımadığı kişilere faktorler tarafından vadeli satışlar yapılması, satıcıların erken ödeme ve ödeme garantisi taleplerini de doğurmuştur. Öte yandan satış için bekleyen malları için avans isteyen satıcılar da olabilmekteydi. Bu kapsamda faktorler erken ödeme için olduğu gibi kredi riskini üstlendikleri satışlar için normal komisyonlarına ilaveten özel bir komisyon talep etmişlerdir. Kredi riski içeren işlemlerle ilgili alınan bu ücret “delcredere komisyonu”, bu kapsamdaki sözleşmelere de “delcredere anlaşmaları” adı verilmiştir. Böylece faktorler satışa aracılık yanında garanti ve finansman hizmetleri de verir hale gelmişlerdir ²⁶.

Daha sonraki dönemlerde de faktoring hizmeti, bugüne kadar farklı piyasa şartlarında değişik şekillerde yorumlanarak sürekli gelişen bir yapı kazanmıştır. Zamanımızın modern finansman yöntemlerinden faktoringin günümüze kadar üç dönemden geçtiği kabul edilmektedir.

1.1.2.1 Koloni Türü Faktoring – I Dönem

Bu dönemde faktorler mal ile ilgili satış ve tahsilat yaptıktan sonra satıcıya bedeli ödemekteydiler. Yani ticarete alım satım ile ilgili olarak aracılık etmekteydiler²⁷. Sistemin ilk uygulanışı ile onyedinci yüzyıl arasındaki bu dönemde kadar olan bu dönemde faktoring işlemleri sadece ticari faaliyete aracılık edilmesi yönü ile gözlemlenmektedir. O zamanlar ulaşımdaki ve haberleşmedeki zorluklar uluslararası ticaret yapmak isteyen üretici ve tüccarları ilgili ülkelerde güvenilir aracılar (faktorler) bulmaya yönlendirmiştir. Bu nedenle de ilk faktoring işlemleri dış pazarlarda desteğe ihtiyacı olan tüccarların satış ve tahsilat işlemlerinin gerçekleştirilmesinden ibaret

²⁶ FCI Course, s. 1-3.

²⁷ Westerfield, s.152.

olmuştur.²⁸. Yukarıda bahsi geçen Blackwell Hall faktörleri bunun en önemli örnekleri olmuşlardır.

Onbeşinci yüzyılda Avrupa ülkelerinin, özellikle İngiliz, İspanyol ve Fransız kolonilerindeki genişleme ile faktörlerin görevleri de artmıştır. Faktor kuruluşlar, sömürgeleşmekte olan yeni dünya ülkelerinde ticari acenteler kurarak, ürünlerin hasadı ve depolanmasıyla birlikte satışı, dağıtımı ve tahsilatı ile ilgili organizasyonu üstlenmişlerdir. Bu sistemin gelişmesi 16. ve 17. yüzyıllarda da pek çok konuda devam etmiş ancak uzmanlaşma daha çok tekstil alanında olmuştur²⁹.

1.1.2.2 Eski Tür Faktoring - II. Dönem

Faktoring işlemini ilk düzenleyen kanun olan *Factors Act* İngiltere’de 1823’te yürürlüğe girmiş, daha sonra 1842, 1877 ve 1889’da revize edilmiştir³⁰. Halen yürürlükte olan bu kanuna göre “*mercantile agent*”lar (faktörler) ticaretine aracı oldukları malları mülkiyetlerine geçirebilmekte ve kendilerinden bu hizmeti alan orijinal satıcılara avans ödemesi yapabilmektedirler³¹.

“İngiliz Kanunu” adıyla da tanınan bu kanun ilerleyen zamanlarda ABD’nin birçok eyaletinde de uygulanmaya başlanmıştır. Bu dönemlerde “*delcredere*” anlaşmaları yaygınlaşmaya başlamıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu anlaşmalara göre genelde faktor orijinal satıcıdan izin almaksızın, fakat kredi riskini üstlenerek, onun mallarını dilediği koşullarda satabilmekteydi. Zaman içinde satıcılar faktörlerden kendilerine gönderilen ancak satılmamış mallar için avans ödemeler de istemişlerdir. Böylece faktörler ödeme garantisi ve finansman hizmetlerine başlamış ve modern faktoringin temelleri atılmaya başlanmıştır³².

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru ulaşım ve iletişim olanaklarının gelişmesi ile üreticilerin ürünlerini kendilerinin satış kabiliyetlerinde artış olmuş ve

²⁸ UYANIK et.al., s. 2.

²⁹ UYANIK et al., s. 2.

³⁰ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/52-53/45> , (Erişim 13.11.2018).

³¹ UYANIK et.al., s.2.

³² UYANIK et.al, s.2.

temsilcilik müessesesi etkisini yitirmeye başlamıştır. Özellikle 1890-1930 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde kendisini gösteren bu gelişme nedeniyle, genellikle New York şehrinde yoğunlaşmış pek çok komisyoncu iş değişikliğine gitmiş ya da finansman sağlama yönünde farklılaşmıştır³³.

1.1.2.3 Modern Faktoring - III. Dönem

1930'ların başlangıcıyla beraber "faktor" kelimesi ABD'de "komisyoncu tüccar"³⁴ teriminden daha fazla kullanılır hale gelmiştir. 1929 bunalımı ile ekonomide yaşanan sıkıntı sırasında, alacak hesaplarının fabrika binalarının ipotek edilmesinden daha iyi bir teminat olduğu görülmüştür. Bunun temel sebebi kısa vadeli alacak hesapları biçimindeki teminatların, fabrikalar ya da binalardan daha likit olmasıdır. Bu nedenle alacak hesaplarının temlik edilmesi finansman işlemlerinde normal bir yöntem haline gelmiştir. Faktoring kuruluşlarının kabuk değiştirerek finansman güçlüğü içerisinde bulunan Amerikan yatırımcılarının likidite sorununa çözüm getirmeleri ile birlikte, daha önceleri sadece komisyoncu görünümündeki faktorler, ileri teknikleri uygulayan birer finansçı kimliğine dönüşmüş olmuşturlar³⁵.

Böylece ticari fonksiyonlarını kaybetmekte olan faktorler aşağıdaki dört temel işlevi üstlenmişlerdir³⁶ :

- Alacakları iskonto ederek işletme sermayesi sağlamak
- Kredi riskini üstlenerek kayıpları elimine etmek
- Pazar deneyimi sayesinde müşteriye satış desteği vermek
- Yine satış ve finansman ile ilgili bazı yan hizmetler sunmak

Factoring bugün dünyada yurtiçi işlemlerde olduğu gibi uluslararası ticaretin işleyiş ve finansmanında yaygın olarak kullanılmaktadır. 1960'lı yılların başından itibaren faktoring zincirlerinin de kurulması ile bugünkü şekli ile uygulanmaya

³³ UYANIK et. al, s. 2.

³⁴ Commission Merchant.

³⁵ UYANIK et. al., s.3.

³⁶ Owen T. Jones, "Factoring", **Harward Business Review**, Winter, 1936, s. 186 – 199 (186).

başlanmıştır. Özellikle 1973 petrol krizi sonrası dünya ticaretinin güçleşen koşullarında, ticareti kolaylaştırması sayesinde, faktoring, dışa açılma çabasındaki pek çok işletmenin giderek daha fazla yararlandığı bir finansman yöntemi olmaktadır. Uluslararası faktoringin kolaylaşması da farklı ülkelerdeki faktoring şirketlerinin birbirleri ile muhabirlik ilişkisine girmeleri ve kendi aralarında genel kabul görmüş kurallar uygulamaları ile mümkündür. Bu nedenle zaman içerisinde dünyanın çeşitli ülkelerindeki faktoring şirketlerinin oluşturduğu faktoring zincirleri kurulmuştur³⁷.

1.1.2.4 Modern Faktoringin Gereği Faktoring Zincirleri

Avrupa’da ilk faktoring şirketi International Factors Ltd. olmuştur. Bu şirket ABD kökenli First National Bank of Boston (FNBB) ve British Merchant Bank işbirliği ile 1961 yılında İngiltere’de kurulmuştur. Gerçekte FNBB, ABD’de oldukça başarılı bir faktoring faaliyeti göstermekle beraber iki temel nedenle British Merchant Bank ile joint-venture anlaşması yapmak istemiştir. Bunlar:

- 1) ABD ve İngiltere arasında başlatılacak uluslararası faktoring organizasyonunun, bu iki ülke arasındaki ticareti her iki yönde de olumlu bir şekilde etkileyecek olması ve
- 2) ABD’deki ile benzer şekilde İngiltere’de organize edilecek domestik (yurtiçi) faktoring altyapısının yine olumlu sonuçlar verecek olmasıdır³⁸.

Ancak bir süre sonra bu yeni şirketin uluslararası işlemlerden çok yurtiçi faktoring konularına ağırlık verdiği görülmüş ve bunun üzerine FNBB Avrupa’nın diğer ülkelerindeki bankalarla da joint-venture anlaşmaları yolu ile aynı isimde ortak kuruluşlar oluşturma yönüne gitmiştir³⁹.

FNBB özellikle “International Factors” ismini seçmiştir. Buradaki temel amaçları daha zor görünmesine karşın uluslararası faktoring işlemlerinin altyapısını

³⁷ UYANIK et.al., s.3.

³⁸ FCI, Course, s.2-2.

³⁹ FCI, Course, s. 2-3.

oluşturmak istemeleri olmuştur. FNBB sadece ABD ile Avrupa ülkeleri arasındaki ticarete değil aynı zamanda Avrupa ülkelerinin kendi içlerindeki ticarete de söz sahibi olacakları bir düzen kurmak istemektedir. FNBB inisiyatifi ile kurulan bu “International Factors” şirketleri daha sonra “International Factors Group” olarak adlandırılmaya başlamıştır. International Factors Group ile dünyanın ilk faktörler zinciri kurulmuştur⁴⁰.

Bu sırada Kuzey Avrupa’da da benzer bir oluşum görülmeye başlanmıştır. 1963 yılında İskandinav ülkeleri içerisinde yer alan 20 kadar faktoring şirketi Stockholm’de Svenska Handelsbanken kontrolünde birleşerek Svensk Factoring AB’yi kurmuşlardır⁴¹.

Yine aynı zamanlarda ABD’de Chicago’da bulunan “Walter E. Heller & Company” (Heller) isimli finans kuruluşu da Avrupa’da faktoringin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalara başlamıştır. Faktoring, finansal kiralama, tüketici kredileri ve benzeri finansman hizmetleri sağlayan bu şirketin de aynı dönemde tıpkı FNBB gibi Avrupa bankalarına faktoring konusunda know-how desteği vermekte olduğu görülmektedir.⁴² Heller ve İngiltere’de bulunan Hambros Bank 1964 yılında H&H Factors’ü kurmuştur. Daha sonra Heller Group adını alacak bu grup Almanya’da da yerel bankalardan bağımsız bir şirket kurmuştur. Heller Group Avrupa’da yayılışını sürdürmüş, ve mutlaka yerel bir bankayı kendisine ortak almıştır⁴³. Böylece “International Factors Group” gibi diğer bir faktoring zinciri daha meydana gelmiştir. Heller grubunun FBNN’nin yukarıda belirtilen iki amacından farklı olarak tek hedefi olmuştur; daha karlı olan domestik faktoring işlemlerinden maksimum payı almak⁴⁴.

Factors Chain International (FCI), kurulan üçüncü faktoring zinciri olmuştur. FCI ilk olarak 1964 yılında “Svensk Factoring of Stockholm” ve “Shield Factors of London” arasındaki işbirliği sözleşmesi ile Factors Chain adıyla oluşturulmuş, sonradan

⁴⁰ FCI, Course, s. 2-3.

⁴¹ FCI, Course, s. 2-4.

⁴² FCI, Course, s. 2-4.

⁴³ Örneğin, Heller Group’un Türkiye’de de şimdi Yapı Kredi Faktoring A.Ş. olarak bilinen şirketin ilk kuruluşunda yer aldığı görülmektedir. Her ne kadar şirketin tarihçesinde yer almamakta ise de Türkiye’nin ilk dört faktoring şirketi arasında yer alan bu şirket ilk olarak Heller Group, International Finance Corporation, Yapı Kredi Bankası ve İnterbank ortaklığı ile 1992 yılında Heller Factoring A.Ş. adı ile kurulmuş ve ilk genel müdürü de Mr. Ben Hosh olmuştur. Şirketin izine internet araştırmasında daha önce çalışmış kişilerin biyografilerinde rastlanmaktadır.

⁴⁴ FCI, Course, s. 2-5.

yeni şirketlerin de eklenmesi ile 1968 yılında Factors Chain International'a dönüşmüştür⁴⁵. FCI'nin diğer gruplardan en önemli farkının her bir kuruluşun diğerlerinden bağımsız olması, ortaklık ilişkilerinin bulunmaması ve sadece uluslararası faktoring işlemlerinde işbirliği yapmaları olduğu görülmektedir. İskandinav ülkelerindeki satıcıların çevre ülkelerdeki alıcılarla yoğun alışveriş yapıyor olmaları bu yönde uluslararası işbirliği talebini oluşturmuştur. Svensk Factoring'ın müşterileri Finlandiya, Danimarka veya Norveç'teki alıcılarıyla ilgili tahsilat ve garanti hizmetlerine ihtiyaç duymaktaydılar. Bu nedenle Svenks Faktoring de ilgili ülkelerdeki uzman faktoring şirketleriyle temasa geçmeyi seçmiştir. Bunun üzerine Svenks Factoring, banka iştiraki olan dört faktoring şirketini bir araya toplayarak standart bir anlaşma oluşturmuştur. Daha önce de değindiğimiz gibi başlangıçta *Factors Chain* adı verilen bu grupta uluslararası faktoring işlemleri yapılması kolaylaştırılmıştır. Bu şirketlerin arasındaki uluslararası faktoring işlemleri son derece iyi şekilde devam etmiş ve bu beş kurum yedi diğer ülkeden 10 bağımsız faktoring şirketi ile 1968'de Baden'de bir araya gelmişlerdir. Böylece grubun adı *Factors Chain International* olarak değiştirilmiş ve şu an dünyanın en büyük faktörler zinciri olan FCI'nin temeli atılmıştır.⁴⁶

International Factors Group (IFG) ile Factors Chain International (FCI), FCI bünyesinde birleşme kararı almış ve bu karar 2016 yılı başından itibaren uygulanmıştır. Birleşme sonrasında zincire üye 90 ülkeden 400 den fazla kuruluş bulunmaktadır⁴⁷. FCI'nin bu denli büyümesi ve FCI'nin kontrolündeki uluslararası faktoring kurallarının mükemmel yakın işlemesi Uluslararası Ticaret Odası'nın (ICC) ilgisini çekmiştir. Faktoring kurallarını tüm bankacılık sistemine yaymak ve faktoring uygulamasını bankalar nezdinde de geliştirmek amacıyla ICC ve FCI arasında görüşmeler sürmekte ve ortak çalışmalar yapılmaktadır⁴⁸.

⁴⁵ Peter MULROY- Patrick De VILLEPIN, "Introduction", **The Factoring Journey by Claes- Olof Livijn**, Association for the Promotion and History of Factoring, Haziran 2018, Almanya.

⁴⁶ FCI, Course, s. 2-5.

⁴⁷ Peter MULROY, "*FCI & Factoring – Past, Present and Future*" (FCI&Factoring) , **FCI Annual Review**, Amsterdam, 2018, s.3.

⁴⁸ ICC Bankacılık Komisyonu İcra Komitesi Başkanı Kah Chye Tan kurumun Viyana 2013 toplantısı broşüründe bu konuyu bir proje olarak ilan etmiş ve toplantı sırasında bu konuda bir panel gerçekleştirilmiştir. İki kurum arasında anlaşma sağlanırsa uluslararası faktoring kurallarının ICC ile FCI tarafından tüm dünya bankacılık ve faktoring sisteminde geçerli olacak şekilde *Uniform Rules for*

Factoring işlemlerindeki bu gelişim ve piyasa gereksinimleri daha sonra değineceğimiz tam hizmet factoringinin fonksiyonları içerisinde çeşitlemelere bankacılık, sigortacılık benzeri işlemlerin oluşmasına ve factoringin tedarik zincirinin her aşamasında kullanılmasına kadar gelişmelere yol açacak gibi görünmektedir. Her ne kadar ürün çeşitlenmesi ile işlem hacimleri ve karlılıklarda artışlar olacak ise de factoringin henüz tam olarak ne olduğunun anlaşamadığı dünyamızda bu gelişmeler factoringin özünden daha da uzaklaşacağı anlamına gelmektedir⁴⁹.

1.1.3 Factoring İşleminin Genel Akışı

1.1.3.1 Tek Faktörlü Sistem

Dünyada en yoğun kullanılmakta olan⁵⁰ bu işlemin tarafları tedarikçi, satıcı ve faktördür. İşleyişi şu şekildedir:

- Tedarikçi faktöre kendisi ve borçluları ile ilgili gerekli tüm bilgileri verir.
- Faktör işlemleri gerçekleştirme kararını verdikten sonra tedarikçiye teklifini sunar.
- Tedarikçi ve faktör arasında factoring sözleşmesi imzalanır.
- Tedarikçi alacaklarını faktöre temlik eder.
- Faktör temlik aldığı alacaklar ile ilgili mutabık kalınan fonksiyonları yerine getirir ve tahsilat için gereğini yapar.
- Tahsilatı takiben veya duruma göre tahsil edilemeyen onaylı bir alacak var ise, taahhüt edilen zamanda, faktör tedarikçiye komisyonunu, varsa ön ödemesini ve iskonto masrafını indirerek alacağın bedelini öder⁵¹.

1.1.3.2 İki Faktörlü Sistem

International Factoring (URIF) adı altında revize edilmesi ve böylece tüm dünyada geçerli bir factoring düzenlemesinin yapılması planlanmaktadır.

⁴⁹ Örneğin henüz doğmamış alacaklarla ilgili ön ödeme yapılması, mal veya hizmet satışından doğmayan alacakların finanse edilmesi, sigorta benzeri organizasyonlara girilmesi ülkesine göre yasal olarak mümkün görünse de piyasada factoringin yanlış tanınmasına ve itibarının azalmasına neden olmaktadır.

⁵⁰ FCI istatistiklerine göre dünyadaki factoring işlemlerinin %90 civarında bir kısmı üç taraflı yurtiçi factoring veya direkt uluslararası factoring işlemleri olarak gerçekleştirilmektedir. Bkz. **UYANIK** et. al., s. 7

⁵¹ **TOROSLU**, s. 16.

Uluslararası faktoring işlemlerinin dünyada yaklaşık %60'ı, Türkiye'de ise hemen hemen tamamı iki faktörlü olarak yürütölmektedir. İş akışı şu şekildedir:

- Tedarikçi, alıcıları ile ilgili gerekli tüm bilgileri kendi ülkesindeki faktöre (ihracat faktörü) verir.
- İhracat faktörü bu bilgileri Muhabir faktöre (İthalat faktörü) gönderir ve her bir alıcı için onay ister.
- Gelen onaylar çerçevesinde ihracat faktörü ön çalışmasını yaparak tedarikçiye teklifini sunar ve sözleşme imzalamaya davet eder.
- Faktoring sözleşmesinin imzalanmasından sonra tedarikçi alıcılarından olan alacaklarını ihracat faktörüne temlik eder ve ilgili faturaların üzerindeki bir notla veya ayrı bir şekilde temlikin ihbarını alıcıya yapar.
- İhracat faktörü temlik almış olduğu alacakları aralarındaki faktörler arası anlaşma (*Interfactor Agreement*) çerçevesinde ithalat faktörüne temlik eder.
- İthalat faktörü alıcının ülkesinde, alıcıyı izler ve tahsilat takibi yapar.
- Tahsilat sonrasında, veya alacağın varlığı ve onaylanmış olması koşuluna bağlı olarak tahsilat belli bir süre sonunda yapılamamış olsa da, İthalat faktörü alacak bedelini ihracat faktörüne transfer eder.
- İhracat faktörü, komisyonu, masrafları (posta, iskonto vb.) ve varsa ön ödeme tutarını keserek tedarikçiye bakiye ödemesi yapar⁵².

1.2 FAKTORİNG TANIMLARI

Faktoring pek çok farklı kurum tarafından çok değişik şekillerde tanımlanmış ve tanımlanmaktadır⁵³. Tezin bu kısmında kişilere ait tanımlara yer verilmemekte, sadece uluslararası faktoring ile ilgili olarak şimdiye kadar yapılmış en önemli konvansiyon olan UNIDROIT Uluslararası Faktoring Konvansiyonu, dünyanın en büyük faktörler zinciri olan FCI'nın dokümanları ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu (FKFFŞK)'nda yer alan faktoring sözleşmesi tanımları incelenerek genel olarak faktoringin tanımlanmasına çalışılmaktadır.

⁵² UYANIK, Kurallar, s. 12-13

⁵³ Dünyada ve Türkiye'de faktoring tanımlarına yönelik detaylı çalışmamız ayrı bir makale halinde yayınlanmıştır. Bkz. UYANIK, Tanım.

1.2.1 UNIDROIT'nın Faktoring Tanımı

Merkezi Roma'da bulunan **Uluslararası Özel Hukukun Birleştirilmesi Enstitüsü** (UNIDROIT)⁵⁴, 1988 yılında Kanada Ottawa'da **Uluslararası Faktoring Konvansiyonu** (UNIDROIT 88) düzenlemiş ve bu sözleşmenin birinci maddesinde faktoring sözleşmesini “. . . 2-Faktoring sözleşmesi bir taraf (tedarikçi) ile diğer bir taraf (faktor) arasında oluşturulan ve bu sözleşme kapsamında a) tedarikçinin kendisi ve müşterileri (borçlular) arasındaki öncelikle bireysel, aile veya hane kullanımı için olanlar dışındaki mal satışı ile ilgili sözleşmelerinden doğan alacaklarını faktore devrettiği veya devredeceği; b)Faktörün, kredi ve ön ödeme dahil olmak üzere tedarikçiyi finanse etme, alacaklarla ilgili hesapları tutma, alacakları tahsil etme ve borçluların ödeme yapamama durumlarına karşı koruma fonksiyonlarından en az ikisini yerine getirdiği ve c) borçlulara temlik ihbarının yapılması gereken bir sözleşmedir. . .⁵⁵” şeklinde tanımlamıştır.

Bu tanımlamada faktoring anlaşması çerçevesinde devir alınan alacak karşılığında ödünç para verilebileceği de belirtilmektedir. İlk maddenin üçüncü paragrafında ise **mallar** terimi ile hizmetlerin de kastedildiği belirtilmektedir. Buna göre tanımda listelenen fonksiyonlardan herhangi ikisinin yerine getirilmesi faktoring işleminin yapılmış olması için yeterli olacaktır. Örneğin, alacağın devralınmasına karşın tahsilat takibi (hizmet fonksiyonu) gerçekleştirilmeden şüpheli alacaklara karşı koruma ve finansman (satın alma fonksiyonu) mümkündür. UNIDROIT 88'deki önemli koşullardan birisi de temlik bildiriminin yapılmasının şart olmasıdır. Yani bildirimsiz faktoring adı verilen ve Türkiye'de özellikle domestik faktoring uygulamalarında görülmekte olan temlikin borçluya ihbar edilmediği işlemler ile ilgili ülkemiz uygulamaları açısından uyumsuzluk bulunmaktadır. Ayrıca UNIDROIT 88 tanımında, perakende satışların faktoring kapsamı dışında kaldığı da doğrudan olmasa da ifade edilmektedir. Fakat, örneğin FCI'nın uluslararası faktoring kurallarında borçlusu

⁵⁴ International Institute for the Unification of Private Law.

⁵⁵ **Factors Chain International, FCI Manual Volume II**, (Legal Manual), Part 7, Temmuz, 2011, s. 8.

perakende müşterisi olan alacakların faktoringe tabi tutulamayacağına dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. UNIDROIT 88 tanımında faktoring sözleşmesi ile ilgili unsurlar birer hizmet olarak değil, işlev (fonksiyon) olarak tanımlanmaktadır. Zira burada alacağı satın alan faktor tahsilat takibi ve alacak kayıtlarının tutulması işlemlerini müşterisine bir hizmet olarak değil, alacaklı sıfatıyla kendisi adına birer işlev olarak gerçekleştirmektedir⁵⁶. UNIDROIT 88 Fransa, Almanya, İtalya, Letonya, Macaristan, Nijerya ve Ukrayna tarafından imzalanmıştır ve bu ülkelerin kendi aralarındaki işlemlerde söz konusu faktoring kuralları uygulanmaktadır. Türkiye bu konvansiyona katılmış ancak anlaşmayı henüz imzalamamıştır⁵⁷.

1.2.2 FCI'nın Faktoring Tanımı

Dünyanın en büyük faktoring zinciri olan FCI, faktoring sözleşmesini “*Factoring Sözleşmesi finansman amaçlı olsun ya da olmasın aşağıdaki üç fonksiyondan en az birisinin sağlanmasına yönelik olarak herhangi bir tedarikçinin bir faktoring şirketine alacak hesabını (bundan sonra “alacaklar” olarak adlandırılacak ve uygun durumlarda kısmi alacakları da kapsayacaktır) devredeceğine veya devredebileceğine dair yapılan sözleşmedir:*

- Alacak defteri tutma
- Alacakların tahsili
- Şüpheli alacaklara karşı koruma”⁵⁸ şeklinde tanımlamaktadır.

Uluslararası Faktoring Genel Kuralları (GRIF)’nin oluşturulması sırasında hukukçular faktoring sözleşmesi tanımını yaparken UNIDROIT 88’den yararlanmış ancak işlemin kapsamını biraz daha netleştirmiş ve genişletmiştir. FCI’nın bu tanımı finansman ve faktoring arasında doğrudan bir bağlantı olmadığını göstermektedir. Ayrıca devralınmış bir alacak için sadece şüpheli alacaklara karşı koruma, alacak kaydı tutma veya tahsil etme fonksiyonlarından birisinin yerine getirilmesi dahi işlemin

⁵⁶ Noel RUDY, Simon MILLS, Nigel DAVIDSON, Salinger On Factoring, MPG Books, Bodmin, Cornwall, 2006 s. 2.

⁵⁷ UNIDROIT, “Unidroit Convention on International Factoring (Ottawa 1988): Explanatory Note by the Unidroit Secretariat”, Roma, Ocak 2011, s. 6, http://www.unidroit.org/english/conventions/1988_factoring/explanatorynote-e.pdf (Erişim: 25. 11. 2018).

⁵⁸ Factors Chain International, FCI Manual Volume I, Amsterdam, Glossary, 2012, s. 6.

faktoring olarak tanımlanması için yeterlidir. Öte yandan UNIDROIT 88'deki sadece tüzel kişilerin faktoring işleminin tarafları olmasına yönelik kısım ("bireysel, aile veya hane kullanımı için olanlar dışındaki..." ile ifade edilen) burada kullanılmamıştır.

1.2.3 Türkiye'de Faktoring Tanımı

13.12.2012 tarih ve 28496 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu (FKFFŞK)'nun 38. maddesi faktoring sözleşmesini şu şekilde tanımlamaktadır: "*Faktoring sözleşmesi; mal veya hizmet satışından doğmuş fatura ile tevsik edilen alacaklar ile Kurulca⁵⁹ belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde tevsik edilebilen mal veya hizmet satışına bağlı doğacak alacakları devir almak suretiyle, faktoring şirketinin müşterisine sağladığı tahsilat, borçlu ve müşteri hesaplarının tutulmasının yanı sıra finansman veya faktoring garantisi fonksiyonlarından her hangi birini ya da tümünü içeren sözleşmedir.*"

FKFFŞK'deki faktoring tanımı Türkiye'de bu konuda kullanılan daha önce yapılan tanımlamalardan çok daha geniş kapsamlı ve uluslararası uygulamaya uygundur. Yine de tanımın anlaşılması ile ilgili tereddütlü bir durum bulunmaktadır. Türkçemizden kaynaklı bu ikilem temlik alınmış alacakla ilgili

- 1) "*tahsilat ve . . . hesapların tutulması ve finansman veya faktoring garantisi hizmetlerinden biri veya tamamı*" mı,
- 2) "*tahsilat veya . . . hesapların tutulması veya finansman veya faktoring garantisi hizmetlerinden birisi veya tamamı*" şeklinde mi anlaşılması gerektiğidir.

Kanun gerekçesinde faktoringin fonksiyonlarının da Kanun'da tanımlanması amacıyla bu şekilde yazılmış olduğundan başka bir açıklama yapılmamıştır⁶⁰.

⁵⁹ BDDK.

⁶⁰ **Türkiye Büyük Millet Meclisi**, "*Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Tasarısı ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/601)*", Sıra Sayısı: 239, s. 19.

SARAÇ tarafından da belirtildiği gibi FKFFŞK'nın 38. maddesindeki yukarıdaki tanımı daha çok birinci anlamıyla kabul etmek daha isabetli olacaktır. Yani her faktoring sözleşmesi tahsilat ve borçlu ve müşteri hesaplarının tutulması fonksiyonlarını mutlaka içermelidir⁶¹. ÖZAKMAN'ın da kanunun kabulü öncesi önerilerinde aynı görüşte olduğu görülmektedir⁶². Ancak dikkat edilirse FKFFŞK'daki tanıma göre tahsilat ve kayıt tutma yanında finansman veya faktoring garantisi hizmetlerinden en az birisinin de sağlanması, yani minimum üç fonksiyonun uygulanması şarttır.

Halbuki UNIDROIT 88, temlik alınan alacakla ilgili sayılan dört fonksiyondan herhangi ikisinin, FCI ise dört fonksiyondan finansman dışındaki üçünden birisinin dahi sağlanması ile faktoring işleminin gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki faktoring tanımı dünya uygulamasından farklılık göstermektedir⁶³.

1.3 FAKTORİNG İŞLEMİNİN TARAFLARI

Faktoring işlemlerinin birden çok fonksiyon içermesi ve gerek yurtiçi gerekse uluslararası alanda kullanılmalari nedeniyle yazılı sözleşme olmaksızın ifa edilmesi mümkün bulunmamaktadır⁶⁴. Faktoring sözleşmesi genel olarak tedarikçi ve faktor arasında imzalanmaktadır. Ancak uluslararası faktoring işlemlerinde faktorler teknik olarak borçlunun ülkesinde gerekli işlemleri yapmakta zorlanabilecekleri için ikinci bir faktorün (Muhabir Faktor) desteğini alabilmektedir. Bu durumlarda iki faktor arasında da ilave bir sözleşme imzalanmaktadır⁶⁵. Her ne kadar Türkiye dışında herhangi bir ülkede borçlunun taraf olduğu bir faktoring sözleşmesi uygulaması yok ise de

⁶¹ Şükrü SARAÇ, **Yargıtay Kararları Işığında Factoring**, Sözkese Matbaacılık Ticaret Limited Şirketi, Ankara, Ocak 2013, s. 147.

⁶² Cumhur ÖZAKMAN, (Tebliğ) “*Faktoring İşlemlerinin Hukuki Niteliği, Fonksiyonları ile “Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Tasarısı’nda Faktoring İşlemlerine İlişkin Getirilen Düzenlemeler Hakkında Görüşler”*”, **Faktoring Derneği - Faktoringde Hukuksal Boyut Sempozyumu**, Galatasaray Üniversitesi, 14. 11. 2009, s. 18.

⁶³ Her ne kadar FKFFŞK’da artık mümkün görülme de Türkiye’de ilk yapılan yurtiçi faktoring sözleşmelerinden birisi 1990 yılında FactoFinans Alacak Alımı A.Ş. ve Alkun Kundura A.Ş. arasında, faktorün araya girmesi ile borçluların daha disiplinli ödemeler yapmasının sağlanması amacıyla gerçekleştirilmiş ve sadece kayıt tutma ve tahsilat (iş görme) fonksiyonlarını içermekteydi. Garanti ve finansman yoktu.

⁶⁴ FKFFŞK, md. 38 (2).

⁶⁵ Bu husus bir sonraki bölümde detaylarıyla incelenmektedir.

ülkemizde ithalat faktoring işlemlerinde zaman zaman faktor ve borçlu arasında da sözleşme imzalanmaktadır⁶⁶.

1.3.1 Tedarikçi

Tedarikçi, aynı zamanda satıcı veya müşteri olarak da adlandırılır, mal veya hizmet satışı ile ilgili fatura düzenleyen ve bu faturada gösterilen alacağını faktore temlik eden kişidir⁶⁷. Yapılan temlik ile alacağın mülkiyeti faktore devredileceği için tedarikçinin alacağın mutlak sahibi olması şarttır⁶⁸.

1.3.2 Borçlu

Borçlu, aynı zamanda alıcı olarak da adlandırılır, satıcının mal veya hizmet satışından doğan alacağını ödemekle yükümlü bulunan taraftır⁶⁹. Dikkat edilirse burada “faturanın borçlusudur” tabiri yerine “ödemekle yükümlü bulunan taraf” denmektedir. İstisnai de olsa zaman zaman siparişi veren taraf, mal veya hizmetin kendileri dışında birisine sağlanmasını ve ilgili faturanın da yine kendileri dışında birine gönderilmesini istemekte fakat ödemenin kendileri tarafından yapılacağını belirtmektedir. Örneğin, böyle bir durumda, borçlu, faturanın düzenlendiği taraf değil, siparişi veren taraf olacaktır. Bu şekilde bir istisnai durum söz konusu değil ise borçlu, adına fatura düzenlenen taraf olmaktadır⁷⁰.

1.3.3 Faktor

⁶⁶ Genel teamüle uygun olmaması nedeniyle detaylarına girilmeyecek olunan bu uygulama ülkemizde ithalat faktoring işlemleri için ek bir güvence olarak 1990'lı yıllarda bir faktoring şirketinin inisiyatifinde başlatılmış ve daha sonra genelgelere de konu olacak şekilde mevzuatta yerini almıştır. Bkz. **Hazine Müsteşarlığı, Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğü**, B.02.1. HZN.0.09.01.01 SAYI:2009-GNL-1, 23.07.2009 tarihli Genelgesi: “**Faktoring işlemleri: 2.5. Türkiye’de yerleşik faktoring kuruluşu ile ihracatçı firma arasında imzalanan faktoring sözleşmesi kapsamında faktoring kuruluşu tarafından ithalden önce ithalatçı firma adına yurt dışına transferi gerçekleştirilen tutarlar, ithalat ve ihracat faktoring sözleşmelerinin transferi gerçekleştiren bankaya ibrazı kaydıyla peşin ödeme olarak dikkate alınır.**”.

⁶⁷ **GRIF**, md. 2 i).

⁶⁸ **GRIF**, md. 28.

⁶⁹ **GRIF**, md. 2 ii).

⁷⁰ **UYANIK**, Kurallar, s.17.

Faktor, mal veya hizmet satışından doğan alacağı faktoring sözleşmesi çerçevesinde tedarikçiden temlik olarak sözleşme kapsamındaki fonksiyonları yerine getiren hizmet kuruluşudur. Faktoring işlemi bünyesinde isteğe bağlı finansman fonksiyonunu da barındırdığından faktoring şirketleri finans şirketi olarak tanımlanmakta ve ilgili ülkenin finansal mevzuatına tabi olmaktadır. Örneğin Türkiye’de faktoring şirketlerinin kuruluş ve çalışma esasları FKFFŞK’nın ilgili yönetmeliği ile düzenlenmektedir⁷¹.

1.3.4 Muhabir Faktor

Uluslararası faktoring işlemleri ile ilgili olarak tedarikçi ile faktoring işlemi yapmakta olan faktörün kendisine tedarikçi tarafından devredilen alacağı, fonksiyonlarını daha kolay yerine getirebilmek amacıyla tüm yan hakları ile birlikte temlik ettiği⁷², genellikle başka bir ülkede bulunan faktoring şirketi muhabir faktor olarak adlandırılmaktadır. Faktor ve muhabir faktor arasında da muhakkak bir sözleşme bulunmaktadır ve ikinci temlik bu sözleşme çerçevesinde yapılmaktadır⁷³. UNIDROIT 88’e göre bu tür zincirleme temliklerde son temlikin borçluya ihbarının yapılması daha önceki temliklerin de ihbar edilmiş olduğu anlamına gelmektedir⁷⁴. İki faktörlü uluslararası faktoring işlemlerinde herbir faktor diğerine göre muhabir faktördür⁷⁵.

Bu çerçevede faktoringin fonksiyonlarına göz atmakta yarar görülmektedir.

1.4 FAKTORİNG İŞLEMİ İLE SAĞLANAN FONKSİYONLAR

1.4.1 Hizmete (İş Görme) Yönelik Fonksiyonlar

Her ne kadar doktrinde tartışmalı olsa da FKFFŞK’nun 38. maddesindeki faktoring tanımına göre hizmete yönelik fonksiyonları, SARAÇ tarafından da

⁷¹ 24 Nisan 2013 tarih ve 28627 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan **Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik**.

⁷² **GRIF**, md. 2 iv).

⁷³ Interfactor Agreement (Faktorlerarası Sözleşme).

⁷⁴ **UNIDROIT 88**, md. 11.

⁷⁵ **GRIF**, md. 2 iv).

belirtildiği gibi faktoring işleminin olmazsa olmaz iki işlevi olarak kabul etmek isabetli olacaktır⁷⁶. Bu işlevler alacak kayıtlarının tutulması ve alacakların tahsilatının takibi fonksiyonlarıdır.

1.4.1.1 Alacak Kayıtlarının Tutulması

Uluslararası kurallara göre alacakların kendisine temlik edilmesinden sonra faktoring şirketi alacağın mutlak sahibi olmaktadır. Bu nedenle faktöre alacağı temlik eden tedarikçi, muhasebesinde faktöre temlik ettiği tüm müşteri alacak hesaplarını kapatmakta ve faktörün kendisindeki cari hesabını takip etmektedir⁷⁷. Bu çerçevede faktör borçlular nezdinde alacağı tıpkı orijinal alacaklıymış gibi tüm hakları ile izlemekte ve hesaplarına almaktadır.

1.4.1.2 Alacakların Tahsilatının Takibi

Faktör temlik ile sahibi haline geldiği alacak hesabının tahsili için her türlü tasarrufu kullanabilmektedir. Bu tasarruf hakkı sayesinde faktör normal tahsilat işlemlerini yapabildiği gibi gerektiğinde hatırlatmalar yapma ve yasal yollara yönelme gibi her türlü işlemi de gerçekleştirebilmektedir. Böylece, tedarikçiler tahsilat yükünü faktöre devretmiş olarak, üretim ve pazarlama işlevlerini sürdürmekte, eleman ve zaman tasarrufu sağlamaktadır⁷⁸.

Yukarıdaki hizmete yönelik fonksiyonlar nedeniyle faktör “faktoring komisyonu” olarak tanımlanan ve alacağın belli bir yüzdesini içeren komisyona hak kazanmaktadır.

⁷⁶ SARAC, s. 147.

⁷⁷ Her ne kadar hukuken tüm temlikli işlemlerde böyle olması gerekirken son yıllarda Uluslararası Muhasebe Standartlarına göre teminat unsurunu içermeyen faktoring işlemleri ile ilgili bir tartışma başlamış ve ileri gelen uluslararası denetim şirketleri tarafından bu tür alacakların temlikli sonrasında dahi faktörün bilançosuna alınmaması gerektiği belirtilmektedir. Bkz. **Ernst&Young**, “*Factoring Under IAS/IFRS*”, 16. 05. 2006 ve Dirk **KORF**, Valeria **KORNOOUKHOVA**, **Invoice Factoring IFRS 9 Update**, KPMG Advisory N.V.,Capital Markets Accounting Advisory Services, Hollanda, 12 Haziran 2018.

⁷⁸ SARAC, s. 62.

1.4.2 Şüpheli Alacaklara Karşı Koruma (Teminat) Fonksiyonu

Faktorün onay vermiş olması koşuluna bağlı olan şüpheli alacaklara karşı koruma fonksiyonu ile faktor borçlunun vadeden sonraki belli bir süre içerisinde ilgili alacak tutarını ödeyememe riskini üstlenmektedir. Buna tarihsel süreçte değinmiş olduğumuz gibi “delcredere” fonksiyonu da denmektedir⁷⁹. Kredi riski faktor tarafından üstlenilen bu tür alacaklar genel olarak “onaylanmış alacaklar” olarak adlandırılmakta ve ihtilaf nedeniyle alacağın ödenmemesi dışındaki tüm durumları kapsamaktadır⁸⁰. Bu fonksiyondan yararlanmakta olan tedarikçi, kendisinden kaynaklı herhangi bir kusur olmadığı takdirde, her durumda faktore temlik etmiş olduğu alacağın belirlenmiş olan zamanda faktor tarafından kendisine ödeneceğinden emin olmaktadır. Zira tedarikçi temlik ile ilgili her durumda alacağın varlığından sorumludur⁸¹. Faktoringin şüpheli alacaklara karşı koruma fonksiyonu sigorta veya teminat mektubu (stand-by Akreditifler de dahil) benzeri teminat unsurlarından farklı olarak ödememe durumunun oluşmasından sonra değil, alacağı doğuran mal veya hizmet satışı ile ilgili yüklemenin yapılması veya hizmetin tamamlanması ile, hatta bazen temlikin yapılmasından önce devreye girmektedir⁸². Bu fonksiyon için faktor tedarikçiden ilave bir komisyon talep etmektedir⁸³. Türkiye uygulamasında olduğu gibi faktörler sözleşmelerinde faktoring garantisi sınırlarını daraltabilmektedirler⁸⁴.

1.4.3 Finansman Fonksiyonu

Finansman fonksiyonu, genel olarak bilinenin aksine faktoringin ikincil, seçimsel bir fonksiyonudur. Alacağı tedarikçiden devralmış olan faktoring şirketi ilgili alacağın satın alma bedelini, alacağın varlığı ve onaysız işlemlerde borçlu tarafından

⁷⁹ SARAC, s. 64.

⁸⁰ GRIF, md. 16.

⁸¹ TBK, md. 191.

⁸² GRIF, md. 17; R. Yüce UYANIK, **Faktoring Kuralları** (Kurallar) , Faktoring Derneği Yayını, İstanbul, 2002 <http://web.boun.edu.tr/uyanik/faktkural.doc> , (Erişim: 25.11.2018) s. 12.

⁸³ Delcredere komisyonu.

⁸⁴ Üçüncü bölümde değerlendirileceği gibi Türkiye’de imzalanan faktoring sözleşmelerinin önemli kısmında kredi riski ihtilaf dışı her türlü nedenle ödememeyi kapsamamakta, sadece borçlunun aczi ile sınırlı tutulmaktadır. Bu da faktoringin özü ile ilgili yanlış yorumlara neden olmaktadır.

ödenmesi koşuluna bağlı olarak belli bir süre içerisinde tedarikçiye ödeme taahhüdüne girmiştir. Dolayısıyla, tedarikçinin nakit akış gereksinimi çerçevesinde faktor ve tedarikçi, ilgili alacak bedelinin kısmen veya tamamen alacak vadesinden daha önce veya bazı durumlarda sonra faktor tarafından tedarikçiye ödenmesi konusunda anlaşabilirler⁸⁵. Ön ödeme olarak adlandırılan bu finansman, alacağın varlığı konusunda bir tereddüt oluşmadığı durumlarda faktörün tedarikçiye olan borcunun erken ödenmesi anlamına gelmekte, yani tedarikçiye verilen bir kredi olmamaktadır⁸⁶. Bu fonksiyonun seçimlik olması, yani faktoringin olmazsa olmaz fonksiyonlarından olmaması ise faktoringin gerçekte bir finansman işlemi değil bir hizmet işlemi olduğunu kanıtlamaktadır. Ön ödemeli faktoring işlemlerinde faktor tedarikçiye alacak bedelini gerçekte taahhüt ettiği için daha erken ödemektedir. Paranın zaman değeri hesaba katıldığında bunun bir bedeli olmaktadır. Bu bedel ön ödeme yapılan tarih ile gerçekte ödeme yapılması taahhüt edilen süre arasındaki fark için yapılmış olan ön ödeme tutarı üzerinden hesaplanır. Forfaiting veya kredi kartı benzeri işlemlerde de olduğu gibi bu erken ödeme bedeli “iskonto masrafı” (*discounting charge*) olarak adlandırılır⁸⁷. Zaman içerisinde “faktoring ücreti” olarak da adlandırılan bu bedel işlem ruhuna uygun olmasa da son zamanlarda yoğun olarak “faiz” olarak anılmaktadır⁸⁸.

1.4.4 Faktoringin Sağladığı Avantajlar

1.4.4.1 Faktoringin Satıcıya Sağladığı Avantajlar

Faktoring garantisi, alacak takibi, alacak defterlerinin tutulması ve finansman olanağı satıcıya çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajlar aşağıda özetlenmektedir⁸⁹:

- Vadeli satışı risksiz gerçekleştirilme imkanı,

⁸⁵ UYANIK, Kurallar, s. 13.

⁸⁶ UYANIK, Sempozyum, s. 17.

⁸⁷ UYANIK, Kurallar, s. 13.

⁸⁸ Vefa TOROSLU, **Hukusal ve Finansal Açıdan Factoring**, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s. 17; SARAÇ s. 66. Türk dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğü'nde “faiz” kelimesinin karşılığı “İşletmek için bir yere ödünç verilen paraya karşılık alınan kâr, getiri, ürem, nema” olarak verilmektedir. Faktoring konusunda olumsuz yorumlara neden olan bu terimin faktoring ile uyumu konusu daha sonra incelenecektir.

⁸⁹ UYANIK et.al., s.16.

- Hedeflenen pazarlarda daha güçlü tahsilat imkanı,
- Alacak kayıtları ile ilgili zaman ve emek tasarrufu,
- Nakit akışının arzu edildiği gibi kontrolü,
- Finansal yapının daha likit hale gelmesi,
- Satış ve gelir artışı ile sağlıklı büyüme.

1.4.4.2 Faktoringin Alıcıya Sağladığı Avantajlar

Faktoringin satıcı için olduğu gibi alıcı açısından da avantajları bulunmaktadır⁹⁰.

Bu avantajlardan bazıları şunlardır:

- Vadeli alım yaparak daha kontrollü nakit akışı ve finansman⁹¹, daha fazla alım olanağı ve rahat ödeme olanağı;
- Tam olarak istenen ürün veya hizmeti alabilme olanağı;
- Yapacağı düzenli ödemelerle piyasa tarafından daha itibarlı görülme imkanı.

1.4.4.3 Faktoringin Ekonomiye Sağladığı Avantajlar

Her ülke ticaretinin canlı olmasını ister. Zira ticarete oluşan artış üretimde, alım ve satımda, böylece milli gelirin artmasında olumlu etki sağlamaktadır. Faktoring, fonksiyonları sayesinde alıcının ve satıcının ticari amaçlarına hizmet etmekte ve hiç geçleşmeyecek satışların dahi yapılabilmesini sağlamaktadır. Bu etki hem yurtiçi piyasalarda hem de ihracatta kendisini göstermektedir. Devlet ise artan kazançlardan en azından aldığı vergi yönüyle yararlanmaktadır. Öte yandan yurtiçinde durgunluk olan dönemlerde dahi uluslararası faktoring rakamlarının arttığı gözlemlenmektedir. Uluslararası faktoring, yeni pazarlarda satıcı için riski minimize etmesi ve alıcının istediği koşulları da sağlamayı mümkün kılması sayesinde Türkiye'nin ihracatının

⁹⁰ Gayrikabirücü faktoring işlemlerinin bireylerin kredi kartı işlemleri ile pek çok benzerlik göstermekte olduğuna değinilmiştir. Kredi kartı kullanımının bireysel alıcıya tüm avantajları aynen faktoring işlemlerindeki alıcı firmalar için de geçerlidir. Faktoring işlemlerinde mal alıcının arzu ettiği gibi değilse alıcının ödeme yapmama hakkı bulunmaktadır.

⁹¹ Bu çerçevede finansman kavramı para olarak kredi kullanmak şeklinde değil, ödemeyi vadeli yaparak elde bulunan parayı başka amaçlarla kullanabilme olanağı anlamındadır.

artırılmasında en etkili enstrümanlardan birisi olarak göze çarpmaktadır⁹².

1.5 FAKTORİNG SÖZLEŞMESİ

1.5.1 Faktoring Sözleşmesinin Tanımı

FKFFŞK faktoring sözleşmesi tanımını 38. maddede “*Factoring sözleşmesi; mal veya hizmet satışından doğmuş fatura ile tevsik edilen alacaklar ile Kurulca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde tevsik edilebilen mal veya hizmet satışına bağlı doğacak alacakları devir almak suretiyle, faktoring şirketinin müşterisine sağladığı tahsilat, borçlu ve müşteri hesaplarının tutulmasının yanı sıra finansman veya faktoring garantisi fonksiyonlarından her hangi birini ya da tümünü içeren sözleşmedir.*” şeklinde yapmaktadır⁹³.

FKFFŞK'nun 38/2 maddesi tüm faktoring sözleşmelerinin yazılı olmasını şart koşmaktadır. Sözleşme ile ilgili başka şekil şartı bulunmamaktadır. TBK'nın 183. maddesine göre temlik açısından geçerlilik şartı olan bu koşul FKFFŞK'nun 38/2 maddesi açısından bir yükümlülüktür.

1.5.2 Faktoring Sözleşmesinin Temeli : Temlik

Bazı istisnalar olsa da⁹⁴ dünyada faktoring işlemleri temlik esasına dayanmaktadır. Bu yukarıda belirttiğimiz tanımlardan da anlaşılmaktadır. Türkiye de bu konuda herhangi bir istisna oluşturmamaktadır.

⁹² Yüce UYANIK, “Kriz Dönemlerinin İlacı Faktoring”, <http://web.boun.edu.tr/uyanik/yazilar3.htm> Erişim: 26.11.2018.

⁹³ Faktoring sözleşmesinin detayları ile ilgili makalemiz Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi'nde yayınlanmıştır. Burada sadece uluslararası faktoring ile ilgili tartışmalara yönelik kısımlara altyapı oluşturacak yönlerine değinilmektedir. Detaylar için Bkz. Yüce UYANIK, “Factoring Sözleşmesi”, **Hukuk Fakültesi Dergisi**, Akdeniz Üniversitesi, Cilt 4, Sayı 2, Aralık 2014, s. 159-178

⁹⁴ Örneğin Fransa. Fransa'da doğrudan mülkiyet devri olan temlik yerine daha çok halefiyet (*subrogation*) kullanılmaktadır. Fransız faktoring şirketleri alacağın bedelini ödediklerinde alacağın mülkiyetine sahip olmaktadırlar.

Türk hukukunda alacağın devri (temlik) 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK)'nin 183 – 194. maddeleri arasında düzenlenmektedir. Arapça kökenli “**temlik**” kelimesi “m l k” kökünü içermekte ve mülkiyet devri anlamında kullanılmaktadır⁹⁵.

1.5.2.1 Amaçlarına Göre Temlik Çeşitleri

Alacak temlikli çeşitlerini amaçlarına göre dört grupta toplanmak mümkün bulunmaktadır⁹⁶:

1.5.2.1.1 İfa Amacıyla Temlik

İfa (ödeme) amacıyla temlik bir borcun ödenmesi amacıyla üçüncü bir kişiden olan alacağın alacaklı kişiye devredilmesidir. Burada alacağı temlik eden kişi temellük edene önceden borçlu durumdadır ve temlik yoluyla borcundan kurtulmaktadır.⁹⁷

1.5.2.1.2 Tahsil Amacıyla Temlik

Tahsil amacıyla temlik herhangi bir üçüncü kişiden alacaklı olan kişinin söz konusu alacağı tahsil etmek amacıyla temellük edeni görevlendirmesi ve bu amaçla alacağı ona temlik etmesidir. Bu temlik ile alacağı tahsil etmekle görevlendirilen kişinin kendisine alacağını temlik eden kişiye bir borcu oluşmaktadır. Alacağın borçludan tahsil edilememesi durumunda temlik ile ilgili sözleşmenin kredi riskini içerip içermemesine bağlı olarak ya alacağın bedeli temlik edene ödenir ya da alacak geri temlik edilir. Faktoring işlemleri bu kapsamda gerçekleştirilmektedir⁹⁸.

1.5.2.1.3 Teminat Amacıyla Temlik

⁹⁵ **Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük:** “1) Mülk olarak verme. 2) Bir hakkın diğer bir kimseye geçirilmesi.”

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5bfcf52b934815.81108310 Erişim: 27.11.2018.

⁹⁶ **SARAÇ**, s. 177-179.

⁹⁷ Hüseyin Can **AKSOY**, “Alacağı Temlik Edenin Kanundan Doğan Garanti Sorumluluğunun Ekonomi Hukuku Prensipleri Işığında Değerlendirilmesi”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2012/1, s. 145.

⁹⁸ **SARAÇ**, s.178.

Teminat amaçlı temlikler herhangi bir kişiden alınan borcun teminatı olarak üçüncü kişilerden olan alacakların borç veren kişiye temlik edilmesidir. Her ne kadar temnata verilen alacağın mülkiyeti borçlanılan kişiye geçiyorsa da, borcun geri ödenmesi sonrasında ilgili alacak geri temlik alınmaktadır. Bankaların vermiş oldukları kredilere teminat olarak aldıkları alacak temlikleri bu kapsamdadır. Faktoring işlemi ile ilgili yapılmakta olan temlikler zaman zaman bu temlik türü ile karıştırılmaktadır.⁹⁹.

1.5.2.1.4 Bağışlama Amacıyla Temlik

Bağışlama amaçlı temlik herhangi bir alacağın bir karşılık beklemezsizin, bir kişi veya kuruma devredilmesidir. Bazı alacakların hayır kurumlarına devredilerek tutarların bağışlanması bu kapsamda değerlendirilmektedir¹⁰⁰.

1.5.2.2 Faktoring ve Temlik

Faktoring işlemleri tahsil amaçlı temlik ile yapılmaktadır. Yukarıda da görüldüğü gibi tüm faktoring tanımlarında alacağın önce faktore temlik edilmesi şarttır. Bu nedendir ki hiçbir faktoring işlemi tedarikçi ve faktor arasında imzalanan bir faktoring sözleşmesi olmadan yapılamamaktadır¹⁰¹.

Nitekim hem mülga 90 sayılı KHK'daki hem de FKFFŞK'daki faktoring tanımlarında alacağın önce temlik alındığı ve daha sonra buna karşılık ödemedede bulunduğu ifade edilmektedir. Burada şu açıklamanın yapılması da gerekmektedir: Kanun koyucu, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda 183. madde'den itibaren değinilmekte olan "temlik" konusunu yeni Türkçe'ye uyarlayarak "devir" olarak değiştirmiştir. "Temlik" kelime olarak "mülkiyet devri" anlamını içerisinde barındırmaktaydı. Bu haliyle "devir" kelimesinin kullanılmasıyla bir yandan dil sadeleşirken diğer yandan mülkiyet devri anlamına gelip gelmediği konusunda

⁹⁹ Bu konu üçüncü bölümde tartışılacaktır.

¹⁰⁰ SARAC, s. 179.

¹⁰¹ FKFFŞK, md. 38.

tartışmalara mahal yaratılmıştır. Bu konudaki tartışmalara daha sonra değinilecek ise de kanun gerekçesinde ilave bir açıklama yapılmamasından terimin özü ile bağlantılı bir değişiklik olmadığı sonucuna varılmaktadır.

1.5.3 Faktoring Sözleşmesinin Unsurları

1.5.3.1 Hizmet (İş Görme) Unsuru

Uluslararası tanımlamalarda farklılıklar olsa da Türkiye uygulamasında hizmet unsuru (tahsilat takibi ve alacak kayıtlarının tutulması) faktoringin olmazsa olmaz bir fonksiyonu olarak yer almaktadır¹⁰². FKFFŞK'nun 38. maddesi, daha önce değindiğimiz tereddüdü bir kenara bırakırsak, genel yorum çerçevesinde, tahsilat ve alacak kayıtlarının tutulmasını net bir şekilde faktoringin zorunlu hizmetleri olarak belirtmektedir¹⁰³.

1.5.3.2 Teminat Unsuru

Faktoring garantisinin (şüpheli alacaklara karşı koruma işlevi) kullanılması durumunda faktoring şirketi, alacağın borçlu tarafından, ihtilaf dışı bir nedenle ödenmemesinin riskini üstlenmekte ve satıcıya bu konuda teminat vermektedir. Gayrikabirücu faktoring adıyla da bilinen bu faktoring türünde bu durum SARAÇ'a¹⁰⁴, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'na¹⁰⁵ ve Salinger'a¹⁰⁶ göre alacak satın alınması olarak tanımlanmaktadır. Bu konuya üçüncü bölümde detaylarıyla değinilecektir.

¹⁰² Faktoringin GRIF'in faktoring sözleşmesinin yer aldığı birinci maddesinde ve FKB'nin tanıtım broşüründe sayılan hizmetler / fonksiyonlar arasından birisinin verildiği hizmet olarak tanımlanması, örneğin sadece şüpheli alacaklara karşı koruma fonksiyonunun yerine getirilmesinin de faktoring sayılacağı şeklinde algılanmaktadır.

¹⁰³ Bu görüşümüzü SARAÇ da desteklemektedir. Bkz. Şükrü SARAÇ, (Sempozyum) "Faktoring Uygulamalarında Güncel Sorunlar", 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Çerçevesinde Faktoring Uygulamaları ile İlgili Güncel Sorunlar Sempozyumu, Finansal Kurumlar Birliği, Kıbrıs, 14-16 Ekim 2016, s. 23.

¹⁰⁴ SARAÇ, Sempozyum, s.26.

¹⁰⁵ SARAÇ, Tebliğ, s. 40.

¹⁰⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 3. 11. 2010 tarih ve 2010/557 sayılı kararı.

¹⁰⁶ SALINGER, s. 2.

1.5.3.3 Vekalet Unsuru

Alacağın faktor tarafından satın alındığı durumlar dışındaki faktoring uygulamalarında (rüculu faktoring veya bazı temlik yasağı hallerinde) faktor satıcı adına tahsilat yapmakta, onun için alacak kayıtlarını tutmakta ve alacak davalarında satıcının temsilciliğini yapmaktadır. Rücusuz ve rüculu her durumda alacağın mülkiyeti ithalat faktörüne geçtiği için uluslararası faktoringde bu, konuya özel farklı bir anlaşma çerçevesinde işlemlerin gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Bu durumlarda vekalet hükümleri devreye girmektedir¹⁰⁷.

1.5.3.4 Ödünç / Satış Unsuru

Her ne kadar temlik alacağın mülkiyet devri anlamına gelmekte ise de kabilirücu faktoring işlemlerinde alacağın mülkiyetinin tam olarak geçmediği konusunda birtakım tartışmalar bulunmaktadır. Kabilirücu temlikleri konsinye mal satışlarına benzetmek mümkündür. Alacağın tahsil olması durumunda faktor satıcıya ödeme yapacak, ancak tahsil edilemezse, satılmayan malın iade edilmesi gibi alacak da geri temlik edilecektir. Gerçek satışın yapıp yapılmadığı ile ilgili tereddütlerin bulunması nedeniyle, temlik sonrasında faktörün satıcıya yapmış olduğu ön ödemelerin ödünç olarak kabul edilmesi gerektiği konusunda bir çoğunluk mutabakatı bulunmaktadır.¹⁰⁸

Öte yandan, gayrikabirücu faktoringde yapılan temlik ile alacağın mülkiyeti yükleme tarihi itibarıyla el değiştirmekte ve tahsil amaçlı temlikin bir gereği olarak faktor satıcıya borçlanmaktadır. Alacağın satın alma bedelinin erken ödenen kısmı tüm satış işlemlerinde olduğu gibi ancak ihtilaf ya da sözleşmedeki hakkın kötüye kullanılması halinde iade edilmektedir. Bu durum SARAÇ tarafından satış unsuru

¹⁰⁷ Her ne kadar muhasebesel olarak bu durumlarda alacağın mülkiyetinin faktöre geçmediği iddia ediliyor ve IFRS kapsamında faktor satıcı adına hareket ediyor gibi görünüyorsa da, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun daha sonra detaylandıracağımız kararına göre temlik alınan alacak temellük edenin mal varlığına geçmektedir. Buna ilaveten uluslararası faktoringde de GRIF'in 12. maddesi çerçevesinde yapılmış olan bir temlik mülkiyetin devri anlamına gelmekte ve ithalat faktörü bir vekil olarak değil alacağın sahibi olarak hareket etmektedir. FCI bu tür durumlarda İthalat faktörünün vekil olarak hareket etmesine imkan veren farklı bir yöntem seçeneği de belirlemiştir.

¹⁰⁸ SARAÇ, Sempozyum, s.26.

olarak değerlendirilmektedir¹⁰⁹. Rücusuz uluslararası faktoring işlemlerinde verilen ön ödemelerin ödünç sayılıp sayılmayacağı tartışmasına ve bu çerçevede faktoring garantisinin kredi sigortasından farkına ikinci ve üçüncü bölümde değinilecektir.

1.5.4 TBK Kapsamında Faktoring Sözleşmesi

Faktoring sözleşmeleri temlik ile birlikte dört işlevin¹¹⁰ bir kısmı veya tamamı yerine getirilmek üzere imzalanmaktadır. Yukarıda değindiğimiz bu fonksiyonlar TBK'daki temlik, iş görme, vekalet ve duruma göre ödünç veya satış sözleşmeleri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Faktoring sözleşmesi FKFFŞK'da dahi esaslı unsurları ile tanım dışında düzenlenmemiş olduğundan isimli bir sözleşme olarak nitelendirilmemelidir¹¹¹. Bu nedenle faktoring sözleşmelerinin faktor ve tedarikçinin karşılıklı olarak yüklenimleri olan çift tipli karma muhtevalı atipik (isimsiz) sözleşmeler olarak tanımlanmasının uygun olduğu düşünülmektedir¹¹².

1.6 FAKTORİNG TÜRLERİ

Bir önceki bölümde vermiş olduğumuz faktoring işlem akışlarında faktoring ile uygulanabilecek tüm fonksiyonların yerine getirildiği örnekler kullanılmıştır. Piyasa uygulamalarında ise ihtiyaca göre faktoringin fonksiyonlarının (tahsilat takibi, alacak defteri tutma, faktoring garantisi ve finansman) bazıları olmaksızın da faktoring işlemlerinin gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu nedenle de fonksiyonların sağlanıp sağlanmaması ile bağlantılı olarak faktoring işlemleri çeşitli isimler altında gruplanmaktadır. Aşağıdaki tablo faktoring türlerini göstermektedir.

¹⁰⁹ SARAÇ, Sempozyum, s.26.

¹¹⁰ Alacak defteri tutma, tahsilat, faktoring garantisi ve finansman.

¹¹¹ Özge UZUN KAZMACI, "Genel Olarak Faktoring Sözleşmesi ve Alacakların Faktoring Şirketine Devri", 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Çerçevesinde Faktoring Uygulamaları ile İlgili Güncel Sorunlar Sempozyumu, Finansal Kurumlar Birliği, Kıbrıs, 14-16 Ekim 2016, s. 100.

¹¹¹ SARAÇ, Sempozyum, s.26.

¹¹² UYANIK, Faktoring Sözleşmesi, s. 174. Bu görüşümüz SARAÇ ve tarafından da benzer şekilde ifade edilmektedir. Bkz. SARAÇ, Sempozyum, s. 26.

	Finansman	Faktoring Garantisi	Borçluya Temlik İhbarı	Alacak Defteri Tutma	Tahsilat Takibi	
Rücusuz Faktoring	E	E	E	E	E	Bildirimli veya İhbarlı Faktoring
Rüculu Faktoring	E	H	E	E	E	
Acente Faktoringi	E	H	E	H	H	
Vade Faktoringi	H	E	E	E	E	
Fatura İskontosu	E	H	H	H	H	Gizli veya İhbarsız Faktoring
Bildirimsiz Faktoring	E	B	H	H	H	

Tablo 1: Faktoring Çeşitleri¹¹³

Burada, E: (Evet) “Her zaman“, H: (Hayır) “Hiçbir Zaman“ ya da “Çok istisnai olarak“, B: “Bazı Durumlarda“ anlamına gelmektedir.

Buna göre hizmet içerisinde yer alan fonksiyonlara göre faktoring çeşitlerini aşağıdaki şekilde tanımlayabiliriz:

1.6.1 Bildirimli / İhbarlı Faktoring (Notification / Disclosed Factoring) Çeşitleri

Alacağın mülkiyetinin faktore devredildiğinin borçluya bildirilmesini de içeren faktoring şeklidir. Böylece borçlunun faktörden başka birisine ödeme yapmasının engellenmesi amaçlanır. Bildirimli faktoring işlemleri içerdikleri fonksiyonlara göre aşağıdaki şekilde isimlendirilmektedirler¹¹⁴.

1.6.1.1 Rücusuz Faktoring (Without Recourse Factoring)

Rücusuz ya da gayrikabilirücu faktoring aynı zamanda geri dönüşsüz ve Almanca’dan tam tercümesi ile gerçek faktoring¹¹⁵ olarak da adlandırılır. Diğer

¹¹³ RUDY, MILLS, DAVIDSON, s. 25.

¹¹⁴ SALINGER, s. 24.

¹¹⁵ Bazı kaynaklarda gayrikabilirücu faktoring “Gerçek faktoring“, dönülebilir – kabilirücu faktoring de “Gerçek Olmayan Faktoring” olarak da tanımlanmaktadır. Bu terimlerin tezde atıf yapılan ÖZAKMAN,

fonksiyonlara bakılmaksızın faktörün temlik almış olduğu alacakla ilgili olarak şüpheli alacaklara karşı koruma (faktoring garantisi) fonksiyonunu yerine getiriyor olması bu isimlendirme için yeterlidir. Türk hukukunda faktoring garantisinin tam olarak tanımlanmadığı için bu tanıma yönelik olarak üçüncü bölümde değineceğimiz pek çok görüş bulunmaktadır. Her görüşü kapsayacak bir tanımlama yapılması gerekirse, faktörün borçlunun alacak tutarını vadeden belli bir süre sonrasında dahi ödeyememe riskini üstlendiği yani borçlu tarafından alacak bedelinin ödenememesi halinde faktör tarafından satıcıya dönülemeyen faktoring çeşidi olarak tanımlanabilir¹¹⁶.

1.6.1.2 Rücülü Faktoring (Recourse Factoring)

Rücülü, dönüşlü ya da kabirücu faktoring bazı Türkçe kaynaklarda gerçek olmayan faktoring olarak da tanımlanmaktadır¹¹⁷. Diğer fonksiyonlardan en az birisinin sağlanması kaydıyla temlik alınan alacakla ilgili olarak faktoring garantisi verilmemiş olunan faktoring şeklidir. Bu çeşit işlemlerde, devredilen alacak borçlu tarafından ödenmediği takdirde faktör satıcıya vermiş olduğu ön ödeme için, varsa, rücu edebilecektir¹¹⁸.

1.6.1.3 Acente Faktoringi/ Self Servis Faktoring (Agency / Bulk Factoring)

Acente faktoringi ve self servis faktoring olarak isimlendirilen bu işlem bir

SARAÇ, TOROSLU ve UZUN KAZMACI tarafından da kullanılmakta oldukları görülmektedir. Ayrıca Şener **AKYOL** ve Arif **KOCAMAN** tarafından da kullanıldıkları **SARAÇ** tarafından aktarılmaktadır. **UYANIK** ise özellikle Almanca'dan çeviri "Gerçek Olmayan Faktoring" teriminin dilimiz açısından yanlış anlamalara neden olacağı endişesi ile kullanılmamasını önermiştir. Bkz. Şükrü **SARAÇ** ve R. Yüce **UYANIK**, Panel Konuşmaları, **Faktoring'de Hukuksal Boyut Sempozyumu**, Faktoring Derneği, Marmaris, 3-5 Kasım 2000, s. 53 – 54. Nitekim Türkiye'ye Alman ekolü yoluyla gelen "echtes factoring" ve teminata temlik alınması karşılığında kredi (ödünç) verilmesi anlamında kullanılan "unechtes factoring" (Gerçek olmayan / sahte faktoring) terimlerinin sadece bir ülkede kullanıldığı ve ciddi finansal tartışmalarda yer bulamadığı ifade edilmektedir. Bkz. **LIVIJN**, s. 9.

¹¹⁶ **UYANIK** et.al., Ek 1, s.3.

¹¹⁷ Bkz. Dipnot 122. Faktoring tanımı içerisinde kabirücu veya gayrikabirücu da olsa alacak temliki ile alacağın mülkiyeti faktöre geçtiği için, bu kavramın Türkiye'de kullanılış şekli **LIVIJN** tarafından bahsi geçen kredi karşılığında teminata alacak verilmesi kavramından farklı olduğu için burada **LIVIJN**'e atıf yapılmamaktadır. Türkiye'de bu kavramı kullanmakta olan yazarlar faktoring garantisi verilmeyen her türlü faktoring işlemini "Gerçek Olmayan Faktoring" olarak tanımlamaktadır.

¹¹⁸ **UYANIK** et.al., Ek 1, s.3.

rüculu faktoring türüdür. Her ne kadar borçlu temlik ile ilgili olarak bilgilendiriliyorsa da tahsilat takibi ve alacak defteri tutma fonksiyonları, faktor tarafından verilen yetki ile satıcı tarafından üstlenilmektedir¹¹⁹. Hatta bazı durumlarda ödemenin faktorün acentesi olarak doğrudan satıcıya yapılması istenmektedir. Bu yöntem faturalardan doğan alacak karşılığında satıcının finanse edilmesine yönelik olmak yanında temlikin de bir çeşit teminat olarak alındığı faktoringin gerçek işlevinden uzak bir yöntemdir¹²⁰.

1.6.1.4 Vade faktoringi (Maturity Factoring)

Vade faktoringi ön ödemesi olmayan, yani finansmansız faktoring türüdür. Diğer tüm fonksiyonları içermektedir. Faktor alacağın satınalma bedelini ya tahsil ettiğinde ya da satıcı ile daha önce mutabık kalındığı şekilde herhangi bir ihtilaf yoksa vade tarihinden belirli bir süre sonra ödemektedir¹²¹. Borçluların ödeme performansı iyi takip edilmiş ise ortalama olarak vadeden ne kadar sonra ödediklerine göre belirlenen bir ilave gün sayısı vadeye eklenerek ödeme günü tespit edilmektedir. Ya da, ödenmeme halinde onay kapsamında ödeme için maksimum bir bekleme süresi belirlenerek faktorün tahsilatı yaptığında ödemesini içeren yöntem seçilebilmektedir¹²².

1.6.2 İhbarsız / Bildirimsiz Faktoring (Non Notification/ Undisclosed Factoring)

Bildirimsiz faktoring alacağın temlik edildiğinin borçluya ihbar edilmediği yani borçluların bilgisi olmadan yapılan faktoring şeklidir¹²³. Bildirimsiz olarak başlasa bile, satıcının finansal güçlüğü düşmesi halinde veya çeşitli durumlarda borçlu ödemesini geciktirecek olursa ve faktorün devreye girmesi gerekiyorsa, temlik ihbarı daha sonra yapılabilir. Alacakla ilgili defter tutma ve tahsilat fonksiyonlarının satıcı tarafından yürütüldüğü bu işlemlerde zaman zaman faktörler borçlu ile ilgili kredi

¹¹⁹ UYANIK et.al., Ek 2, s.1.

¹²⁰ SALINGER, s.18.

¹²¹ UYANIK et.al., Ek 2, s.4.

¹²² SALINGER, s.19.

¹²³ UYANIK et.al., Ek 2, s.5.

riskini üstlenebilmekte ve faktoring garantisi verebilmektedirler¹²⁴.

1.6.3 Fatura Iskontosu (Invoice Discounting)

Temlik alınan alacakla ilgili olarak sadece finansman hizmetinin verildiği bu işlem hiçbir faktoring tanımına girmediği için ülkesine göre faktoring şirketleri tarafından gerçekleştirilebilen bir finansal hizmettir ¹²⁵ . Faktoringin temel fonksiyonlarından hiçbiri sağlanmamaktadır¹²⁶.

1.6.4 Tam Hizmet Faktoringi (Full Service Factoring)

Tam hizmet faktoringi, temlik aldığı alacakla ilgili olarak faktörün, tahsilat takibi, alacak kayıtlarının tutulması, şüpheli alacaklara karşı koruma ve finansman fonksiyonlarının tamamını gerçekleştirdiği faktoring işlemidir¹²⁷.

Faktoring işlemine tabi alacağın taraflarına göre ayırım ise şu şekilde yapılabilir:

1.6.5 Yurtiçi Faktoring (Domestic Factoring)

Borçlu ve satıcının aynı ülkede bulunduğu faktoring işlemidir ve aynı zamanda domestik faktoring olarak da adlandırılabilir¹²⁸.

1.6.6 Uluslararası Faktoring (International Factoring)

Satıcı ve borçlunun farklı ülkelerde bulunduğu faktoring işlemleri uluslararası faktoring işlemleri olarak adlandırılmaktadır¹²⁹. Uluslararası faktoring işlemleri ilgili

¹²⁴ SALINGER, s. 19.

¹²⁵ Örneğin Unidroit 88'e göre finansman dahil dört fonksiyondan ikisinin biraraya getirilmesi ile faktoring sözleşmesi oluşturulabilecek iken GRIF'teki tanıma göre finansman dışında üç fonksiyondan birisinin varlığı ilgili anlaşmanın faktoring sözleşmesi sayılmasını mümkün kılabilir. Fatura Iskontosu işlemi bunların her ikisini de sağlayamamaktadır.

¹²⁶ SALINGER, s.18.

¹²⁷ UYANIK et.al., Ek 2, s.3.

¹²⁸ UYANIK et.al., Ek 1, s.2.

¹²⁹ UYANIK et.al., Ek 1, s.5.

faktorün bulunduğu yere bağlı olarak ihracat ve ithalat faktoringi olarak iki şekilde tanımlanmaktadır.

1.6.6.1 İhracat Faktoringi (Export Factoring)

Uluslararası faktoring kapsamında faktorün genellikle satıcının ülkesinde olduğu faktoring işlemleridir. Dolayısıyla faktor kendi ülkesinden yapılan ihracattan kaynaklı alacağı faktoring işlemine tabi tutmaktadır¹³⁰.

1.6.6.2 İthalat Faktoringi (Import Factoring)

Uluslararası faktoring kapsamında faktorün genellikle ithalatçının ülkesinde olduğu faktoring işlemidir¹³¹. Dolayısıyla faktor, kendi ülkesine yapılan ithalat ile ilgili alacağı faktoring işlemine tabi tutmakta ve nihai olarak faktoringin sözleşmede belirlenmiş olan fonksiyonlarının sorumluluğunu almaktadır.

Factoring işlemine dahil olan faktor adedi açısından tanımlama ise şöyledir:

1.6.7 Direkt Faktoring (Direct Factoring)

Factoring işlemleri sadece bir adet faktor tarafından yürütülmekte ise yani tek faktor satıcı ve alıcı ile muhatap olmakta ise bu tür işlemler direkt faktoring işlemleri olarak adlandırılır. Bu durum “tek faktörlü sistem“ olarak da adlandırılmaktadır¹³².

1.6.8 İki Faktörlü Sistem (Two Factor System / Four Corner Factoring)

Factoring işlemlerinin yürütülmesi sırasında iki adet faktorün görev aldığı sistemdir¹³³. Genellikle uluslararası faktoring işlemlerinde uygulanmaktadır. Satıcının

¹³⁰ EU Federation (EUF), **The EUF Glossary on Factoring and Commercial Finance**, s.7 <https://euf.eu.com/what-is-euf/objectives/glossary-on-factoring-and-commercial-finance.html> (Erişim: 14.11.2018).

¹³¹ EUF, s. 8.

¹³² UYANIK et.al., Ek 1, s.5.

¹³³ UYANIK et.al., Ek 1, s.3.

tarafındaki faktoring şirketi satıcı ile imzalamış olduğu faktoring sözleşmesi kapsamında temlik aldığı alacakları faktorlerarası sözleşme kapsamında muhabiri olan faktoring şirketine temlik etmektedir. Böylece ilk faktor (ihracat faktörü) bir aracı gibi çalışırken alacakları nihai olarak temlik almış olan faktor (ithalat faktörü) hizmetin gerektirdiği fonksiyonları yerine getirmektedir.

Yukarıdaki tanımlamalardan da görüleceği gibi faktoring çeşitlerinin isimlendirmesi işlem içerisinde yer alan fonksiyonların sağlanıp sağlanmamasına, temlik ile ilgili bildirim yapılıp yapılmamasına, kaç faktorün görev aldığına, faktorlerin ve alacağın ilk taraflarının buldukları yerlere göre farklı şekillerde yapılmaktadır. Bu çeşitlendirme çoğunlukla işlemi daha iyi belirlemek amacıyla tüm özellikleri belirtecek şekilde birkaç terimin birleştirilmesi ile yapılmaktadır. Örneğin; İki Faktörlü Bildirimsiz Uluslararası Gayrikabirücü Faktoring gibi. Bu örnekten, uluslararası bir alacağın faktoring garantisi verilerek bir faktor tarafından ilgili ülkeye hizmet veren muhabir faktoring şirketine temlik edildiği ama bundan borçlunun haberdar olmadığı anlaşılmaktadır.

1.7 FAKTORİNGİN TÜRKİYE’DEKİ GELİŞİMİ

Faktoring işlemleri Türkiye’de 1988 yılında başlamıştır. İktisat Bankası bünyesinde bir departman kurulmuş ve yurtdışından bu konunun uzmanlarından birisinin getirilmesi¹³⁴ ve banka içerisinde de yetkin bir kadronun bu konu ile ilgilenmek üzere görevlendirilmesiyle ilk yapılandırma gerçekleştirilmiştir.

İktisat Bankası Factoring Grubu, aynı yıl FCI’ya üye olmuş ve öncelikli olarak uluslararası faktoring işlemleri ile ilgilenmiştir. Faktoring hacimlerinin hızlı artışı sonucu bu departman FactoFinans Alacak Alımı A. Ş. adı ile bir şirkete dönüşmüş ve FactoFinans’ı çok kısa süre içerisinde Aktif Finans Factoring A. Ş. ve pek çok yeni

¹³⁴ Ben R. HOSH.

şirket takip etmiştir. Önceleri neredeyse sadece uluslararası faktoring uygulaması yapmakta olan bu kuruluşlar şirketleşmiş olmanın yarattığı kar baskısı dolayısıyla daha karlı görünen yurtiçi faktoring işlemlerine de yönelmek durumunda kalmışlardır.

Önceleri yurtiçi faktoring işlemleri de tam hizmet faktoringi gibi uygulanmak istenmiştir. Ancak çeşitli nedenlerle bu tam olarak mümkün olamamıştır. Yurtiçi faktoring işlemlerinde alacağın temlikinin ihbarının yapılması alıcılar arasında dünyada çok alışkın olunmayan kendilerine güvenilmediği veya satıcının finansal olarak zor durumda olduğu gibi yanlış yorumlar yaratmıştır. Bu durum faktoring şirketi tarafından fiili tahsilatın yapılmasının da zorlaştıran bir durum oluşturmuştur. Diğer taraftan özellikle o dönemlerde alıcıların finansal bilgilerinde tam bir şeffaflık olmayışı ve kredi sigortası yönteminin de henüz Türkiye’de bulunmaması (1990 – 2006¹³⁵) nedeniyle çok istisnai durumlar hariç faktoring garantisi de iç piyasa işlemlerinde sağlanamamıştır. Bütün bunlarla beraber, genel dünya uygulamasından farklı olarak iç ticarete yoğun bir şekilde kambiyo senetlerinin kullanılıyor oluşu da faktorleri özel uygulamalara yöneltmiş ve alacağı belgeleyen faturanın ekinde o alacağın ödenmesi için kullanılmakta olan kambiyo senetleri de alınmaya başlanmıştır. Fatura ve genellikle çeklerden oluşan alacak ve ödeme belgeleri karşılığında kabili rücu olarak finansman sağlanmış ve bankaların çek karşılığı kredilerine benzeyen bu işlem şekli Türkiye’de büyük rağbet görmüştür. Uluslararası faktoring işlemlerinde tam hizmet faktoringi yönteminde bir değişiklik olmamıştır.

Başlarda 818 sayılı Borçlar Kanunu ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun ilgili hükümleri kapsamında kolayca kurularak faaliyetini sürdüren faktoring şirket adedinin yüzü geçmesi üzerine hükümet düzenleme yapma ihtiyacı duymuş ve o dönemde yürürlükte olan 90 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK), 21.06.1994 tarih ve 545 Sayılı KHK ile değiştirilerek faktoring şirketleri ve işlemleri bu KHK kapsamına alınmıştır. Söz konusu KHK’da işlemin isimlendirilmesi ile ilgili de bir düzenleme yapılmış ve “*factoring*” kelimesi 90 Sayılı KHK’da “faktoring” olarak kullanılmıştır. Ayrıca faktoring şirketlerinin denetimi Hazine Müsteşarlığına

¹³⁵ Cofface Sigorta A.Ş.’nin Türkiye’de faaliyete geçtiği yıl. <http://www.coface.com.tr/COFACE-HAKKINDA/COFACE-TUeRKIYE-SIRKET-PROFILI/SIRKET-ANA-SOeZLESMESI> (Erişim:13.11.2018).

bağlanmıştır. KHK'yı takiben 21.12.1994 tarihinde yürürlüğe giren (mülga) Faktoring Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkındaki Yönetmelik ile faktoring sektörü az da olsa kontrol edilebilir hale gelmiştir. Daha sonra 18.10.1995 tarihinde faktoring şirketlerinin işbirliğini sağlamak, sektör faaliyetlerini etik, sağlıklı ve standartlar çerçevesinde gerçekleştirmeye katkıda bulunmak amacıyla Faktoring Derneği kurulmuştur¹³⁶.

19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 93. maddesi ile diğer finans şirketlerinde olduğu gibi faktoring şirketlerinin de kuruluş ve faaliyetlerinin düzenleme ve denetimi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'na devredilmiştir. Bunun üzerine daha önce bahsi geçen yönetmelik yerine 10.10.2006 tarih ve 26315 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan (mülga) Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik yürürlüğe alınmıştır.

Uygulamada tartışmalı birtakım hususların açıklığa kavuşturulması amacıyla BDDK tarafından Faktoring İşlemlerine ilişkin, sırasıyla 08.07.2010, 03.08.2010, 04.01.2011 ve 11.03.2013 tarihli genelgeler yayımlanmıştır.

Türkiye'de faktoringe dair ilk yasa 13.12.2012 tarih ve 28496 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu (FKFFŞK) olmuştur. Kanun aslında birbirinden çok farklı üç işlemi (kiralama yoluyla finansman, doğrudan finansman ve temelinde finansman olmayan faktoring) bir yapı altında toplamakta, ortak hükümler getirmektedir. FKFFŞK kapsamında 24.04.2013 tarihinde meri Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Finansal Kurumlar Birliği'nden sağlanan veriler ışığında Mart 2018 itibarıyla bu düzenlemeler çerçevesinde faaliyette olan 58 faktoring şirketinin bulunduğu

¹³⁶ <http://faktoringderneği.org.tr/hakkimizda> (Erişim: 11. 12. 2014 – artık erişim sağlanamamaktadır).

görülmektedir. Türkiye’de 2 banka ve 18 faktoring şirketi uluslararası faktoring işlemleri yapmakta olup¹³⁷ bunlardan 19’u FCI üyesidir¹³⁸.

Çalışmamızın sonraki aşamalarında çeşitli fonksiyonların sağlanması açısından faktoring türlerine değinilecek ve iki adet faktoring şirketinin görev aldığı, tahsilat takibi, alacak defteri tutma, şüpheli alacaklara karşı koruma ve finansman fonksiyonlarının yerine getirildiği ve farklı ülkelerdeki satıcı ve borçlular arasındaki mal veya hizmet satışından doğan alacakların temlikine dayalı faktoring işlemi, yani “uluslararası iki faktörlü tam hizmet faktoringi” işleyiş ve hukuki yönleri ile detaylandırılacaktır.

¹³⁷ https://www.fkb.org.tr/Sites/1/upload/files/Faktoring_Sektoru_Ozet_Finansal_Veriler_2018_12-1728.pdf (Erişim: 09.03.2019).

¹³⁸ <https://fci.nl/en/members/index> (Erişim: 24.10.2018) Oluşan tereddüt nedeniyle rakam FCI’ya email ile teyit ettirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

İKİ FAKTORLÜ ULUSLARARASI TAM HİZMET FAKTORİNGİ

2.1 İKİ FAKTORLÜ ULUSLARARASI TAM HİZMET FAKTORİNGİNİN İŞLEYİŞİ

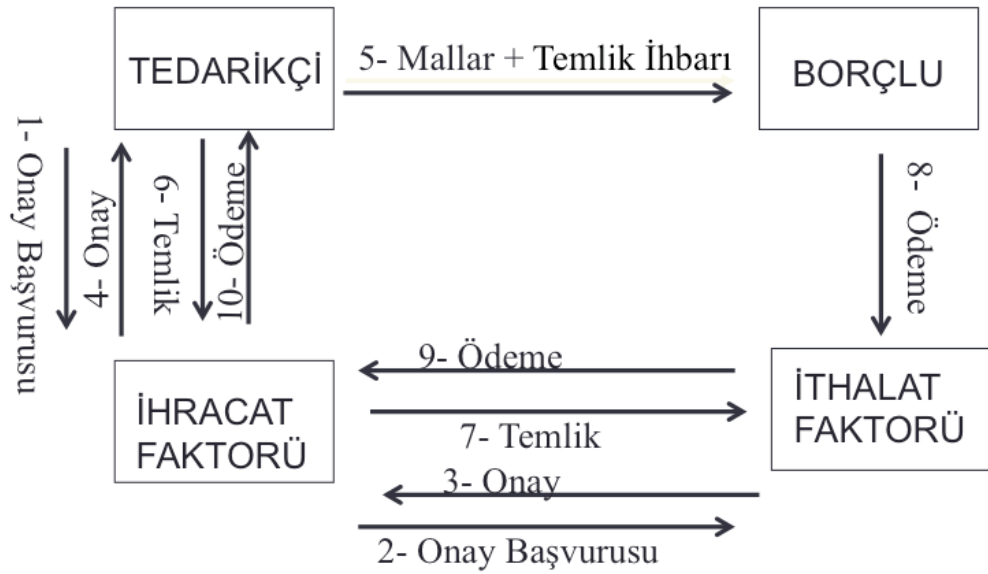
Uluslararası Tam Hizmet Faktoringi işlemlerinde diğer işlemlerden farklı olarak iki faktor yer almaktadır. Bu nedenle iki faktor arasındaki iş akışlarının nasıl olacağı ve sorumluluk dağılımı önem kazanmaktadır. Bundan böyle aksi belirtilmedikçe “uluslararası faktoring” terimi ile iki faktörlü tam hizmet faktoringinden söz edilecek, ihracat ve ithalat faktörleri arasındaki sorumluluk dağılımı üzerinden faktoringin işleyiş şekli detaylandırılacak ve böylece faktoringin daha iyi anlaşılmasına yönelik gerçek temelleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Uluslararası faktoringi bir örnek ile açıklamak doğru olacaktır. Sözgelimi, yeni pazarlara girmek arzusunda olan ve bir tedarikçiye İtalya’da daha önce satış yapmadığı bir ithalatçı başvurduğunda, örneğin bu kişi kendisinden bir yıl içerisinde 4 milyon Euro’luk mal almak istediğini ama ödemeyi garanti edecek bir banka teminat mektubu vermeyeceğini veya akreditif açmayacağını, malların kendisine mal mukabili ödeme şekline göre gönderilmesini istediğini ve ödemeyi ancak malları satıp parasını tahsil ettikten sonra yapabileceğini söylemiş olsun ve 60 gün gibi vade istesin. Normal koşullarda ilk kez çalışılacak bir müşteri adayının bu talebine faktoring konusuna hakim olmayan ihracatçının vereceği yanıtın olumsuz olacağı kesindir. Zira karşısında tanımadığı (henüz güvenmediği) birisi vardır, herhangi bir ödeme güvencesi sağlamamaktadır, üstelik ödemeyi vadeli yapmak istemektedir. Böylesi hem ticari hem finansal riski ihracatçı göze alamayacaktır ve satış gerçekleşmeyecektir. Halbuki bu ihracatçı satışlarını artırmak niyetindedir ve müşteriye ihtiyacı bulunmaktadır.

Oysa, faktoringi bilen bir ihracatçı böyle bir durumda hemen olumsuz cevap vermeyecek, kendi ülkesinde bulunan bir faktoring şirketine başvuracak (ihracat faktörü) ve bu ithalatçı için faktoring garantisinin verilip verilemeyeceğini öğrenmek

isteyecektir. Faktor, bu firma ile ilgili araştırma yaptırarak ve ikna olursa, belirleyeceği bir limit çerçevesinde bir limit dahilinde satıcının (ihracatçı) bu alıcıya olan satışları ile ilgili alacakları kendisinin temellük edebileceğini, tahsilatı takip edebileceğini ve alacak kayıtlarını tutabileceğini bildirecektir. Bunun gerçekleşmesi halinde faktor, alacağı tahsil ettiğinde satıcıya, alacak bedelinden masrafları düşülmüş olarak ödeme yapacağını, alıcının herhangi bir defa, itiraz veya karşı talebi olmadığı takdirde, alacak vadesinden sonraki 90 gün içerisinde tahsilatı yapamaz ise bu süre sonunda alacak tutarının tamamını satıcıya ödeyebileceğini bildirir. Ancak sözleşme imzalanmadan kesin onay için başvurulmayacağından dolayı ihracat faktörü henüz bir taahhütte bulunmamaktadır.

Tedarikçi ile koşullar üzerinde anlaşma sağlanırsa faktoring şirketi ve tedarikçi (ihracatçı) arasında uluslararası faktoring sözleşmesi imzalanır. Bundan sonraki iş akışını aşağıdaki şekilde görselleştirmek mümkün olmaktadır:

Şekil 1: İki faktörlü uluslararası tam hizmet faktoringinin iş akışı.

- 1- Tedarikçi, borçlusu ile ilgili gerekli tüm bilgiler ile ihracat faktörüne başvurusunu yapar.
- 2- İhracat faktörü elindeki tüm bilgiler ile borçlunun ülkesine hizmet

- veren muhabiri, ithalat faktorüne bu kez kesin onay için başvurur.
- 3- İthalat faktörü uluslararası factoring kuralları çerçevesinde ihracat faktörüne kesin onayını verir.
 - 4- İhracat faktörü de imzalanmış bulunan factoring sözleşmesi kapsamında borçluyu onaylar.
 - 5- Tedarikçi ihracatını gerçekleştirir ve borçluya, alacağın temlik edildiğine ve ödemenin ithalat faktörüne yapılması gerektiğine dair temlik ihbarını yapar.
 - 6- Tedarikçi bu faturadan doğan alacağını ihracat faktörüne temlik eder. Bu andan itibaren ihracat faktörü tedarikçiye aralarındaki sözleşmeye dayanarak alacağın mutabık kalacakları bir kısmı kadar ön ödeme yapabilir. Bu konu tedarikçi ve ihracat faktörü arasında bir tasarruftur.
 - 7- İhracat faktörü ithalat faktörü ile arasındaki sözleşme çerçevesinde ilgili alacağı ithalat faktörüne temlik eder.
 - 8- Borçlu, vadesi geldiğinde alacak bedelini alacağın sahibi olan ithalat faktörüne öder.
 - 9- İthalat faktörü alacağın satınalma bedelini ihracat faktörüne öder.
 - 10- İhracat faktörü yine alacağın satınalma bedelini, factoring sözleşmesi çerçevesinde, varsa daha önce yapmış olduğu bir ödeme ve sözleşme kapsamındaki bedelleri iskonto ederek tedarikçiye öder.

Factoring işleminin başlamasıyla, tedarikçi malları borçluya göndermekte ve ilgili faturayı ihracat faktörüne temlik etmektedir. Bu ivazlı¹³⁹ ve tahsil amaçlı¹⁴⁰ bir devirdir. Alacak artık satıcının malvarlığından çıkıp faktörün mamelekine dahil olmuştur¹⁴¹. Faktor, bu işlemle ilgili olarak herhangi bir muhabir faktörden onay almışsa, bahse konu alacağı kendisi de ithalat faktörüne (muhabir faktor) temlik edecektir. Ayrıca tedarikçi tarafından alıcıya temlik bildirim yapılacaktır ve alacağın sahibinin kim olduğu (genellikle ithalat faktörüdür) gerek ayrı bir yazı ile gerekse fatura

¹³⁹ Şükrü SARAC, *Yargıtay Kararları Işığında Factoring*, Sözkese Matbaacılık Ticaret Limited Şirketi, Ankara, Ocak 2013, s. 171.

¹⁴⁰ SARAC, s. 178.

¹⁴¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 22.09.2010 tarih ve 2010/406 sayılı kararı.

üzerine konulan bir temlik notu ile bildirilecektir.

Bu durumda alacağın faktoring garantili¹⁴² olarak tahsil amaçlı temlik nedeniyle faktörün tedarikçiye bir ödeme borcu oluşmaktadır. Buradaki borçlanma faktörün kendi üzerindeki alacağı tahsil için çaba göstermesi, tahsilatı gerçekleştirdikten hemen sonra bu alacağın bedelini satıcıya ödemesi ve tahsilatı alacak vadesinden sonraki belli bir süre içerisinde (uluslararası kurallara göre 90 gün) ihtilaf dışı bir nedenle yapamasa dahi alacak bedelini kendisinin ödemesini kapsamaktadır. Uluslararası faktoringde bu taahhüt aynı şekilde Uluslararası Faktoring Genel Kuralları (GRIF) çerçevesinde yurtdışındaki muhabir faktoring şirketinden alınmaktadır. Gerek UNIDROIT 88, gerekse GRIF'te faktörün tahsilat ve alacak defteri tutma işlemlerinin bir hizmet (*service*) değil de işlev (*function*) olarak tanımlanması bu işlemleri alacağı temellük eden faktörün kendi adına yapmasından kaynaklanmaktadır¹⁴³. Faktor, satıcının da talebi halinde, alacağın temlik ile oluşan satış bedelinin yani ona olan borcunun bir kısmının ödemesini **ön ödeme** adı altında vadesinden önce elbette iskontolu olarak ifa edebilmektedir¹⁴⁴. Ancak bu faktoringin olmazsa olmaz hizmetlerinden değil, özellikle temlik alınan alacakla ilgili faktoring garantisi ve tahsilat takibi fonksiyonunun yerine getirilmesine bağlı olarak oluşan alacağın satınalma bedeli borcunun isteğe bağlı olarak kısmen kapatılmasına yönelik ikincil bir hizmettir. Faktörün örneğimizdeki gerçek hizmeti kendisine devredilmiş olan alacağın satınalma bedelini, herhangi bir ihtilaf yoksa, tahsil ettiğinde veya tahsil edememesi halinde anlaşılan süre içerisinde satıcıya ödemektir¹⁴⁵.

TBK'nun 191. maddesine göre temlik eden, temellük edene alacağın devir sırasında varlığını garanti etmektedir. Benzer şekilde faktoring sözleşmesinde de

¹⁴² Faktor tarafından satıcıya verilen borçlunun aczi halinde dahi ödeme taahhüdü, 13.12.2012 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu'nun 38. maddesinde "*faktoring garantisi*" olarak geçmektedir.

¹⁴³ Freddy R. SALINGER, **Factoring: Law and Practice**, Sweet and Maxwell Limited, London, 1991, s. 2.

¹⁴⁴ Şükrü SARAÇ, **Factoring'de Hukuksal Boyut Sempozyumu**, Faktoring Derneği, Marmaris, 3-5 Kasım 2000, s. 38-40 (39) (Tebliğ) .

¹⁴⁵ Daha sonra tartışılacak olan Türkiye uygulamasındaki farklar temel olarak uluslararası faktoring kural ve uygulamalarının Türkiye'de farklı yorumlanması ve sözleşmelerde farklı uygulanması kaynaklıdır. Bu konuya da daha sonra değinilecektir.

alacağın varlığından tedarikçi sorumludur. Dolayısıyla alacağın varlığı ile ilgili olarak alıcının herhangi bir def'i, itiraz veya karşı talebinin oluşması satıcının, yani alacağı devreden bu garantiye aykırı hareket etmekte olduğunu göstermektedir. Uluslararası kuralları içeren GRIF'te de bu husus yer almakta, alacağı temlik eden faktor, satın alan faktöre alacağın vadesi ve miktarı ile ilgili hiçbir def'i, itiraz ve karşı talepte bulunulmayacağını taahhüt etmektedir¹⁴⁶. Bu nedenle, alıcını ihtilafı halinde, anlaşmazlık çözülünceye kadar bu konudaki onay askıya alınmakta, ihtilafın çözümünde satıcının haksız çıkması durumunda alacak faktor tarafından satıcıya geri temlik edilmekte, satıcının haklılığı durumunda ise faktorün alacakla ilgili taahhütleri tekrar devreye girmektedir.

Factoringin en iyi şekilde değerlendirilebilmesi için iki faktörlü tam hizmet faktoringinin incelenmesi gerektiği gibi, iki faktörlü tam hizmet faktoringinin en iyi şekilde anlaşılabilmesi için de FCI'nın uluslararası faktoring işlemleri ile ilgili uygulama ve kurallarından bahsetmek büyük önem taşımaktadır.

2.2 FAKTORLERARASI ANLAŞMA (IFA - *INTERFACTOR AGREEMENT*)

Nasıl faktoring işlemleri başlamadan önce tedarikçi ve faktor arasında bir faktoring sözleşmesi düzenleniyorsa, karşılıklı olarak uluslararası faktoring işlemi yapacak faktoring şirketleri de kendi aralarında bir faktorlerarası anlaşma imzalamaktadırlar. Sadece iki sayfalık bu anlaşmanın metni standart olarak FCI Hukuk El Kitabı içerisinde yer almakta¹⁴⁷ ve anlaşmada yapılacak herhangi bir değişiklik, FCI Hukuk Komitesi ve İcra komitesinin ön onayına tabi olmaktadır¹⁴⁸.

IFA'da taraflar (ihracat ve ithalat faktorleri) karşılıklı olarak FCI'nın kurallarına uygun hareket edeceklerini taahhüt etmektedirler. Bu kurallar aşağıdakilerden oluşmaktadır:

¹⁴⁶ GRIF, md. 28.

¹⁴⁷ FCI, Legal Manual, Part 2.

¹⁴⁸ FCI, Legal Manual, LC 0:1.

- Uluslararası Faktoring Genel Kuralları (GRIF)
- Tahkim Kuralları (Rules of Arbitration)
- Edifactoring.com Kuralları
- FCI Reverse Genel Kuralları

2.3 GRIF – ULUSLARARASI FAKTORİNG GENEL KURALLARI¹⁴⁹

2.3.1 Uluslararası Faktoring Kurallarının Tarihsel Gelişimi

FCI 1968 yılında 12 ülkeden 15 şirket tarafından kurulmuştur¹⁵⁰. Kuruluş sonrasında bu şirketlerin tamamı tarafından benimsenecek ve kendileri arasında uygulanacak işlemleri düzenleyecek birtakım kurallara ihtiyaç doğmuştur. Öte yandan her ülkenin kendi hukuki düzenlemeleri olduğu için bunların uluslararası faktoring işlemlerini engelleyici bir yönünün olmaması da kuralların düzenlenmesinde etkili olmuş ve lokal kanunların etkisinden mümkün olduğunca uzak bir doküman hazırlanma yoluna gidilmiştir¹⁵¹. FCI'a üye olan ve olacak her şirketin uyması gerekecek bu kuralların hazırlanması için bir komite kurulmuş ve çalışmanın sonucunda başlangıçta yirmisekiz, daha sonra otuziki maddeden oluşan *The Code of International Factoring Customs* ("The Code") oluşturulmuştur. *The Code*, 1969 yılında kullanılmaya başlanmış ve daha sonra düzenlenecek olan *General Rules for International Factoring* (GRIF)'in temelini oluşturmuştur.

Yeni milenyuma girerken en büyük iki faktorler zinciri olan FCI ve IFG birleşme yönünde adımlar atmaya başlamış ve her iki grubun hukuk komitelerinde görevli temsilcilerden kurulu bir komite tüm dünyadaki faktoring şirketleri için kabul edilebilir uluslararası faktoring kurallarını hazırlamaya başlamıştır. O sırada bu birleşme gerçekleşmese de FCI ve IFG çalışması tamamlanmış olan yeni kuralları 2001 yılında kabul etmiş¹⁵² ve 1 Temmuz 2002 tarihinden itibaren uygulamaya

¹⁴⁹ General Rules for International Factoring.

¹⁵⁰ MULROY, FCI&Factoring, s. 3.

¹⁵¹ FCI, Course, s. 5-1.

¹⁵² UYANIK, Kurallar, s. 149.

başlamışlardır¹⁵³. O kadar ki, FCI veya IFG'den herhangi birisi kurallar üzerinde herhangi bir değişiklik yapacak olsa diğerini bu değişiklik ile ilgili bilgilendirmekte ve söz konusu değişiklik makul bulunursa diğer grubun kurallarına da yansıtılmaktaydı.

Aynı *The Code* gibi GRIF de otuziki maddeden oluşmakta, *The Code*'dan temel kavramlar açısından çok farklı olmamakla beraber daha farklı bir formatta sunulmaktaydı¹⁵⁴.

FCI ve IFG'nin 2016 yılında birleşmeleri sonrasında FCI'nın GRIF'i kullanılmaya devam etmiştir. 2001 yılından bu yana gri alanların netleştirilmesi açısından üzerinde otuz civarında değişiklik yapılan GRIF halen dünyanın tek uluslararası faktoring kurallar bütünü olma özelliğini sürdürmektedir. GRIF, 2018 yılında kabul edilmiş bulunan değişiklikleri ile Türkçeleştirilmiş olarak çalışma ekinde sunulmaktadır.

Uluslararası Ticaret Odası (ICC) 2011 yılından bu yana FCI ile uluslararası faktoring kurallarının ICC üyesi bankalarda da kullanılması amacıyla ortaklık görüşmeleri yapmaktadır. Bu ortaklığın gerçekleşmesi halinde GRIF yerine ICC ve FCI tarafından birlikte düzenlenecek *Uniform Rules for International Factoring* (URIF – Uluslararası Faktoring Yeknesak Kuralları) hazırlanacaktır¹⁵⁵.

2.3.2 Genel Olarak GRIF

GRIF, FCI üyeleri arasındaki işlemlerin tabi olduğu temel kurallar bütünüdür. GRIF, faktörlerarası sözleşme dışında herhangi başka bir dokümana gerek kalmaksızın bir uluslararası faktoring işleminin tarafları arasındaki (ihracat ve ithalat faktörleri) tüm

¹⁵³ FCI Legal Manual içerisinde yer alan IFA'nın 4. maddesindeki ifadeden 2001 yılında Buenos Aires'te kabul edilen kuralların 1 Temmuz 2002'den itibaren geçerli olduğu görülmektedir.

¹⁵⁴ The Code ve GRIF detaylı karşılaştırması için Bkz. UYANIK, Kurallar, Ek 4, s. 172.

¹⁵⁵ Uluslararası Faktoring uygulamaları ve kurallarına yönelik bu bölümde atıflarımız bazı FCI dokümanları ile sınırlı kalacaktır. GRIF'in yorumlanması ile ilgili konularda ise uygulamaya yönelik dokümanlar dışında sadece UYANIK tarafından hazırlanmış olan dar kapsamlı bir açıklama (*Commentary*) bulunmaktadır. Çalışma sahibi, FCI Hukuk Komitesi üyesi olarak dünyanın çeşitli ülkelerinde GRIF kurallarının faktoring çalışanları arasında daha iyi bilinmesine yönelik seminerler vermekte olduğu için bazı detaylar ilk defa bu tez içerisinde yazılı olarak yer alacak ve yorumlanacaktır.

hak ve yükümlülükleri açıklamaya çalışmaktadır. FCI üyeleri arasındaki işlemlerin uluslararası doğası gereği, tüm işlemleri kapsayacak tek bir temel dokümanın bulunması önemli bir gereklilik olmaktadır. Her birisinin farklı kanunları olan 90 civarında ülkede bulunan faktoring şirketlerinin faktoring işlemine farklı açılardan bakıyor olması doğaldır. Söz konusu ortak kuralları hazırlayanların yaptıklarının doğruluğu ise bu temel dokümanın geçen bunca zaman içerisinde geçerliliğini sorunsuz sürdürmesi ile açıklanabilmektedir. İstisnai durumlarda temel kurallardan sapma ihtiyacı oluşabilmekte ve GRIF spesifik işlemler için faktoringin özünden sapmayan bu tür farklı anlaşmalara izin vermektedir¹⁵⁶.

2.3.3 GRIF'in Temel Yapısı

GRIF 2001 yılında kabul edilmiştir. O zamandan günümüze pek çok değişikliğe uğramış ancak bu değişiklikler temel yapıyı etkileyen değişiklikler değil daha iyi anlaşılmaya yönelik rötuşlar olmuştur.

Bilindiği gibi normal faktoring sözleşmeleri faktör ve tedarikçi arasında imzalanmaktadır. GRIF ise sadece uluslararası faktoringin uygulayıcıları olan ihracat ve ithalat faktörlerini bağlamaktadır. Zira, uluslararası faktoring işlemlerinde faktoring sözleşmesi ile alacağı tedarikçiden temlik almış bulunan ihracat faktörü GRIF çerçevesinde ithalat faktörüne temlik etmektedir. Her ne kadar başından beri uluslararası faktoring kuralları temlik esası üzerinde durmakta ise de ilk toplantı notlarına bakıldığında bu konuda dahi başlarda farklı görüşler olduğu görülmektedir¹⁵⁷. Alacağın temliki ve satışı yerine faktörlerin tahsilat acentesi gibi çalışmalarının da önerildiği görülmüştür. Ancak, kuralları hazırlayanların büyük çoğunluğunun kabulü üzerine temlik kavramı uluslararası faktoringin temeli olarak kabul edilmiş ve FCI üyeleri arasında başından beri bu şekilde kullanılmaktadır¹⁵⁸.

Burada faktoring kurallarının gelişimi sürecindeki bazı yaklaşımları gözden

¹⁵⁶ FCI, Course, s. 5-1.

¹⁵⁷ FCI, Course, s. 5-2.

¹⁵⁸ FCI, Course, s. 5-2.

geçirmekte yarar vardır.

Kurallar belirlenirken tedarikçilere onay kapsamında ödeme yapmak için borçlunun acze düşmesini beklemekten daha erken bir tarih sunulması daha uygun görülmüştür. Zira, daha erken bir tarihte alacağın ödenmesi pek çok kredi sigortası alternatifine göre önemli bir avantaj sağlamaktadır. Uluslararası faktoring işlemlerinde farklı ülkelerdeki birbirinden farklı acz kurallarından uzak durmak açısından da bu husus önem arz etmektedir¹⁵⁹.

Dolayısıyla, faktörler onaylı bir alacak açısından iki önemli hususun farkını görmek durumundadırlar:

- Borçlunun vadede ödememesi halinde onay kapsamında ödeme tarihinin saptanması
- Borçlunun finansal güçlük nedeniyle ödeme yapamaması veya herhangi bir nedenle ödeme yapmak istememesi arasındaki farkın net olarak belirlenmesi¹⁶⁰.

Birinci durum için ithalat faktörünün onay kapsamında ödeme yapması açısından vadeden sonraki 90. gün belirlenmiştir. Bu süre aynı zamanda tedarikçinin nakit akışını ayarlaması açısından da önemlidir. Diğer durumda ise borçlunun herhangi bir nedenle ödeme yapmak istememesi “ihtilaf” olarak tanımlanmış ve bu durumlarda ithalat faktörünün kredi riski onayı askıya alınarak tedarikçi ve borçlu arasındaki ihtilafın çözümlenmesi beklenmektedir¹⁶¹.

2.3.4 GRIF’in Kısımları

Otuziki maddelik Uluslararası Faktoring Genel Kuralları sekiz kısımdan oluşmaktadır¹⁶²:

¹⁵⁹ FCI, Course, s. 5-3.

¹⁶⁰ FCI, Course, s. 5-3.

¹⁶¹ FCI, Course, s. 5-3

¹⁶² GRIF’ten önceki uluslararası faktoring kurallarını oluşturan The Code’un detayları ile ilgili dünyada sadece Türkiye’de UYANIK tarafından (Bkz. UYANIK, Kurallar) bir detaylandırma çalışması yapılmış ise de GRIF’e yönelik henüz bir yayın bulunmamaktadır. FCI’nın El Kitabının birinci cildinde bulunan İletişim El Kitabı (*Communications Manual*) pratik işleyiş dair bilgiler vermekte ve gerektiğinde

1. Genel Hükümler
2. Alacakların Temliki
3. Kredi Riski
4. Alacağın Tahsili
5. Fonların Transferi
6. İhtilaflar
7. Garanti ve Taahhütler
8. Çeşitli Konular

2.3.4.1 Genel Hükümler

Onbir maddeden oluşan bu kısımda faktoring sözleşmesinin tanımı, uluslararası faktoringin tarafları, GRIF'in kapsamı; yazışma, yazışma dili, sürelerin hesaplanması, numaralandırma sistemi, ücretlendirme gibi tanımlar ve uyumsuzlukların çözümü, farklı anlaşmalar ve iyi niyet gibi kavramlar açıklanmaktadır.

1. madde'de faktoring sözleşmesinin daha önce belirtmiş olduğumuz tanımı yapılmaktadır. Bu tanıma göre temlik alınan alacakla ilgili olarak finansman sağlanmış olmasına bakılmaksızın tahsilat, alacak defteri tutma veya şüpheli alacaklara karşı koruma fonksiyonlarından birisinin sağlanması yapılan sözleşmenin "faktoring sözleşmesi" olarak tanımlanması için yeterlidir. Bu tanım her ne kadar temelinde UNIDROIT 88'deki faktoring sözleşmesi tanımından yola çıkarak hazırlanmış da olsa, özellikle bir yönü ile farklılık göstermektedir. UNIDROIT 88, faktoring işlemlerinin bireysel satışlara uygulanamayacağını ifade etmektedir. GRIF'teki faktoring tanımında bu kısıtlamaya gidilmemiş herhangi bir tedarikçinin bireylere yapacağı satışların da faktoring sözleşmesi kapsamına alınabilmesine olanak tanınmıştır.

GRIF'e atıflar yapmaktadır. GRIF'in açıklanmasına yönelik bir çalışma 2004 yılında yine UYANIK tarafından FCI adına gerçekleştirilmiş, ve Açıklamalarla GRIF (*GRIF with Commentary*), FCI Hukuk El Kitabına eklenmiştir. Ancak bu çalışma GRIF'in daha iyi anlaşılmasına yönelik okunması gereken sirküler ve soru cevaplar ile bağlantılar kurmaktan öteye geçememiştir. GRIF için de detaylı açıklamaların yer aldığı bir kitap çalışması sürdürülmekte ve bir iki yıl içerisinde yayınlanması beklenmektedir. Bu nedenlerle bölüm sonuna kadar yapılmakta olan GRIF açıklamaları bu detayda dünyada sadece bu metinde yer almaktadır. FCI Hukuk Komitesi ve dünya çapında verilmekte olan GRIF seminerlerinden kaynaklı deneyimlere dayanmakta olan bu açıklamalarda gerekli durumlarda sadece GRIF'in ilgili maddelerine atıf yapılmaktadır. GRIF'in Türkçeleştirilmiş tam metni ekte sunulmaktadır.

Ayrıca GRIF'teki faktoring sözleşmesi tanımının bir başka özelliği de gelecekte oluşacak alacakların da sözleşme kapsamına alınmasına olanak tanınmasıdır. Elbette burada dikkat edilmesi gereken husus, henüz doğmamış alacakların doğdukları zaman işlem kapsamına alınması gerekliliğidir. Yani, henüz alacak doğmamışken yapılacak alacak temlikleri, yani örneğin altı ay sonra yapılması gereken bir yükleme ile ilgili doğacak alacağın sözleşme gününde devredilmesi ve alacak varmış gibi işlem görmesi faktoringin ruhuna aykırı bir işlem olarak kabul edilmektedir. Örneğin, zaman zaman faktoring şirketleri mal veya hizmet tedariki çok daha sonra yapılacak işlemleri temlik olarak müşterilerine işlem öncesinde finansman sağlayabilmektedir. Bu tür işlemler GRIF'teki faktoring sözleşmesi kapsamı dışındadır.

2. madde faktoring işleminin tarafları olan tedarikçiyi, borçluyu ve faktörleri tanımlamaktadır. Bu maddede önemli kısımlar, ihracat faturasını düzenleyen tarafın tedarikçi sayılması ve faturanın kendisine düzenlenmesine bakılmaksızın alacağı ödemekle yükümlü bulunan tarafın borçlu olmasıdır. Ayrıca GRIF'e göre işlem ile ilgili olarak sadece iki faktör yer alabilmektedir. Bu da ne az ne de fazla olarak zincirleme iki temlik işlemini gerektirmektedir.

Bu çerçevede Tedarikçi faturayı düzenleyerek alacağını faktöre temlik eden taraf olarak tanımlanmaktadır. Özellikle Türkiye'de KDV iadesi ile ilgili işlemlerin basitleştirilmesini teminen, ihracat organizasyonunu yapan ve müşterileri ile anlaşılan tedarikçiler, her işlemi kendileri yürütmekte olsalar dahi bir aracı ihracatçı firma kullanabilmektedirler. Bu durumda satıcı firma malı kendisi üretse de, dış ticaret firması ilgili faturayı düzenlemekte ve ihracatı gerçekleştirmiş olmaktadır. GRIF'e göre tedarikçi, faturayı düzenleyen ve faturası ihracat faktörüne temlik edilen kuruluş olacaktır. Dolayısıyla faktoring sözleşmesinin tedarikçi ve faktör arasında düzenlenmesi gerekmektedir. Elbette bu durumlarda konudan belki de daha sonra haberdar olacak tedarikçinin faktoring sözleşmesi ile ilgili yükümlülüklerinin imalatçı firma tarafından üstlenileceği ve faktörden gelecek ödemelerin de imalatçı firmaya yönlendirilmesini güvence altına alacak üç taraflı ilave bir sözleşme ile faktoring şirketleri oluşabilecek sorunları çözmektedir.

Bu madde ile ilgili dikkat edilmesi gereken bir diğ er husus da borçlu tanımı ile ilgilidir. GRIF'te borçlu alacağı ödemekle yükümlü bulunan taraf olarak tanımlanmaktadır. Zaman zaman, malın siparişini veren kişi ile malın faturasının düzenleneceği kişi farklı olabilmektedir. Eğer satış sözleşmesi veya sipariş formunda açık ve net olarak ödemenin siparişi veren kişi tarafından yapılacağı belirtiliyor ise borçlu faturanın düzenlendiği kişi değil siparişi veren, yani ödemeyi üstlenen kişi olacaktır. Aksi takdirde faturanın düzenlendiği kişi işlemin borçlusudur.

GRIF'in ikinci maddesi ile ilgili bir diğ er husus da sadece bir ihracat faktörü ve sadece bir ithalat faktörünün bulunmasıdır. Yani GRIF'e göre sadece ve sadece iki temlik yapılacaktır, tedarikçi alacağı ihracat faktörüne temlik edecek, ihracat faktörü de aynı alacağı nihai alacaklı olacak olan ithalat faktörüne devredecektir. Daha çok faktörün devreye gireceği işlemler uluslararası faktoring kurallarının dışında kalmaktadır.

3. madde GRIF'e göre faktoring işleminin kapsamı ile ilgilidir. Bu maddeye göre mal veya hizmet satışından doğmuş vadeli alacaklar uluslararası faktoring konusu olabilmektedir. Peşin ve akreditifli (bir çeşit teminat mektubu sayılan standby akreditifli satışlar hariç) olan satışlar kapsam dışında tutulmaktadır.

Factoringin olmazsa olmaz koşullarından birisi mal veya hizmet satışından doğan alacaklara uygulanmasıdır. Örneğin, herhangi bir kişinin, bir diğ er firmadan aldığı ödünç paralarla ilgili alacaklar faktoring kapsamının dışında kalmaktadır. Buna benzer farklı sözleşmelerden doğan alacaklar dolayısıyla GRIF kapsamının dışında tutulmaktadır.

Öte yandan, GRIF'e göre faktoring alacaklarının vadeli olması gerekmektedir. Bu nedenle her türlü peşin alacaklar kapsam dışında bırakılmıştır. Bu nedenle peşin ve vesaik mukabili ödemeli işlemler hariç tutulmuştur. GRIF'e göre faktoring işlemleri kapsamı dışında tutulan bir başka ödeme şekli de akreditif olmaktadır. Akreditifli işlemlerde borçlunun ödeme yükümlülüğü onun adına akreditifi açan banka tarafından üstlenilmektedir. Dolayısıyla akreditifin açılışı itibariyle işlemin borçlusu

değişmektedir. Ancak standby akreditiflerde durum farklıdır. Bu tür akreditifler bir teminat mektubu gibi işlem görmekte ve esas borçlunun ödeme yapmadığı durumlarda devreye giren bir garanti olmaktadır. Borçlu değişmediği için vadeli işlemlere uygulanan standby akreditifler uluslararası faktoring kuralları dahilinde işlem görmektedir.

4. madde yazışma dilinin İngilizce olması gerektiğini ve gerekli belgelerin İngilizce tercümesi ile birlikte gönderilmesi gerektiği belirtilmektedir. Böylece İngilizce, dilleri ne olursa olsun uluslararası faktoring işleminin taraflarının ortak dili olmaktadır. Burada özen gösterilmesi gereken konu alacağın tahsili için gerekli belgelerin tercümesinin yapılması gerektiğidir. Bu konuda gerekli olmayan belgelerin tercüme edilmemesi nedeniyle uluslararası kurallara uyulmadığı iddiaları geçersiz kabul edilmektedir.

5. madde GRIF içerisindeki sürelerin aksi belirtilmedikçe takvim günü olarak hesaplanacağını belirtmektedir. Uluslararası faktoring kuralları içerisinde pek çok yerde ihracat ve ithalat faktörlerinin yükümlülüklerinin süreleri bulunmaktadır. Bu süreler bir tek istisna dışında “gün”, diğer durumda da “banka iş günü” olarak verilmektedir. Süre bitiminin ilgili faktörün resmi olarak çalışmadığı bir gün ise süre sonu bir sonraki iş günü olarak belirlenmektedir.

6. madde yazılı iletişim kavramını açıklamaktadır. Tekrar üretilebilecek ve geriye dönük olarak bakılabilecek her türlü kayıt (elektronik posta, ses ve görüntü kaydı dahil) yazılı iletişimin parçası olmaktadır. GRIF’e göre herhangi bir faktoring şirketinin herhangi bir elemanının göndermiş olduğu mesaj imzalı sayılmakta ve imza sirkülerine bakılmaksızın bağlayıcı olmaktadır.

7. madde GRIF kurallarından farklı istisnai anlaşmalarla ilgilidir. Taraflar özel durumlarda karşılıklı imzaladıkları anlaşmalar ile GRIF kurallarından sapabilirler ve bu anlaşmalar diğer kısımlar aynı kalmak kaydıyla GRIF’in önüne geçmektedir.

Bu madde iki faktörün özel durumlarda uluslararası faktoring kurallarından

sapmalarına izin vermekle beraber iki halde kısıtlama getirmektedir. Taraflar, ihracat ve ithalat faktörleri mal veya hizmet satışından doğan alacaklar dışında kalan alacakları işleme alamamakta ve tüm işlemlerini düzenleyen yeni anlaşmalar yapamamaktadır. Eğer faktörlerden birisinin ülkesindeki düzenlemelerden kaynaklı bir farklılık olması gerekiyor ise, ki şimdiye kadar bir kez gerçekleşmiş ve düzenlemenin değişmesi ile tekrar eski haline dönmüştür, o ülkeye mahsus bir farklı uygulama yapılabilir. Bu durumda farklı uygulama için o ülkede bulunan bütün üye faktörlerin bu durumu teyit etmesi ve FCI icra komitesinin onayının alınması gerekmektedir.

8. madde farklı ülkelerden farklı isimlerdeki tedarikçi ve borçluların karıştırılmasının önlenmesi amacıyla bir çeşit numaralama sisteminin kullanılması gerekliliğini belirtmektedir.

9. madde faktörlerarası işlemlerde ithalat faktörünün vermiş olduğu hizmetlerle ilgili olarak komisyon alacağına dair hükmü içermektedir.

10. madde faktörler arasındaki uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümlenebileceğine dair hükmü içermektedir. Bu yolla uyuşmazlıklar uluslararası faktoring kurallarını bilen faktoring profesyonellerinin hakemliği ile çözümlenmektedir. Tahkim kararları kesin ve bağlayıcı olmaktadır.

Factoringin spesifik, herkes tarafından bilinmeyen bir konu olması ve kendi uluslararası kuralları olması nedeniyle uyuşmazlıkların mahkeme yoluyla çözülmesinin çok uzun süreceği öngörülmüştür. En sağlıklı çözümün konuya hakim uygulayıcılar tarafından getirilebileceği inancıyla uyuşmazlıklarda mahkeme yerine tahkim yolu benimsenmiştir. Uluslararası faktoring kuralları ile ilgili uyuşmazlıkların çözümü için FCI'nın Tahkim Kuralları uygulanmaktadır. Bu kurallara göre uyuşmazlığın oluşmasından sonraki üç yıl içerisinde taraflardan birisi FCI sekreterliğine başvurarak tahkim istemekte ve bu konudaki hakem önerisini yapmaktadır. Uyuşmazlık konusu meblağa bağlı olarak bir ya da üç hakem çözüme katkı sağlamaktadır. Meblağ küçük ve diğer taraf da önerilen hakemi kabul eder ise tek hakem konuyu incelemekte ve çözüme kavuşturmaktadır. Aksi takdirde diğer taraf da bir bağımsız hakem önermekte ve her iki

hakemin beraberce daha önce düzenlenmiş bir liste üzerinden seçecekleri üçüncü bir hakemin başkanlığında üç kişilik tahkim heyeti kurulmaktadır¹⁶³. Tahkim kararları nihai ve bağlayıcı olduğu için temyiz olanağı bulunmamaktadır. FCI'nın 51 yıllık geçmişinde sadece yedi kez tahkim müessesesi işletilmiştir.

11. madde ise ihracat ve ithalat faktorlerinin karşılıklı çalışmalarının iyi niyet ile gerçekleştirilmesi gerekliliğini belirtir. Taraflar birbirlerine zarar vereceğini bildikleri hiçbir işleme giremezler ve bir diğerini zarar görebileceği her türlü husus ile ilgili haberdar etmek zorundadırlar. Uluslararası faktoring kurallarının en önemli maddelerinden birisi bu iyi niyet maddesidir. Kuralların pek çok yerinde doğrudan atıf yapılmasa da iyi niyet ile hareket etmenin gerekleri belirtilmektedir. Tahkim konusu uyuşmazlıklarda hakemlerin en çok dikkat ettikleri hususlardan birisi kuralların uygulanmasının yanında iyi niyetle hareket edilip edilmediği olmaktadır.

2.3.4.2 Alacakların Temlik

GRIF'in bu kısmı temlikin tanımı ve geçerliliği ile ilgili sorumlulukları açıklamaktadır. Ayrıca kısımda temlik konusu alacağın varlığı ve geri temlik hususlarına değinilmektedir.

12. maddede GRIF'e göre temlikin tanımı yapılmaktadır. Bu tanıma göre yazılı olarak yapılması gereken temlik işlemi sonrasında temellük eden alacağın tüm yan hakları ile mutlak sahibi olmaktadır. Bu maddeye göre teminat hakkı vermek de temlik sayılmaktadır.

Uluslararası faktoring kurallarına göre yapılan temlik tahsil amaçlıdır. Temlik ile alacağın mülkiyeti temellük edene geçmektedir. Bu konuda GRIF onaylı ve onaysız alacak ayrımı yapmamaktadır. Yani sadece tahsil amacıyla devredilen bir alacak da olsa, yani faktoring garantisi verilmemiş de olsa alacak bütün yan hakları ile devredilmektedir. Bu nedenle alacak ihracat faktorünün hesaplarında ithalat faktoründen

¹⁶³ Yüce UYANIK da yaklaşık on yıldır bu listede yer almaktadır.

alacağa dönüşmekte, borçlu ile tek muhatap ithalat faktörü olmaktadır. Bu alacaklarla ilgili ihracat faktörünün hak sahibi olabilmesi ancak ithalat faktörünün söz konusu alacağı geri temlik ile mümkündür. Alacak temlikinin yazılı olarak yapılması da bir geçerlilik şartıdır.

13. madde uluslararası faktoring konusu alacakların temlik ile ilgili ihracat ve ithalat faktörünün sorumluluklarına değinmektedir. İthalat faktörü alıcının ülkesinde temlik her yönüyle geçerli olabilmesi için ihracat faktörüne gerekli her türlü bilgiyi verecek, ihracat faktörü de ilgili alacağın varlığını ve temlik edilebilirliğini sağladıktan sonra ithalat faktörünün bildirimine göre temlik işlemini gerçekleştirecek ve bu konuda gerekli her türlü dokümanı ithalat faktörüne temin edecektir.

Her ne kadar bu madde çerçevesinde ithalat faktörüne temlik geçerliliği hakkında bir sorumluluk yükleniyor gibi görünse de bu alıcının ülkesinin kanunları ile sınırlıdır. İhracat faktörü de kendisine devredilen alacağın temlikinin hukuken geçerli ve üçüncü şahıslara karşı (borçlular) icra edilebilir olmasından sorumludur. Örneğin Avrupa Birliği ülkeleri için geçerli olan Rome I Konvansiyonuna göre alacak temlikleri temlik eden ile temlik alanın ülkesindeki kanunlara tabidir¹⁶⁴. Benzer şekilde Türkiye’de Türk tedarikçi ve faktoring şirketi arasında düzenlenen faktoring sözleşmeleri de TBK’nın ilgili maddelerine tabidir. Dolayısıyla, ihracat faktörlerinin öncelikle temlik aldıkları alacakların kendi ülkelerinde geçerli kanunlara uygunluğunu ve üçüncü kişilere karşı icra edilebilirliğini kontrol etmek ve bu geçerliliği sağlamak zorundadır.

Öte yandan GRIF’in 13. maddesi çerçevesinde ihracat faktörleri borçlunun ülkesinde temlik geçerliliğini ispatlayacak her türlü belgeyi de talebi üzerine ithalat faktörüne temin etmek zorundadır. Zira ithalat faktörünün alacağın tahsili amacıyla

¹⁶⁴ 04.07.2008 tarihli Official Journal of the European Union’da yayımlanan **REGULATION (EC) No 593/2008 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I)**, Article 14 (1) ve (2).

herhangi bir icra merciine başvurması sırasında alacağın gerçekten kendisine ait olduğunu ispatlaması gerekebilmektedir. Bunu gösterecek herhangi bir belgeyi zaman içerisinde ithalat faktörü ihracat faktöründen talep edebilir. Uluslararası faktoring kurallarının bu maddesine göre bu çerçevede ithalat faktörü tarafından talep edilen belgeleri ihracat faktörünün temin etmesi için belirlenmiş olan süre 30 gündür.

14. madde alacağın varlığını ispatlayan her türlü dokümanın ithalat faktörüne temin edilmesi ile ilgili ihracat faktörünün yükümlülükleri ve bu konudaki süreler ile ilgilidir. Bu kapsamda alacağın vadesinden önce temlikinin yapılması ve gerektiğinde fatura ve yükleme veya hizmetin gerçekleştirildiğinin delilinin gönderilmesi bulunmaktadır. Bu madde çerçevesinde belgelerin talep edilmesi ancak tahsilat için gerekli olmaları halinde önem arz etmektedir. Örneğin, tahkime konu olmuş bir vakada, iflas etmiş bir borçludan olan alacakla ilgili olarak talep edilen belgenin belirlenmiş süreden daha geç gönderilmesi üzerine ithalat faktörü alacağı geri temlik etmek istemiş, ihracat faktörü tahkime müracaat etmiş ve tahkim kurulu belgenin olup olmasının veya geç gönderilmesinin zaten iflas etmiş olan borçludan alacağın tahsil edilmesinde herhangi bir önemi olmaması nedeniyle ihracat faktörünü haklı bulmuştur¹⁶⁵.

Bu madde çerçevesinde ithalat faktörünün tahsilat için talep edebileceği belgeler de temin süreleri ile birlikte sıralanmaktadır. Alacağın temliki sırasında ilgili belgelerin gönderilmesi şart olmamakla birlikte, ithalat faktörünün vadeden sonraki 270 gün içerisinde faturanın tam bir kopyasını istemesi halinde ihracat faktörü bu faturayı 10 gün içerisinde ithalat faktörüne temin etmek zorundadır. Öte yandan, yüklemenin yapıldığının delilini teşkil edecek konişmento¹⁶⁶ ve benzeri taşıma senetlerinin veya hizmet tedariki var ise hizmetin tamamlanmış olduğunun delilini teşkil edecek belgelerin tedarik süresi de 30 gün olarak belirlenmiştir. İhracat faktörünün bu süreler içerisinde söz konusu belgelerden herhangi birisini temin edemeyecek olması halinde,

¹⁶⁵ FCI, Legal Manual, LC 10:4.

¹⁶⁶ Literatürde yükleme belgeleri nakliye aracına göre değişik isimlerle anılsa da (hamule senedi, havayolu taşıma senedi, CMR, vb. gibi) genel olarak aslında sadece deniz nakliyesi için kullanılmakta olan “konşimento” veya “konişmento” kelimeleri kullanılmaktadır. Genel kullanımda “konşimento” kelimesi daha yaygın ise de 14.02.2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 6102 sayılı **Türk Ticaret Kanunu**’nun 1228. ve diğer ilgili maddelerinde “konişmento” kelimesi kullanıldığı için tarafımızca da bu terim benimsenmiştir.

ithalat faktoründen ek süre isteme hakkı bulunmaktadır.

15. madde ihracat faktorünün bu kısımda yer alan yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde ithalat faktorünün ilgili alacağı geri dönüşsüz olarak geri temlik edebileceğine dair hükümler içermektedir. GRIF'e göre ithalat faktorüne temlik edilmiş bulunan bir alacağın geri temliki ithalat faktorünün inisiyatifi ile her durumda mümkün olmamaktadır ve çeşitli koşullara bağlanmıştır. Ancak bu koşullar gerçekleştiğinde ithalat faktorü ihracat faktorüne geri temlik edilmektedir. Genel olarak bu koşullar ithalat faktorünün alacağın varlığı, mülkiyeti ve tahsili açısından hak talebini yapma konusunda ihracat faktorü tarafından çaresiz bırakıldığı (belge ve bilgi gönderilmemesi, ihtilafın belli bir sürede çözülmemesi, v.b.) durumlardır¹⁶⁷. Zaman zaman, bazı sorunların ihracat faktorü tarafından çözülmesinin daha uygun olduğu durumlarda da işlem kolaylığı açısından geri temlik yapılabilmektedir. Bu durumlarda konunun çözülmesi sonrasında alacak yeniden ithalat faktorüne temlik edilebilmektedir¹⁶⁸. Geri temlikler de aynı temlikler gibi yazılı olarak yapılmaktadır.

2.3.4.3 Kredi Riski

Bu kısım FKFFŞK'nun 38. maddesinde adı geçen "faktoring garantisi"nin uluslararası faktoring ile ilgili tanımlandığı kısımdır. Bu kısımda "kredi riski", "onay", "kredi limiti", "sipariş onayı", "yükleme", "limit indirimi", "limit iptali" kavramları tanımlanmakta, limit başvuru, onay ve iptal prosedürü açıklanmakta, hangi alacakların limit dahilinde kabul edildiğine ve ihracat faktorünün hangi alacakları temlik etme mecburiyetinin olduğuna dair hükümler bulunmaktadır. Bu kapsamda ilgili maddelerin önemli yönleri aşağıdaki şekilde açıklanabilir.

16. maddede kredi riskinin tanımı yapılmaktadır. Kredi riski borçlunun ihtilaf dışı bir nedenle alacağı ilgili vadeden sonraki 90. güne kadar ödeyememesi riskidir. İthalat faktorünün bu riski üstlenmesi (faktoring garantisi) bu konuda onay vermesine bağlıdır. Yukarıdaki bu tanım faktoring ile ilgili çok önemli bir hususu da

¹⁶⁷ Örneğin, GRIF md. 13, 14, 27 (vii), 32 ile ilgili geri temlikler.

¹⁶⁸ Örneğin, GRIF md. 20 (iii), 27 (iv) b ile ilgili geri temlikler.

aydınlatmaktadır. Faktoring garantisi sadece ticari riski (iflas vb.) değil, ihtilaf dışı bir nedenle vadeden sonraki 90. Güne kadar ödeme yapamamaya yol açacak her türlü riski (politik riskler, doğal afetler vb.) de kapsamaktadır. Bir sonraki madde ithalat faktorünün bu onayı vermesi ile ilgili kuralları belirlemektedir.

17. madde onay kavramını tanımlar ve detaylandırır. Bu maddeye göre:

- İthalat faktörü tarafından iki şekilde onay verilebilir: Kredi limiti veya sipariş onayı.
- İhracat faktörü gerekli tüm bilgileri sağlayarak ithalat faktorüne onay için başvurmalıdır. Bu kapsamda ihracat faktorünün önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Örneğin, tedarikçinin işinin kapsamı, uyguladığı vadeler, alacak konusu mal veya hizmet tesliminin niteliği gibi bilgiler ithalat faktorüne temin edilmelidir. Öte yandan, alıcı ile ilgili bilgiler de herhangi bir yanlışlığa mahal vermeyecek şekilde, ismi, adresi ve gerekirse ticaret sicil numarası gibi bilgilerle eksiksiz verilmelidir.

Bunların yanında ithalat faktorünün borçlu ile ilgili değerlendirmesinin sağlıklı olmasını sağlayacak ilave bilgiler de gerekmektedir. Satıcı ve borçlu arasında daha önceki ilişkiden edinilmiş bilgiler, satıcı ve borçlu arasında varsa organik bağ, borçlu ile ilgili bilinen geç ödeme veya ödememe bilgileri, varsa karşılıklı ticaret bilgileri de ithalat faktorüne önceden bildirilecek konular arasındadır. Bunlardan herhangi birinin eksik olması nedeniyle ithalat faktorünün yanlış yönlendirildiği iddiası, ihracat faktorünün daha sonra onay kapsamında ödeme almasını engelleyebilmektedir. Örneğin, bir ihracat faktorünün daha önce ödeme güçlüğü içerisine düştüğü için başka bir ithalat faktoründen PUA almış olduğunu yeni ithalat faktorüne bildirmemiş olması nedeniyle, borçlu için onay vermiş olan yeni ithalat faktorünün, borçlunun acze düşmesi sonrasında bu bilgiye sahip olsa idi onay vermeyeceğini belirtmesi üzerine PUA yapmamış olması, geçmişte yaşanmış olaylar arasındadır.

- İthalat faktörü onayını verdiği zaman bu onay sadece ithalat faktörü

tarafından belirtilmiş borçlu için geçerlidir.

İhracat faktörü tarafından ithalat faktörüne bildirilen borçlu ile ilgili isim veya adres konusunda tereddüt oluşursa, ithalat faktörü alternatifler arasından en yakın gördüğü firma ile ilgili onay verebilir. Bu durumda ithalat faktörünün vermiş olduğu onay elbette tam olarak ismi ve adresi onay metninde belirtilen firma için geçerli olmaktadır. Bu nedenle ihracat faktörlerinin onaylanmış firmanın adını kontrol edip, bu firmanın gerçek borçlu olup olmadığını anlamaları gerekmektedir.

- İthalat faktörü bu onayı başvuruyu takip eden 10 gün içerisinde vermelidir.

İhracat faktörünün ithalat faktörüne onay için başvurmasından sonra, ithalat faktörüne tanınan yanıtlama süresi 10 gündür. Ancak çeşitli nedenlerle bu sürenin gecikebilmesi doğaldır. Gecikme olucaksa ithalat faktörü ihracat faktörünü süre dolmadan haberdar etmeli ve onayı ne zaman oluşturabileceğine dair tahmini süreyi belirtmelidir.

- Onayın verilmesi ile daha önce ithalat faktörüne temlik edilmiş olan alacaklar ile onay için başvuru tarihinin 30 gün öncesinden itibaren yüklemeleri yapılmış olan alacaklar, limiti aşmamaları halinde otomatik olarak onaylanmış sayılırlar.

Onay verildikten sonra hangi alacakların onaylanmış sayılacağı önemlidir. Dolayısıyla, bu konuyla ilgili paragrafta bu alacaklar tanımlanmaktadır. Örneğin, yüklemesi onay için başvuru tarihinden 30 günden daha önce yapılmış alacaklar eğer onay tarihinden daha önce ithalat faktörüne temlik edilmemişler ise onaylanmış sayılmayacaklardır. Bu tür alacaklar ancak ithalat faktörü ile ilave bir anlaşma yapılarak onay kapsamına alınabilirler.

- Sipariş onayının verilmiş olması belirlenmiş son yükleme tarihinden önce o sipariş ile ilgili yüklemeleri yapılmış alacakları, kredi limiti ise limit iptali veya süresinin bitimine kadar yapılan yüklemelerle ilgili alacakları kapsar.

Hizmet satışlarında yükleme yerine hizmetin tamamlanması esastır. Yükleme ile malların alıcıya doğru herhangi bir araçla yola çıkması kastedilmektedir.

Burada sipariş onayı ile kredi limiti arasındaki farklar düzenlenmektedir. Sipariş onayı tedarikçi ve borçlu arasındaki tüm alacakları değil spesifik olarak bir siparişi kapsar. Dolayısıyla ihracat faktörü ilgili siparişe dair bilgiler ile başvurusunu yapar ve ithalat faktörü de bu çerçevede onayını verir. Tıpkı akreditif işlemlerinde olduğu gibi sipariş ile ilgili onay belirlenmiş olan son yükleme tarihine kadar yapılacak yüklemeler ile ilgili alacakları kapsamaktadır. Daha sonra yapılacak yüklemeler onaylanmamış sayılır.

Kredi limiti verildiği durumlarda ise belirli alacaklar değil kredi limitinin süresinin dolması veya ithalat faktörü tarafından limitin iptaline kadar yapılacak yüklemeler ile ilgili alacak hesabının tamamı onaylanmış sayılacaktır. Bu durumda tedarikçi ve borçlu arasındaki hesap ilişkisinin tamamı faktoring işleminin konusudur.

Bu bölümde yüklemenin de tanımı yapılmaktadır. Diğer ödeme şekillerinden farklı olarak uluslararası faktoring kurallarına göre yükleme, mutabık kalınan taşıma aracına malların yerleştirilmesi ile değil borçlu veya borçlu tarafından belirtilmiş adrese doğru malların tedarikçinin, nakliyecinin veya alıcının aracı ile yola çıkması ile gerçekleşmektedir. Bu önemli hususu bir örnekle açıklayacak olursak; sözgelimi akreditifli ve FOB teslim şeklini içeren bir sözleşmenin yerine getirilmesi sırasında satıcının malları yüklemesi malların ilgili limanda gemiye yüklenmesi ile gerçekleşir. Halbuki faktoring işlemlerinde teslim şeklinin ne olduğuna bakılmaksızın, malların tedarikçinin kendi aracıyla da olsa fabrikadan veya depodan limana doğru harekete geçirilmesi dahi yükleme sayılmaktadır.

- Kredi limiti döner bir limittir ve tüm alacak hesabı ile ilgilidir. Yani mevcut limitin aşıldığı durumlarda, bazı alacaklar limit dışında kalarak onaylanmamış olacak, fakat daha sonra borçlu tarafından ödenen veya kredi notu ile iptal edilen herhangi bir alacağın yerine, vade sırasına göre,

onaylanmamış alacaklar arasından sırası gelen yeni bir alacak, limit içine düşecek ve onaylanmış olacaktır.

Böylece kredi limitinin süresi sonuna veya limitin ithalat faktörü tarafından iptaline kadar, spesifik bir alacağa bağımlı olmaksızın limit tutarı kadar alacak hesabı ithalat faktörünün kredi riski kapsamında kalmaktadır. Bunu bir örnekle açıklayacak olursak; sözgelimi kredi limiti 350.000 USD olduğunda, bir yıl içerisinde çeşitli miktarlarda alacak temlikleri sonucunda toplam 2 milyon USD'lik alacak temliki yapılmış da olsa ithalat faktörü yıl sonunda henüz ödenmemiş alacaklar içerisinde azami 350.000 USD'lik kısım için kredi riskini üstlenmiş olacaktır. Aşan kısım ise, varsa, onaylanmamış alacakları oluşturacaktır.

- Alacakların ödeme vadesi ihracat faktörü tarafından başvuru sırasında belirtilmekte ve ithalat faktörü tarafından onaylanmaktadır. Dolayısıyla alacaklar onaylanmış vadelere uygun olmalıdır.

Alacak vadesinin uzunluğu ile risk arasında doğrudan ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla, belirlenmiş olan vadelere bağlı kalmak önemlidir. Bu nedenle zaman zaman ithalat faktörleri alacak vadesi ile ilgili maksimum süreleri de onay mesajlarında belirlemektedirler. GRIF istisnai durumlarda normalden daha uzun alacak vadelerine %100 veya 45 günlük fark olarak, hangisi daha kısa ise, izin vermektedir. Örneğin normal vade 30 gün ise maksimum 60 gün, veya normal vade 60 gün ise 105 gün istisnai durumlarda kabul edilebilir vadeler olabilmektedir. Ancak hiçbir şekilde ithalat faktörünün onayında belirtmiş olduğu maksimum vade aşılamamaktadır. Örneğin, ithalat faktörü azami vade olarak 90 gün belirlemiş ise 60 gün normal vadeli bir ilişkide düzenlenebilecek istisnai vadeli bir faturanın ödeme vadesi 105 gün olamayacak, ancak 90 gün olabilecektir.

- İthalat faktörü onayını talep edilen döviz cinsinden vermektedir. Alacaklar farklı döviz cinslerinden olsa dahi ithalat faktöründen onayladığı orijinal tutardan fazlası talep edilememektedir. Her borçlu için sadece bir kredi limiti bulunur ve her yeni limit bir öncekini iptal eder.

- Borçlunun temlik yasağı uygulaması olduğunu öğrenir öğrenmez ithalat faktörü bu durumdan ihracat faktörünü haberdar etmelidir.

Temlik yasağı, uluslararası faktoring kurallarına göre temlikin tamamen geçersizliği anlamına gelmemektedir. Ancak tedarikçi ve borçlunun ülkesindeki kanunların bu konudaki amir hükümleri de icra açısından önemli olmaktadır. Dolayısıyla, ithalat faktörünün alacağın mutlak sahibi olması GRIF'e göre mümkün olsa dahi ilgili kanunlar kapsamındaki durum da önemlidir. Her durumda temlik yasağı var ise borçlu ödemeyi ithalat faktörüne yapmak konusunda zorlanamamaktadır. Borçlunun ödemeyi doğrudan tedarikçiye yapmasının da ihracat faktörünün riski açısından doğuracağı olumsuz sonuçlar olabilir. Örneğin, ihracat faktörü tedarikçiye alacak karşılığında ön ödeme yapmış ise, tedarikçinin borçludan bir kez daha ödeme alması neticesinde eğer tedarikçiden yapmış olduğu ön ödemeyi geri alamaz ise kayba uğrayacaktır. Bu nedenle iyi niyet kuralı çerçevesinde ithalat faktörü ihracat faktörünü temlik yasağı ile ilgili bilgilendiğinde haberdar etmek zorundadır.

GRIF'in 17. maddesinde ayrıca tekrarların önlenmesi amacıyla bir hizmetin tamamlanması da "yüklemenin yapılması" kavramının içine alınmıştır. Dolayısıyla GRIF'in içerisinde daha sonra yer alacak "mallar" kavramının "sağlanan hizmetleri" de kapsadığı belirtilmektedir.

18. madde kredi limiti ve sipariş onaylarının herhangi bir nedenle iptal veya indirimi durumunda neler yapılması gerektiğini açıklamaktadır. Bu maddenin de bir özeti aşağıda belirtilmektedir.

- Uluslararası faktoringi kredi sigortası ve diğer garantilerden ayıran en önemli özelliklerden birisi ithalat faktörünün onay vermiş olduğu borçluyu sürekli olarak takip edebiliyor olmasıdır. Böylece borçluyu takip etmekte olan ithalat faktörü herhangi bir nedenle kredi limitini veya sipariş onayını iptal edebilir. Bu iptal tedarikçinin iptal ile ilgili bildirim almasından sonra yapılacak yüklemeler için geçerli olmaktadır.

Uluslararası faktoring işlemlerinde teslim şeklinden ziyade yükleme büyük önem taşımaktadır. Gerek 17. maddede gerekse bu maddede belirtildiği gibi alacak ne zaman temlik edilirse edilsin yükleme tarihinden itibaren ithalat faktorünün sorumluluğuna geçmektedir. Bunun anlamı faktoring garantisinin yükleme tarihi itibarıyla geçerli olmasıdır. Faktoringi kredi sigortası ve diğer teminatlardan ayıran en önemli özelliklerden birisi budur. Diğer teminat enstrümanlarında alacağın mülkiyeti ya hiç devredilmemekte ya da riskin gerçekleşmesinden sonra devredilmektedir.

- Limit iptalinden sonra limit içerisindeki alacakları ikame işlemi durmakta ve iptal sonrası yapılan her türlü tahsilat ve alacak kaydı öncelikle onaylanmış alacakların sıfırlanmasında kullanılabilir.

Uluslararası faktoring kuralları onay verilen durumlarda (faktoring garantisi), limit iptali sonrasında öncelikli olarak ithalat faktorünün riskinin sıfırlanmasını öngörmektedir. Buradaki temel gerekçe ithalat faktorünün limiti iptal etmesinden sonra tedarikçinin borçluya yüklemelerini devam ettirmemesinin gerekliliğidir. Eğer tedarikçi devam etmeyi tercih edecek olursa veya limite rağmen daha fazla yükleme yapmış ise, alınacak her türlü ödeme veya kredi notu (indirim) ithalat faktorünün garantilemiş olduğu alacaklara sayılacaktır.

Bu konunun üç istisnası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi GRIF'in 3. maddesinde faktoring sözleşmesinin kapsamı dışarısında bırakılmakta olan, peşin, vesaik mukabili ödemeli veya akreditifli alacaklar ile ilgili tedarikçinin alacağı ödemeler veya kredi notları kapsam dahilinde onaylı alacaklardan düşülemez. İkinci bir istisna da yanlışlıkla düzenlenen faturalarla ilgilidir. Alacak konusu mallar hiçbir şekilde borçluya ulaşmadı ise bu alacakları iptal eden kredi notları da onaylı alacaklardan düşülmeyecektir. Üçüncü istisna ise borçlunun mallarının likidasyonu neticesinde elde edilen paralarla ilgilidir. İthalat faktörü alacağın tamamını tahsil etmek için elinden geleni yapmak zorunda olduğu için daha önce onay kapsamında ödemesini yaptıktan sonra borçlunun iflas masası nezdindeki girişimleri sonrasında borçlunun mal varlığının paraya çevrilmesi neticesinde elde ettiği paraları tamamen yapmış olduğu

ödemeye mahsup edememektedir. Likidasyon neticesinde elde edilen bu paralar ithalat ve ihracat faktörleri arasında riskleri oranında paylaşılmaktadır.

19. madde bir kez ithalat faktöründen onay alındıktan ve o borçlu için faktoring işlemlerine başladıktan sonra ithalat faktörünün riski tamamen sıfırlanıncaya kadar ilgili tedarikçinin o borçlu bazındaki vadeli tüm alacaklarının ithalat faktörüne temlik edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Buradan yola çıkarak uluslararası faktoring işlemlerinde “borçlu bazlı” toptan temlik olduğu yorumu yapılabilir. Zira her ne kadar tedarikçinin tüm alacakları temlik alınarak faktoring işlemine tabi tutulmuyorsa da, faktoring işlemi borçlulara düzenlenen münferit faturalarla da sınırlı kalmamaktadır. İlgili alıcının bir borçlu ile ilgili tüm alacak hesabı üzerinden işlem yapılmaktadır (döner limit, bir ödemenin başka faturaya sayılması vb.).

Bu maddeye göre, yukarıda da değinildiği gibi tedarikçi limit iptaline rağmen yüklemelerine devam edecek olursa onaysız da olsa tüm alacakları (kapsam dışındakiler hariç) ithalat faktörüne temlik edilmeye devam etmek zorundadır. İthalat faktörünün onay ile ilgili sorumluluğu tamamlandıktan sonra bu zorunluluk sona ermektedir. Ancak ihracat faktörü ve tedarikçi arasındaki faktoring sözleşmesinin sona ermesinden sonra temlik söz konusu olmayacağı için ihracat faktörünün bu zorunluluğu da ortadan kalkmaktadır.

2.3.4.4 Alacakların Tahsili

Bu kısımda ithalat faktörünün alacakların tahsil edilmesi ile ilgili yetki ve sorumluluklarına değinilmektedir.

20. maddede ithalat faktörünün alacağın borçludan tahsil yetkisine ve dolayısıyla, ihracat faktörüne onay kapsamında ödeme yaptıktan sonra kendi zararını kompanse edebilmesine yöneliktir. İthalat faktörünün alacağın mutlak sahibi olduğu yinelenerek alacak ile ilgili olarak tedarikçi veya ihracat faktörü tarafından doğrudan

elde edilecek her türlü ödeme veya ödeme belgesinin ithalat faktorünün kontrolüne verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Temlik yasağı olan ve dolayısıyla alacağın temlik yoluyla ithalat faktorünün mülkiyetine geçemediği durumlarda ithalat faktorünün yine de tedarikçinin vekili olarak tahsilat yapmaya tam yetkili kılınması gerekliliği ifade edilmektedir. Benzer şekilde satış sözleşmesindeki bir ifade nedeniyle ithalat faktorünün borçlunun ülkesinde yargı yoluna başvurması engellenmekte ise, bu hususun da ihracat faktörü tarafından düzeltilmesi ve ancak bundan sonra ithalat faktorünün sorumlu tutulabileceği belirtilmektedir. Bu durumun düzeltilebilmesi ve ithalat faktorünün borçlunun ülkesinde icra edilebilir şekilde yargı kararı alabilmesini sağlayabilmesi için ihracat faktorüne verilen süre üç yıldır.

21. madde ithalat faktorünün onaylı olsun olmasın tüm alacakların tahsili için elinden geleni yapması gerektiği belirtilmektedir. Öte yandan ithalat faktörü kısmen dahi onaylamış olduğu bir alacakla ilgili ihracat faktorünün ön onayını almaksızın kendi adına ve borçluya karşı, masrafları risk oranları çerçevesinde paylaşılacak üzere yasal yollara başvurma yetkisine sahiptir. Zira işlemde kendi riski vardır ve takip açısından acil harekete geçmesi gerekebilir. İhracat faktörü herhangi bir nedenle ithalat faktorünün bu yetkisini kullanmasını istemezse ithalat faktorünün geri dönüşsüz olarak ilgili alacağı geri temlik hakkı bulunmaktadır.

22. maddede ise kısmen dahi onaylanmamış alacakların durumu işlenmektedir. Bu durumda sorumluluk ihracat faktöründe bulunduğu için, yasal yollara başvurmak için ihracat faktorünün onayı gerekmekte, yasal masraflar tamamen ihracat faktorünün sorumluluğunda olmakta ve bu onay süreci ile bağlantılı olarak ithalat faktorünün alacağın sahibi olması itibariyle hiçbir ilave masrafla karşılaşmamasının sağlanması gerektiği belirtilmektedir.

2.3.4.5 Fonların Transferi

GRIF'in bu kısmı ithalat faktorünün normal veya çek ile tahsilat, ödeyememe durumu, temlik yasağı kapsamında ödeyememe durumu gibi farklı durumlara göre ihracat faktorüne ne şekilde ödeme yapması gerektiğini düzenlemektedir.

23. madde vadeye bağlı olarak normal zamanında (vadeden sonraki 90. güne kadar alınan ödemelerle ilgilidir. İthalat faktörü bu tutarları tahsil ettiğinden haberdar olduğunda ihracat faktörüne banka aracılığı ile transfer etmelidir. Çek ile ödemelerde ise koşullu transfer yapılmaktadır.

Bazı ülkelerde ithalat faktörü çek ile bir ödeme aldığında çeki tahsil için bankaya vermekte ve banka çekin akıbetini henüz öğrenmeden lehdar (ithalat faktörü) hesabını alacaklandırabilmektedir. Bu durumda ithalat faktörü ihracat faktörüne transferi yapmakta ama tahsilatı çek ile gerçekleştirdiğini bildirmektedir. Onaylanmış alacaklarla ilgili olarak, çekin 10 banka iş günü içerisinde ödenmediğinin anlaşılması halinde ithalat faktörü ihracat faktöründen bu tutarı geri isteyebilmektedir. Bu nedenle bu tür ödemeler koşullu ödeme olarak adlandırılmaktadır.

Bu maddede önemli bir husus daha bulunmaktadır. Onaylanmamış alacaklar ile ilgili zamana bağlı olmaksızın ithalat faktörü tarafından yapılan bir tahsilat, daha sonra yasal merciler tarafından geri çağırılacak olursa, iflas masasının ödemeyi geçersiz sayması gibi, ithalat faktörü yapmış olduğu bu geri ödemeyi ihracat faktöründen talep edebilmektedir. Bu da ihracat faktörleri için genelde öngörülme­yen bir riskin gerçekleşmesi anlamına gelmektedir.

24. madde onay kapsamında ödemenin ne zaman yapılması gerektiğini belirlemektedir. Bu maddeye göre ihtilaf veya temlik yasağı yoksa ve ihracat faktörü ithalat faktörüne zarar verecek şekilde kural ihlali yapmamışsa, borçlu tarafından vadesinden sonra ödenmemiş alacağın satınalma bedeli vadeden sonraki 90. gün ithalat faktörü tarafından ihracat faktörüne ödenmelidir.

Burada dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi sadece ticari risklerin değil politik ve doğal risklerin de ithalat faktörü tarafından karşılanıyor olmasıdır. Ayrıca, eğer borçlu ödemesini vadeden sonraki 90. güne kadar doğrudan doğruya ithalat faktörü, ihracat faktörü, tedarikçi veya tedarikçinin iflas masasına yapacak olursa, bu

madde çerçevesinde ödeme yapılmış olmakta ve ithalat faktorünün onay kapsamında ödeme yapması gerekmemektedir.

Burada ihracat faktorleri için bir risk daha devreye girmektedir. İhracat faktorünün kontrolü dışında yapılan doğrudan tedarikçiye yapılan ödemeler, daha önce ihracat faktörü tarafından tedarikçiye yapılmış olan bir ön ödeme var ise, tedarikçinin aynı alacak ile ilgili iki kez ödeme alması anlamına gelmektedir. Tedarikçiden bu parayı alamaması durumunda ihracat faktörü zarar görecektir ve temlik nedeniyle ikinci ödeme için borçluya rücu etmek durumunda kalacaktır. Bu tür ödemelerle ilgili olarak ihracat faktorünün riskinin telafisi için ithalat faktörü ihracat faktorüne borçlunun ülkesinde destek olmak durumundadır.

25. madde temlik yasağı olan durumlarda geçerlidir. Bu durumda normal koşullarda ithalat faktorünün tahsilat yükümlülüğü olmadığı için transfer sorumluluğu da yoktur. Ancak şüpheli alacaklara karşı koruma fonksiyonu içeren bu durumda borçlu ödeme yapmaz ise ithalat faktorünün ödeme yükümlülüğü ancak borçlunun aczi halinde ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de temlik yasağı var ise temlik geçerli olmamaktadır. Ancak bir sonraki bölümde de değineceğimiz gibi çeşitli ülkelerde yasak olsa da, ya yasak geçersiz sayılmakta ya da temlik yine geçerli olup borçlunun temellük edene ödeme yükümlülüğü ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla bu ülkeler için tek bir fonksiyon sağlanmakla birlikte işlemin temlik temelinde duruyor olması alacağın yükleme tarihi itibarıyla temlik edilmesini sağlamak ve işlem uluslararası kurallara göre faktoring sayılmaktadır. Ülkemizdeki genel anlayışın aksine, uluslararası faktoringin sadece bu çok istisnai kısmında, borçlunun aciz hali ile ithalat faktorünün ödeme sorumluluğu bağdaştırılmaktadır.

Temlik yasağı olsa dahi ithalat faktorünün onaylı alacaklarla ilgili sorumluluğu sona ermediği, ama borçlunun aczi halinde devreye girdiği için, ihracat faktörü daha sonra ithalat faktorünün alacağı tahsil için elinden geleni yapabilmesini teminen gerekli

her türlü desteği sağlayacak ve temlik imkanı olmadığı için gerekirse vekaletname ve benzeri yollarla bu imkanı sağlayacaktır.

26. madde fonların transfer edilmeleri gereken süreden daha geç gönderilmesi halinde ithalat faktorünün karşılaşıcağı yaptırımlarla ilgilidir. İthalat faktörü elinde olan ya da olmayan durumlara göre farklılaşan oranda faiz ödemekte ve ihracat faktorünün zararını karşılamaktadır.

Uluslararası faktoring kurallarına göre aynı yaptırımlar ihracat faktorünün ithalat faktorüne yapması gereken komisyon veya geri ödemelerle ilgili de aynen geçerlidir. Bilinçli olarak ödemeyi geciktiren taraf diğerine Libor (Londra'da bankalar arası borçlanma faizi - *London Interbank Offered Rate*) çarpı iki, veya Libor + %5, hangisi daha büyük ise, oranında faiz ödeyecektir. Öte yandan diğer tarafın kur farkı ile ilgili bir zararı oluştu ise bu zarar da karşılanacaktır.

Elbette, zaman zaman, tarafların ellerinde olmayan nedenlerle ödemeyi geciktirmek durumunda kaldıkları durumlarla da karşılaşılabilir. Bu tür durumlarda yine faiz ödenecek, fakat cezai faiz oranı değil, normal borçlanma faiz oranları kullanılacaktır.

GRIF'e göre 50 Euro'ya kadar faiz miktarlarının hemen transfer zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu durumlarda faiz uygulaması aynen devam edecek ve birikmiş faiz miktarı bu rakamı aştığında transfer gerçekleşecektir.

2.3.4.6 İhtilaflar

Tek maddeden (27. madde) oluşan bu kısım GRIF'in en önemli ve üzerinde en çok konuşulan kısımlarından birisidir. Nedeni her ne olursa olsun borçlunun borcu ile ilgili olarak ileri sürdüğü her türlü def'i, itiraz ve karşı talep ihtilaf olarak adlandırılmaktadır. İhtilaflarla ilgili karşılıklı yükümlülükler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- İhracat veya ithalat faktörü ihtilaftan haberdar olduğunda karşı tarafı hemen bilgilendirmelidir. İhracat faktörü ithalat faktörünü en geç 60 gün içerisinde gelişmelerden haberdar etmelidir.

Factoring işlemlerinde dünyanın pek çok ilkesindeki uygulama ile benzer şekilde temlik yapan taraf temlik sırasında alacağın varlığını garanti etmektedir. Alacağın varlığı ile ilgili olarak tedarikçiden alınan aksine herhangi bir bildirim ihtilaf olarak nitelendirilmektedir. Genel uygulamaya göre, borçlunun nedeni ne olursa olsun, alacağı tam olarak ödemek istemediğine dair bildirim uluslararası factoring kurallarına göre bir ihtilaf bildirimidir. Bu durumun GRIF çerçevesinde çözümlenmesi ihracat faktörünün sorumluluğunda olduğu için ithalat faktörünün düzenli aralıklarla bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu zaman periyodu kurallarda 60 gün olarak belirlenmiştir.

- İhtilaf bildiriminden sonra ithalat faktörünün onayı askıya alınmış sayılır. Vadeden sonraki 90. gün henüz gelmemişse ithalat faktörünün ihtilaf nedeniyle tutulan tutar kadar kısım için onay kapsamında ödeme (PUA) yapması beklenemez. Eğer daha önce yapılmış bir onay kapsamında ödeme varsa ve ihtilaf bildirim alacak vadesinden sonraki 180. günden önce yapıldı ise ihracat faktörü aldığı PUA'yı iade etmek zorundadır.

İhtilaf bildirim olması alacağın varlığı ile ilgili şüpheli bir durumun ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Bu durumda factoring işlemi ile ilgili ithalat faktörünün onayı ortadan kalkmamakta ama konu çözümleninceye kadar askıya alınmaktadır. Bu nedenle de ithalat faktörünün sorun çözümleninceye kadar ihtilaf nedeniyle tutulmakta olan tutar kadar onay kapsamında ödeme yapması gerekmemektedir. İhtilafın alacak vadesinden sonraki 90. ve 180. günler arasında ortaya çıkması halinde ithalat faktörünün daha önce yapmış olduğu PUA, ihracat faktörü tarafından iade edilmelidir. Borçlu tarafından daha önce ödeme yapıldıktan sonra veya vadeden sonraki yüz sekseninci günden sonra ortaya çıkan ihtilaflar başka bir etki yaratmıyorsa GRIF kapsamı dışında tutulmaktadır. Ancak borçlunun ithalat faktöründen yasal yollar ile

kesinleşen bir talebi olur ise bu defa ileride göreceğimiz 31. madde uyarınca ihracat faktörü, ithalat faktörünün oluşabilecek zararını karşılayacaktır.

- İhtilafın çözümlenmesi ihracat faktörünün sorumluluğundadır ve ithalat faktörü ona destek olmalıdır.

Bu durumda ihracat faktörü eğer ithalat faktörü tarafından borçlu aleyhine yasal takip başlatmasını isterse, ithalat faktörü bu konuda alacağın sahibi olarak gereğini yapmalıdır.

- İthalat faktörü borçluya karşı herhangi bir nedenle yasal takip yapmak istemezse veya yasal takibi çeşitli nedenlerle ihracat faktörü yapmak isterse, ithalat faktörü alacağı koşullu olarak geri temlik edecektir.

Herhangi bir nedenle ithalat faktörü yasal takibi kendisi yapmak istemeyebilir. Hatta bazı gerekçelerle ihracat faktörü tedarikçinin de talebi ile yasal takibi kendisi veya tedarikçinin yürütmesini de isteyebilir. Bu durumlarda ithalat faktörü sahip olduğu ihtilafı alacağı ihracat faktörüne geri temlik edecektir. Bu geri temlik, alacak üzerindeki ihtilafın çözümlenmesini kolaylaştırıcı bir işlem olduğu için ithalat faktörünün alacak ile ilgili kredi riskini üstlenme sorumluluğunu tam olarak ortadan kaldırmamaktadır.

- Eğer tedarikçi ve satıcı arasındaki müzakerelerle 180 gün veya yasal takip neticesinde üç yıl içerisinde tedarikçinin haklı olduğu ortaya çıkarsa, ve yasal takip haricinde taraflar 30 gün içerisinde ödeme konusunda mutabık kalırlarsa, geri temlik edilmiş olmasına bakılmaksızın söz konusu alacak tekrar onaylanmış sayılacak ve alacak tekrar ithalat faktörüne temlik edilecektir. Bu durumda PUA süresi belirlenmiş ödeme tarihinden sonraki 14. gün olacaktır.

GRIF, ihracat faktörüne, alacak üzerindeki ihtilafın çözümlenmesine yönelik olarak iki farklı süre tanımaktadır, 180 gün ve üç yıl. Yasal takibe geçilmeksizin altı ay içerisinde ihtilaf çözümlenemezse alacakla ilgili ithalat faktörünün bir sorumluluğu

kalmamaktadır. Aynı durum yasal takibe geçildiğinde de yine ihtilaf bildirimini takip eden üç yıllık süre sonunda gerçekleşmektedir. Bunun tek istisnası ihtilaf sürdüğü sırada borçlunun acze düşmesi halidir. Bu durumda süreler geçerli olmamaktadır.

İhtilafın borçlu lehine çözümlenmesi zaten alacağın var olmadığı anlamına geleceği için ithalat faktorünün bir sorumluluğu kalmayacaktır. Ama müzakereler sonunda borçlu otuz gün içerisinde ödemeyi kabul ederse, ithalat faktörü alacağı yine onaylanmış olarak kabul edecek ve ihracat faktorünün alacağı tekrar ithalat faktorüne temlik etmesi gerekecektir. Yasal takip neticesinde ödemenin ne zaman yapılacağına hakim ya da iflas masasının yöneticisi karar vereceği için bu otuz günlük süre yasal takip işlemlerinde geçerli değildir. Burada ihracat faktorleri için risk teşkil eden durumlardan birisi dava sürelerinin nihai kararın alınmasına kadar üç yıldan daha fazla sürebiliyor olmasıdır.

Alacak yeniden kendisine temlik edildikten sonra, yeni belirlenen ödeme gününden itibaren 14 gün içerisinde ithalat faktörü tahsilatı yapamayacak olursa bu sürenin sonunda bu alacakla ilgili PUA yapmak zorundadır.

- İhracat faktorünün ihtilafı ile ilgili olarak üzerindeki yükümlülükleri yerine getirmemesi ithalat faktorünün tahsilat olanaklarını olumsuz etkilemekte ise, ispat yükümlülüğü ithalat faktorüne ait olmak ithalat faktörü kaydıyla alacağı dönüşsüz olarak geri temlik edebilir.

İhtilaf sürecinde ihracat faktorünün bildirim yapma ve ihtilafı çözümlenme konuları ile ilgili birtakım sorumlulukları bulunmaktadır. İhracat faktorünün bu sorumluluklarını gereği gibi yerine getirmemesinin ithalat faktorünün alacağı tahsil etmesini olumsuz şekilde etkilemesi halinde ithalat faktörü söz konusu alacağı geri temlik edebilir. Ancak bu olanaksızlığın ithalat faktörü tarafından ispatlanması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu durumda ithalat faktorünün alacakla ilgili herhangi bir sorumluluğu kalmayacaktır.

- Tedarikçinin mahkeme kararına göre %100 haklı çıkması durumunda yasal masraflardan ithalat faktörü diğer tüm durumlarda ihracat faktörü sorumludur.

İhtilafla ilgili sorumluluk ihracat faktöründe olduğu için oluşan ihtilafın çözümlenmesi ile ilgili yasal masrafların sorumluluğu da yine ihracat faktörüne ait olmaktadır. Dolayısıyla, ihtilafta minimal düzeyde dahi olsa tedarikçinin sorumluluğu var ise GRIF'e göre tüm yasal masraflardan ihracat faktörü sorumlu olmaktadır. Ancak zaman zaman ödeme güclüğü içerisinde düşen borçlular gerçeğe dayanmayan ihtilaflar öne sürebilmektedir. İhtilaf çözümü sırasında tedarikçinin tamamen haklı bulunduğu bu gibi durumlarda, borçludan sorumlu bulunan ithalat faktörü yasal takip masraflarından sorumlu tutulmaktadır.

2.3.4.7 Garanti ve Taahhütler

Yine tek maddeden (28. madde) oluşan bu kısımda ihracat faktörü tedarikçi adına bazı taahhütlerde bulunmaktadır ve garantiler vermektedir. İhracat faktörünün GRIF'in çeşitli bölümlerinde değinilen sorumluluklarının bir özeti sayılabilecek bu garanti ve taahhütleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Her bir alacak gerçek ve iyi niyetli satışlardan kaynaklanmaktadır.
- İlgili satışlar tedarikçinin normal iş konusu ve vadeleri ile uyumludur.
- Herhangi bir ihtilaf olmaksızın borçlu fatura üzerinde yazan tutar kadar borçludur.

Buraya kadar ihracat faktörü tedarikçinin basiretli bir tüccar olduğunu ve alacakların konusu ve vadelerinin başvuru sırasında bildirmiş olduğu bilgilerle örtüştüğünü, alacakların varlığını ve bunlarla ilgili herhangi bir ihtilaf çıkmayacağını taahhüt etmektedir.

- Fatura üzerinde veya başka bir belge ile borçluya alacağın ithalat faktörüne devredildiğine dair temlik ihbarı yapılmıştır.

Faktoring işlemlerinde temlik ihbarı çok önemlidir. Uluslararası faktoring kurallarına göre aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça ve temlik yasağı olmadığı sürece temlik ihbarının yapılması zorunludur. Temlik ihbarı genellikle fatura üzerine yapıştırılmakta olan ve ithalat faktörleri tarafından temin edilen etiket şeklindeki temlik bildirimini ile tereddüte yer vermeyecek şekilde borçlunun kendi dilinde yapılmaktadır. Zaman zaman alacağın daha sonra faktoring işlemleri kapsamına alınması nedeniyle, fatura üzerine temlik notu yazma ya da yapıştırma imkanı olmakta, dolayısıyla ihbar ayrı bir yazı ile gerçekleştirilmektedir. Faktoring ile ilgili özellikle ihracat faktörlerini zor durumda bırakan durumlar temlik ihbarının gerektiği gibi yapılmamasından kaynaklı olabilmektedir.

- Her bir temlik yapılması sırasında temlik edenler alacağın mutlak sahibi olmuşlardır. Alacak üçüncü şahısların taleplerine açık değildir.

Bu paragraf tedarikçinin ve dolayısıyla ihracat faktörünün alacağın mutlak sahibi olmasını gerektirmektedir. Böylece ihracat faktörü alacağı ithalat faktörüne GRIF vasıtasıyla temlik ettiğinde ithalat faktörü de alacağın sahibi olabilecektir. Kendisine yapılmış olan alacak temlikinin üçüncü şahısların taleplerinden ari ve geçerli olduğunu ihracat faktörü garanti etmektedir.

- Onaylanmış borçlu ile ilgili tüm vadeli alacaklar ithalat faktörüne temlik edilmektedir. Peşin satışlar olursa bu konuda da ithalat faktörüne bilgi verilecektir. Bu konunun ihlali halinde ithalat faktörüne bildirilmeyen alacaklarla ilgili komisyon ve varsa ithalat faktörünün bundan doğan zararları karşılanacaktır.

Daha önce 19. maddede bahsi geçen borçlu bazında tüm ciro kuralının geçerli olduğu ve satıcının borçludan olan faktoring konusu olabilecek tüm alacaklarını temlik ettiği bu bölümde ihracat faktörü tarafından garanti edilmektedir. Tedarikçinin bu konudaki ihmalden ve bunun muhtemel sonuçlarından da yine ihracat faktörü sorumludur.

- Tedarikçi malın teslimi ile ilgili olarak üzerine düşen her türlü sorumluluğu yerine getirmiştir.

Her ne kadar faktoring işleminin gerçekleşmesi sırasında teslim şekli (incoterm) değil, yüklemenin yapılmış olması önemli ise de, teslim şekli ile ilgili anlaşmaya tedarikçinin riayet etmemesi daha sonra ihtilaf oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle ihracat faktörü teslim ile ilgili olarak tedarikçinin üzerine düşmekte olan her türlü sorumluluğu yerine getirmiş olduğunun da garantisini vermektedir.

- Borçludan alınan her türlü ödeme ve ödeme belgesi ile ilgili ithalat faktörüne bilgi verilecektir.

Bu paragraf da yine ihracat faktörünün GRIF'in 20. maddesinde yer alan sorumluluğunun teyididir. Tahsilat sorumluluğu ve mülkiyeti ithalat faktörüne ait olan alacak ile ilgili tedarikçi veya ihracat faktörü tarafından alınacak her türlü ödeme, ödeme belgesi veya garantiden ithalat faktörünün haberdar edileceği ve onun talimatlarına göre hareket edileceği ihracat faktörü tarafından garanti edilmektedir.

Bu maddedeki garanti ve taahhütlerin yerine getirilmemesi halinde ithalat faktörünün oluşabilecek zararları (komisyon veya PUA gibi) ihracat faktörü tarafından karşılanmaktadır. Bu konularda ithalat faktörünün zararını ispat yükümlülüğü bulunmaktadır.

2.3.4.8 Çeşitli Konular

GRIF'in bu son kısmında ise raporlama, iletişim şekli, tazminat yükümlülükleri ve karşıdakine zarar verecek şekilde kuralların ihlalinin yaptırımlarına değinilmektedir.

29. madde periyodik raporlama ile ilgilidir. İthalat faktörünün raporlama sorumluluğundan bahsedilmekte ve 14 gün içerisinde itiraz edilmeyen raporların kabul edileceği belirtilmektedir.

30. madde FCI içi ortak iletişim platformu olan edifactoring.com'un kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Her ne kadar bu madde katı bir yaklaşım içerisinde ise de uygulamanın getirmiş olduğu alışkanlıklar nedeniyle diğer iletişim yolları da daha sonra çıkartılan çeşitli sirkülerler ile mümkün mertebe serbest bırakılmıştır. Yine de edifactoring.com temel iletişim platformu olma özelliğini sürdürmektedir.

31. madde tarafların birbirlerinin haklarını korumaları ve birbirlerine verdikleri zararların tazmini ile ilgilidir.

Bu maddeye göre ithalat faktörü iyi niyetle yaptığı uygulamalar çerçevesinde tedarikçi veya ihracat faktörünün herhangi bir kusuru nedeniyle borçlu tarafından, veya yaptığı ya da yapmadığı bir uygulama nedeniyle tedarikçi tarafından yasal olarak zarara uğrar ise, ihracat faktörü ithalat faktörünün bu zararını tazmin edecektir.

Aynı Şekilde ithalat faktörünün GRIF kurallarına uymaması nedeniyle ihracat faktörünün karşılaşacağı zararlar da ithalat faktörü tarafından tazmin edilecektir.

GRIF'in son maddesi olan 32. madde ise ihracat faktörü tarafından uluslararası factoring kurallarına aykırı davranması neticesinde ithalat faktörünün zarar görmesi durumunda ithalat faktörünün bu zararını ispatlamasına bağlı olarak PUA yapmayabileceği veya yapmış olduğu PUA'yı geri ağırabileceğine dair hükümler içermektedir. Bu konuda ithalat faktörünün hak iddiası ile ilgili süresi alacak vadesinden sonraki 365 gün, haklılığını ispat süresi ise üç yıldır.

2.4 FCI'IN HUKUKİ ALTYAPISINA DAİR DİğER DOKÜMANLAR

FCI'nın Hukuk Elkitabı içerisinde Faktrlerarası Anlaşma ve GRIF dışında da dokümanlar vardır¹⁶⁹. Bunlar aşağıda sıralanmaktadır.

¹⁶⁹ Bu kısımda adı geçen dokümanlar konumuzla doğrudan bağlantılı olmadıkları için genel açıklama ile değinilmiş ancak detayları irdelenmemiştir.

2.4.1 FCI Tüzüğü (The Constitution of FCI)

Tüzük, Hollanda kanunlarına göre kurulmuş bir dernek olan FCI'nin kuruluş, üyelik ve çalışma esaslarını düzenlemektedir.

2.4.2 FCInverse Genel Kuralları (The General Rules for FCInverse)

FCInverse Genel Kuralları FCI'nin 2018 yılındaki genel kurulunda kabul edilmiştir. Bu kurallar revers faktoring olarak adlandırılabilir, normal iki faktörlü uluslararası faktoring ile büyük benzerlikler gösteren ama sorumlulukların büyük çoğunluğunu ithalat faktöründe olduğu özel işlemlerle ilgilidir.

2.4.3 FCI Tahkim Kuralları (FCI Rules of Arbitration)

FCI Tahkim Kuralları, FCI bünyesinde bulunan iki üye faktör veya anlaşmaya bağlı olarak bir FCI üyesi ile üye olmayan başka bir faktör arasında (Tedarikçi ve borçlu arasındaki ihtilaflar bu yolla çözümlenmemektedir) oluşabilecek ihtilafların çözümlenmesi için oluşturulmuş kurallardır.

2.4.4 Edifactoring.com Kuralları (edifactoring.com Rules)

FCI üyesi faktoring şirketleri kendi aralarında edifactoring.com üzerinden haberleşmektedirler. Bu kurallar söz konusu iletişim platformunun işleyişi ve karşılıklı sorumlulukları belirlemektedir.

2.4.5 GRIF'e Ek Sözleşmeler

FCI bünyesinde iki faktörlü uluslararası faktoring işlemlerinin yine faktoring dahilinde ama genel kurallara tam uymayan özellikte bazı varyasyonları bulunmaktadır.

Hangi konularda GRIF'ten ne gibi farklılıkların uygulanması gerektiği faktorlerarası sözleşme yanısıra bu sözleşmelerin de imzalanması ile kararlaştırılmaktadır. FCI Genel Kurulunda kabul edilerek standart hale getirilen sözleşmeler şunlardır:

2.4.5.1 Sipariş Yönetimi Ek Sözleşmesi (Supplemental Agreement for Purchase Order Management)

Bu sözleşme ithalat ve ihracat faktorleri arasında borçlunun siparişi verdikten sonra acze düşmesi halinde de tedarikçinin zararını karşılamak üzere yapılan faktoring uygulamaları için hazırlanmıştır.

2.4.5.2 RESCUE Ek Sözleşmesi (Supplemental Agreement for RESCUE)

RESCUE, “Receive Extra Support for Collection of Unpaid Receivables” (Ödenmemiş Alacakların Tahsili için İlave Destek Alınması) teriminin kısaltması olarak kullanılmaktadır. Vadesi geçmiş alacakların tahsili için faktoring garantisi olmaksızın yapılan işlemleri kapsamak üzere hazırlanmıştır.^[13]

2.4.5.3 İslami Uluslararası Faktoring Ek Sözleşmesi (Supplemental Agreement for Islamic International Factoring)

İslami kurallara göre faktoring işlemi gerçekleştiren finans şirketlerinin kendi aralarında veya konvansiyonel faktorler ile yapacakları iki faktörlü uluslararası faktoring işlemlerini mümkün kılmak üzere hazırlanmış ek sözleşmedir.

2.4.5.4 Bildirimsiz Uluslararası Faktoring Ek Sözleşmesi (Supplemental Agreement for Non- Notification Cross Border Factoring)

İki faktörlü uluslararası faktoring işlemlerinin temlik ihbarı yapılmaksızın gerçekleştirilmesini sağlamak üzere hazırlanmış ek sözleşmedir.

2.4.6 Hukuk Sirküleri

Hukuk sirküleri uluslararası faktoring kurallarının tam olarak açıklamadığı ve tereddüt uyandırabilecek konuların netleştirilmesi amacıyla zaman içerisinde FCI Hukuk komitesi tarafından yapılmış açıklamaları içermektedir. GRIF'in en iyi şekilde anlaşılmasına yönelik bu sirküleri GRIF madde numaraları ile ilişkilendirilerek uluslararası faktoring kuralları ile birlikte değerlendirilmekte ve uygulama koşulları belirlenmektedir. Yukarıdaki GRIF açıklamalarında da gerekli görülen hallerde bu sirküleri atıfta bulunulmuş ve detay hususlar aydınlatılmaya çalışılmıştır.

2.4.7 Soru ve Yanıtlar

Zaman zaman FCI üyeleri tarafından detay bazı hususların aydınlatılması amacıyla Hukuk Komitesine çeşitli sorular sorulmaktadır. GRIF içerisinde genelde açık ve net bir şekilde düzenlenmiş olan konularla ilgili ve sirküleri ile açıklanması gerekmeyen ama yine de tereddüt yaratan bu hususlar soru – cevap şeklinde bu bölümde yer almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI FAKTORİNGİN TÜRKİYE UYGULAMASI İLE İLGİLİ FARKLILIKLAR

3.1 ULUSLARARASI FAKTORİNG UYGULAMASINDAKİ FARKLILIKLARIN NEDENLERİ

Türkiye’de uluslararası faktoring, yurtiçi faktoringe göre daha önce uygulanmaya başlamıştır. Ancak yurtiçi işlem hacminin tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de uluslararası ticarete göre daha fazla olması, faktoring şirketleri için yurtiçi faktoringin daha karlı olması ve işlem basitliği açısından yurtiçi faktoring işlem hacimleri daima uluslararası faktoring hacimlerinin üzerinde olmuştur.

Bunun yanında 2008-2018 yılları arasında geçen onbir yılda on kez “Dünyanın En İyi İhracat Faktörü” ödülünü Türk faktoring şirketlerinin almış olması dahi uluslararası faktoringin kamu otoritesi, piyasa ve hatta faktoring şirket çalışanları arasında detaylı bir şekilde anlaşılabilmesine yetmemiş, bu konudaki bilimsel çalışmalar yetersiz kalmıştır. Faktoringin gelişimi için çalışan “Faktoring Derneği“, 6361 sayılı FKFFŞK ile birliğe dönüşmüş ve finansal kiralama ve finansman şirketleri ile birlikte Finansal Kurumlar Birliği (FKB) çatısı altına geçmiştir. Daha geniş bu yapı altında altyapı çalışmalarının daha verimli olacağı umulmaktadır.

Türkiye’de faktoring ile ilgili bilimsel çalışmaların nispeten az olması, uluslararası faktoringin de yurtiçi faktoringin gölgesinde kalması nedeniyle bilgi azalmakta, bununla bağlantılı olarak da yorumlar çeşitlenmektedir.

Uluslararası Faktoring özelinde yazılmış dünyada ve Türkiye’de çok az kitaba rastlanmaktadır. Diğer çalışmalar ilk yayınlar baz alınarak hazırlanan kitaplar, ya da makalelerden oluşmaktadır. Genel olarak baktığımızda ya hukukçuların tam olarak

faktoringin uygulama detaylarına vakıf olmadığını, ya da faktoringin uygulama detaylarına vakıf olan kişilerin hukuk konusunda gelişmediği görülmektedir.

Faktoring dünyada da hukuki açıdan tam olarak olgunluğa ulaşmış bir sistem değildir. GRIF maddelerinden bazılarında tezin yazım tarihi itibarıyla hala netleşmemiş hususlar vardır (Örneğin, temlikin ve uluslararası faktoring kurallarının tabi olacağı kanun konusu gibi)¹⁷⁰. Uluslararası kurallardaki dinamizmi bir kenara bırakacak olursak, zaman içerisinde uluslararası faktoring kurallarının yorumu ile ilgili de pek çok gelişim görüyoruz. Bunun en çarpıcı örneği olarak UYANIK'ın Faktoring Derneği eğitim komitesi başkanı (1997- 2000) iken verdiği eğitimlerdeki yorumlarından bazılarının yanlışlığını (örneğin uluslararası faktoringde sadece borçlunun aczi riskinin kapsandığı, faktoring garantisinin teslim ile değil borçlu acze düşünce devreye girdiği, faktoring garantisinin geriye dönük iptal edilebileceği, vb gibi yanlışlar) fark edip uluslararası faktoring kurallarına dair kitap yazması ve FCI Hukuk Komitesi üyesi olmasından sonra da kitabında yaptığı bazı yorumların da yine yanlışlığını fark etmesi (temlik ve temlik yasağının durumu, garanti verilmediği, ihtilaf geçerliliği, vb gibi) verilebilir. Hukukta bir virgülün yerinin pek çok şey değiştirdiği düşünülürken, uluslararası kuralların yorumlanmasındaki farklılıkların Türkiye'de özellikle rücusuz faktoringin yorumunda çelişkilere ve tartışmalara yol açabilmesi son derece doğaldır.

Bu dinamizm ve bilgi yoğunluğu özellikle uluslararası faktoring ile ilgili hukuki tartışmaların genel olarak sadece birkaç kişi üzerinden yürütülmesine neden olmaktadır. Bu nedenle atıflarımız da sınırlı kalacaktır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi iki faktörlü uluslararası tam hizmet faktoringi zincirleme temlik ile gerçekleştirilen bir işlemdir. Yani Türkiye'de uluslararası faktoring işlemlerini günümüzde FCI üyesi şirketler gerçekleştirdiğine göre, ihracatçının alıcısına yaptığı mal veya hizmet satışı ile ilgili alacağı Türkiye'deki ihracat faktörüne temlikli Türk hukukuna tabi iken, söz konusu alacağı ihracat

¹⁷⁰ Öte yandan GRIF'in 17. maddesinde değinilmekte olan hangi alacakların onay sırasında otomatik olarak onaylanmış sayılacaklarına dair tez yazımı sırasında bir boşluk tespit edilmiş ve bu konunun aydınlatılmasına yönelik değişiklik hususu önümüzdeki FCI Hukuk Komitesi toplantısı gündemine alınmıştır.

faktorünün yurtdışındaki ithalat faktorüne temlikli GRIF kurallarına tabi olacaktır. Dolayısıyla, özellikle rücusuz uluslararası faktoring işlemleri ile ilgili olarak her iki temlik işleminin taraflardan hiçbirisine zarar vermeyecek şekilde uyumlu kurulması şarttır¹⁷¹.

Öte yandan sözleşme ile ilgili bölümde değinileceği gibi Türkiye içerisinde kullanılmakta olan sözleşmelerin bazılarında sadece borçlunun aczi ile ilgili faktoring garantisi veriliyor oluşu da temlikin niteliği, faktoring garantisinin kapsamı ve muhasebeleştirme ile ilgili uluslararası kurallarla çelişen uygulamalara neden olmaktadır.

Bu kapsamda ÖZAKMAN “...Yabancı ülkelerde tartışmasız geçerli olan ve uygulanan GRIFF’in (GRIF) diğer kuralları sebebiyle henüz yargı kararlarına esas teşkil etmiş bir ihtilaf bildiğim kadarıyla mevcut değildir. Taraflar arasındaki ihtilaflarda Uluslararası Faktoring kurallarının uygulanması, yeknesaklığın sağlanması ve garanti rizikosunun çerçevesinin belirlenmesi bakımından önemlidir.¹⁷²” demektedir. Dolayısıyla bir önceki bölümde açıklanmakta olan uluslararası faktoring kurallarının (GRIF) doğru yorumlanması ve Türkiye uygulamasına doğru şekilde yansıtılması, uluslararası faktoringin Türkiye uygulamasında büyük önem taşımaktadır.

Bu bölümde iki faktörlü uluslararası tam hizmet faktoring işlemlerini ilgilendiren farklı yorumlar ve uygulamalar irdelenecek, bunlarla ilgili Türk hukukundaki bazı görüşlere yer verilecek ve bu hususlar GRIF açısından uyumluluğu yönüyle değerlendirilecektir¹⁷³.

¹⁷¹ Bkz. GRIF md. 13

¹⁷² Cumhuriyet ÖZAKMAN, (IAV) “Faktoring İşlemleri ve Faktoring Uygulamaları Hakkında Değerlendirmeler”, İktisadi Araştırmalar Vakfı Faktoring Sektörü ve Uygulamaları Semineri <http://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/faktoring.pdf>, s. 52 (Erişim: 29.12.2018)

¹⁷³ Bu çalışmanın yazarı 2002 yılında uluslararası faktoring kuralları üzerine yazılmış dünyadaki ilk ve halen tek kitap olan “Faktoring Kuralları” Faktoring Derneği tarafından yayımlandıktan sonra FCI Hukuk Komitesine 2003 yılında davet edilmiş, halen orada görev yapmakta ve dünyanın çeşitli ülkelerinde uluslararası faktoring kuralları üzerine seminerler vermektedir.

3.2 TEMLİKİN NİTELİĞİ İLE İLGİLİ FARKLILIKLAR

3.2.1 Faktoring işlemi sırasında yapılan temlik ile alacağın mülkiyeti ilişkisi

Factoring işleminin en önemli öğelerinden birisi “alacak”tır. Dünya uygulamasında alacak, tüm muhasebe sistemlerinde olduğu gibi bir “varlık” olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’de de bu konuda bir istisna bulunmamaktadır¹⁷⁴.

Türkiye’de temlikin alacağın mülkiyetinin devri anlamını taşıyıp taşımadığı konularında farklı görüşler bulunmaktadır. Örneğin, ÖZAKMAN, “. . . *Alacağın temliki ise bir alacak hakkının devridir; tasarruf işlemidir ve alacak üzerinde mülkiyet hakkından söz edilemez. . .*”¹⁷⁵ demektedir. Buna karşılık, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 22.09.2010 tarih ve 2010/406 sayılı kararı: “...*Alacak, temlik edilmekle temlik edenin malvarlığından çıkararak temellük edenin mamelekine dahil olur; buna karşılık temlik edenin "alacaklı" sıfatı da artık son bulur, onun yerini temellük eden alır. . .*” şeklindedir.

SARAÇ’ın da bu hususa yönelik olarak “*Alacağın intikali, temlikin asli ve olağan hükmüdür. Bu yolla alacak hakkı, temlik edenin mal varlığından çıkıp, temellük edenin malvarlığına geçer. Bu sebeple alacağı temlik edenin, temlike konu hak üzerinde bir tasarruf yetkisi kalmaz. Buna karşılık, alacağı temellük eden, alacak üzerinde tasarruf yetkisi kazanır.*” şeklindeki ifadesi bulunmaktadır¹⁷⁶.

Daha önce de değindiğimiz gibi GRIF’in 12. maddesinde alacağın temliki konusuna değinilmekte ve “*Bir alacağın temliki o alacakla ilgili tüm hakların ve çıkarların mülkiyet hakkı ve tüm ferileriyle her yolla transfer edilmesi anlamına gelmektedir*” denmektedir¹⁷⁷. Yani iki faktörlü uluslararası faktoringde alacağın

¹⁷⁴ Tek düzen hesap planında Ticari Alacaklar 12 sıra numarası ile Dönen Varlıklar arasında yer almaktadır. Bkz. 26.12.1992 tarih 21447 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan **Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği No:1**, s. 41.

¹⁷⁵ ÖZAKMAN, Tebliğ, s.19.

¹⁷⁶ SARAÇ, age, s. 190.

¹⁷⁷ “*The assignment of a receivable implies and constitutes the transfer of all rights and interest in and title to such receivable by any means...*”.

sahipliği tüm yan haklarla birlikte tamamen ithalat faktorüne geçmektedir. Bu nedenle de GRIF, alacağı devredecek olan ihracat faktorünün devretmesi gereken tüm haklara devirden önce sahip olmasını şart koşmaktadır¹⁷⁸.

Buradan rücusuz uluslararası faktoring işlemlerinde (hatta GRIF'e göre rüculu işlemlerde dahi) ihracat faktörü tarafından ithalat faktorüne GRIF kapsamında temlikin yapılabilmesi için kesinlikle alacağın mülkiyetinin satıcıdan ihracat faktorüne geçmiş olması gerektiği sonucunu çıkartabiliriz.

Bu bağlamda rüculu işlemler için muhasebe ve hukuk açısından çelişki bulunmaktadır. Onaysız alacaklarla ilgili olarak alacağın mülkiyetinin faktöre geçmesi geçici bir durumdur. Herhangi bir nedenle zamanında tahsilat yapılamadığı zaman satıcıya geri temlik yapılabilir. Bunun rücusuz uluslararası faktoringdeki gibi kaydedilmesi doğru olmayabilmektedir¹⁷⁹.

Rüculu veya rücusuz tüm uluslararası faktoring işlemleri için temlik açısından yukarıdaki GRIF kuralı geçerli olmaktadır. Muhasebe yönüyle bakıldığında, uluslararası muhasebe standartlarına göre gayrikabilirücu faktoring işlemlerinde alacak mülkiyetinin faktöre geçmesi kesin bir işlem olarak kabul edilmekte ve faktorün bu alacakları bilançosuna alması gerektiği belirtilmektedir. Ancak yine aynı standartlara göre, kabilirücu işlemlerle ilgili alacak devirlerinde geri dönüş olasılığının yüksekliği nedeniyle faktor tarafından devralınan alacağın nazım hesaplarda takip edilmesi gerektiği belirtilmektedir¹⁸⁰.

¹⁷⁸ GRIF, md. 28.

¹⁷⁹ Bu durum herhangi bir malın konsinye olarak satılmasına benzemektedir. Konsinye satışlarda nasıl malı alan kişi mal ile ilgili tasarruf hakkını elinde bulundurmakta ise de malın satılmaması durumunda malı iade etme hakkına sahip olduğundan bu satış ile ilgili fatura ancak malın nihai satışı sonunda düzenlenmektedir. Yani fatura düzenleninceye kadar malın mülkiyeti aracı satıcıya geçmemekte ve bilançosuna kaydedilmemektedir.

¹⁸⁰ Ernst&Young, "Factoring Under IAS/IFRS", 16.05.2006. Benzer şekilde FCI'nın 2018 yılı genel kurulunda dağıtımını yaptığı ve KPMG denetim firmasına hazırlattığı raporda da gayrikabilirücu faktoring işlemlerinde Uluslararası Muhasebe Standartlarına göre alacağın faktorün bilançosuna alınması ve kabilirücu alacakların nazım hesaplarda takip edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bkz. Dirk KORE, Valeria KORNOOUKHOVA, **Invoice Factoring IFRS 9 Update**, KPMG Advisory N.V., Capital Markets Accounting Advisory Services, Hollanda, 12 Haziran 2018.

TBK’da açıkça yazılmasa da GRIF’in 12. maddesinde yazanlara göre, en azından ihracat faktorünün ithalat faktorüne yapacağı temlik alacağın sahipliğinin devridir. Bir varlığa sahip olunmadan onun mülkiyetini devretmek mümkün olmayacağına göre rüculu uluslararası faktoring işlemlerinde bununla ilgili önemli bir çelişki doğacaktır. Bu nedenle rüculu uluslararası faktoring işlemlerinde (ki iki faktörlü olarak yok denecek kadar az gerçekleştirilmektedir) FCI’ın, mülkiyet devrinden ziyade ithalat faktorünü vekil gibi kullanmayı sağlayan, alternatif faktörlerarası anlaşması (*Alternative Interfactor Agreement*)¹⁸¹ kapsamında işlem yapmak daha sonra doğması muhtemel hukuki sorunları çözecektir.

3.2.2 Alacak ile ilgili temlik yasağının GRIF’e göre geçerliliği hususu

Daha önce de değindiğimiz gibi GRIF’in 12. maddesine göre uluslararası faktoringde işlem rüculu da rücusuz da olsa temlik tam bir hak devridir.

Temlik yasağı ile ilgili, TBK’nın 183. maddesinin ikinci paragrafında (Eski BK. md. 162) “*Kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadıkça alacaklı, borçlunun rızasını aramaksızın alacağını üçüncü bir kişiye devredebilir.*

Borçlu, devir yasağı içermeyen yazılı bir borç tanınmasına güvenerek alacağı devralmış olan üçüncü kişiye karşı, alacağın devredilemeyeceğinin kararlaştırılmış bulunduğu savunmasını ileri süremez.” denilmektedir. Çalışmanın bu kısımda kanunla yasaklanmış veya işin mahiyeti açısından mümkün olmayan temlikten değil, alacaklı ve borçlu arasında yapılmış bir sözleşmede temlik edilemeyeceği konusunda mutabık kalınmış bir alacak ile ilgili “Temlik yasağı” na değinilmektedir.

ÖZAKMAN, temlik yasağı kapsamındaki alacakların temlik edilemeyeceğini belirtmekte, örneğin bir konuşmasında¹⁸² “*Kanunen, işin niteliği gereği veya hukuki işleme temlik yasaklanmış alacaklar, ileride doğacak alacaklardan da olsa faktoring*

¹⁸¹ FCI, 2008 yılı sonunda özellikle ABD’de patlak veren ekonomik kriz sonrasında ihracat faktorlerinin aceze düşen ithalat faktorlerinden olan alacaklarını mülkiyet devri nedeniyle tahsil etmekte güçlük çekebilecekleri düşüncesi ile alternatif bir sözleşme geliştirmiştir. Bu sözleşmeye göre ihracat faktorü, alacağın mülkiyetini devretmeden ithalat faktorünü vekil olarak görevlendirebilecek, ithalat faktorünün aczi halinde ihracat faktorü alıcıdan doğrudan ödeme talep hakkı bulabilecektir.

¹⁸² <http://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/factoring.pdf> , s. 52/105 (Erişim: 20.02.2019).

işlemlerinin, sözleşmelerinin kapsamı dışında kalacaktır. Çünkü bu alacaklar temlikli yasaklanmış bir halde doğacak, alacakların faktora intikal anı konusunda hangi görüş benimsenirse benimsensin alacakların faktora intikali mümkün olmayacaktır.” demektedir. Benzer şekilde UYANIK kitabında¹⁸³ bir soruyu yanıtlarken bazı ülkelerde temlik yasağı uygulamasının olabileceğini, yani alıcının kendisinden alacaklı olan kişilerin bu alacağı başkasına devredemeyeceğini yazabileceğini ve böyle bir durumda alacak temlikinin geçerli olmayacağını belirtmiştir¹⁸⁴.

Nitekim Yargıtay 14. Hukuk Dairesinin 2011/3185 E.N , 2011/7135 K.N kararında¹⁸⁵ “...Bir tanımlama yapmak gerekirse alacağın temlikli, alacaklı (yüklenici) ile onu devralan üçüncü şahıs (davacı) arasında borçlunun (arsa sahibinin) rızasına ihtiyaç olmaksızın yapılabilen ve sadece kazandırıcı bir tasarruf işlemi niteliği taşıyan şekle bağlı bir akittir. Bu akdin tarafları ise, devreden (eski alacaklı) ile devralan (yeni alacaklı)dır. Tekrar vurgulamak gerekirse kural olarak, temlik işleminde BK m. 1611 (162/1 olmalı) hükmü uyarınca borçlunun rızası gerekmez. Aynı Yasa'nın 1631'e göre sadece temlikin yazılı şekle uyularak yapılması yeterlidir.” denmekte ancak “...Her ne kadar temlik işlemi yapılırken borçlunun rızası gerekmez ise de, BK m. 1621 uyarınca temlikin geçerliliği için kanun veya sözleşme ile ya da işin mahiyeti icabı temlik yapan kişinin men edilmemiş olması gerekir.” diye devam edilerek “...Görüldüğü ki, sözleşmenin bu hükmüyle yükleniciye temlik yasağı getirilmiştir. Bundan dolayı da davacı üçüncü kişi, yüklenicinin yaptığı temlike dayanarak davalı arsa sahibinden mülkiyet nakli talebinde bulunamaz.” şeklinde bir karar verilmiştir.

SARAÇ ise temlik yasağı ile ilgili “Şunu da belirtmek gerekir ki, temlik yasağı borçlu lehine konulmuş bir yasak olduğundan, yasağa rağmen yapılmış bir temlikli borçlu tarafından muvafakat verilirse, alacak geçmişe etkili olarak temellük edene geçer¹⁸⁶.” ifadesini kullanmıştır.

¹⁸³ R. Yüce UYANIK, **Factoring Kuralları**, Factoring Derneği Yayını, İstanbul, 2002 <http://web.boun.edu.tr/uyanik/faktkural.doc> , s.11 (Erişim: 20.02.2019)

¹⁸⁴ Hukuk Komitesi çalışmalarımız neticesinde bu konudaki görüşümüz değişime uğramıştır.

¹⁸⁵ <http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=47&t=4067> (Erişim: 19.02.2019)

¹⁸⁶ SARAÇ, Factoring, s.188

Bütün bu sayılanlardan, sözleşme ile temlikin yasaklanmış olması halinde temlik işlemi yapılmış olsa dahi borçlunun itirazı halinde borçluya alacağı temellük eden kişi tarafından alacaklı sıfatıyla herhangi bir yaptırım uygulanamayacağı sonucu çıkarılabilir. Ancak temlik işleminin tamamen geçersizliği konusunda tam bir netlik bulunmamaktadır¹⁸⁷.

Bilindiği gibi 6098 sayılı TBK'nın temlik ve temlik yasağı ile ilgili 183. maddesi, İsviçre Borçlar Kanunu'nun¹⁸⁸ 164. maddesinin tam çevirisi olan 818 nolu Borçlar Kanunu'nun 162. maddesinin “arılaştırılmış” halidir¹⁸⁹. Buradan aynı zamanda yeni kullanılan “devir“ kelimesi ile daha önce kullanılmış olan “temlik“ kelimesinin tamamen aynı anlama geldiği de çıkarılmalıdır. Ayrıca, temlik yasağı konusunda yapacağımız yorumların da uluslararası diğer yorumlara paralel olması gerektiği düşünülmektedir. Türkiye içi detaylara daha fazla değinmeden, uluslararası uygulamalara göz atmak uygun olacaktır.

Avrupa Birliği ülkelerindeki faktoring derneklerinin temsil edildiği EUF (*European Union Federation for the Factoring and Commercial Finance Industry – Avrupa Birliği Faktoring ve Ticaret Finansmanı Sektörleri Federasyonu*), AB ülkeleri ve 5 diğer ülkeyi kapsayan bir anket yapmış ve bu ülkelerde faktoringin hukuki uygulamalarına yönelik sorular sormuştur. 2013 yılında yayınlanan bu ankette hukukçulara ülkelerindeki temlik yasağı uygulaması ve faktoring işlemlerine etkileri de sorulmuştur. Yanıt veren hukukçuların görüşlerine göre aşağıdaki neticeler elde edilmiştir.

¹⁸⁷ SARAÇ, Sempozyum, s.29

¹⁸⁸ **Code of Obligations**, Federal Act on the Amendment of the Swiss Civil Code (Part Five: The Code of Obligations) of 30 March 1911 (Status as of 1 July 2016), <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19110009/201701010000/220.pdf>, (Erişim: 05.01.2017) “*The debtor may not object to the assignment on the grounds that it was excluded by agreement against any third party who acquires the claim in reliance on a written acknowledgement of debt in which there is no mention of any prohibition of assignment.*” Bu açıklamamız yeni yasa ile değişen kelimenin “temlik”in anlamının da değiştirilmesi anlamına geldiğini öne sürenlere bir yanıt niteliğindedir.

¹⁸⁹ Türk Borçlar Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, 22.01.2008 <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss321.pdf> (md. 182) (Erişim: 20.02.2019)

ÜLKE	Temlik yasağı mümkün mü?	Temlik yasağı varsa faktoring mümkün mü?
Avusturya	Evet	Evet
Belçika	Evet	Duruma göre
Bulgaristan	Evet	
Çek Cumhuriyeti	Evet	Hayır
Almanya	Evet	Evet
Danimarka	Evet	Evet
Estonya	Hayır	Evet
İspanya	Evet	Hayır
Finlandiya	Evet	Evet
Fransa	Hayır	Evet
İngiltere	Evet	Hayır
Yunanistan	Evet	Hayır
Macaristan	Evet	Evet
İrlanda	Evet	Evet
İtalya	Evet	Duruma göre
Litvanya	Hayır	Evet
Lüksemburg	Hayır	Evet
Letonya	Hayır	Evet
Malta	Evet	Hayır
Hollanda	Evet	Hayır
Polonya	Evet	Hayır
Portekiz	Evet	Hayır
Romanya	Hayır	Evet
İsveç	Evet	Evet
Slovenya	Evet	Evet
Slovakya	Evet	Hayır
İsviçre	Evet	Hayır
Rusya	Hayır	Evet
Türkiye	Evet	Hayır

Tablo 2: Avrupa Birliği ülkeleri ve beş diğer ülke temsilcilerinin temlik yasağı konusundaki yanıtları. (Kıbrıs ve ABD temsilcileri bu soruyu yanıtlamamıştır ayrıca ülkelerin kanunları ve yanıtlar arasında bazı çelişkiler bulunmaktadır¹⁹⁰)

Ülkeler arasında temlik ve temlik yasağı konularında farklı uygulamalar bulunması nedeniyle ortak hukuk çalışmalarında bu konulara da değinilmiştir. Örneğin, UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law), pek çok konuda olduğu gibi uluslararası alacakların temlikine yönelik olarak da çalışmalar yapmış ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Alacaklarının Temliki

¹⁹⁰ Örneğin, İtalya UNIDROIT 88'i imzalamış bir ülke olarak borçluya yaptırım uygulanmayacağı kesin olmakla birlikte faktoring işlemlerinin geçerliliğini de kabul etmektedir, İsviçre ve Türkiye için yukarıda yaptığımız açıklamada olduğu gibi yasal bir netlik bulunmamaktadır.

Sözleşmesi¹⁹¹'nin (UNCITRAL 2004) 9/1. ve 2. maddesinde “1. İlk veya daha sonraki bir devreden ile borçlu veya daha sonraki devralan arasında temlik edenin alacaklarını devretmesini engelleyen bir anlaşma olsa dahi alacağın temlik geçerlidir. 2. Bu maddedeki hiçbir şey, temlik edenin böyle bir anlaşmayı (temlik yasağı Ç.N.) ihlal etmesi ile ilgili mecburiyet ve yükümlülüklerini etkilemez, fakat bu sözleşmenin diğer tarafı sadece bu ihlal nedeniyle orijinal anlaşmayı veya temlik sözleşmesini yok sayamaz anlaşmanın tarafı olmayan bir kişi üzerine sadece bu anlaşmayı biliyor olması nedeniyle sorumluluk yüklenemez.” denmektedir.

Öte yandan, UNIDROIT 88'in 6. maddesi de temlik yasakları ile ilgilidir. Burada da UNCITRAL 2004 sözleşmesi ile paralellik göstermekte ve içerik olarak aynı hükümleri taşımaktadır¹⁹².

Bu çerçevede, temlik yasağı olsa dahi, GRIF'e göre de 12. madde çerçevesinde yapılan temlik hala geçerlidir ancak borçlunun ithalat faktörüne ödeme yapma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bununla ilgili olarak ithalat faktörünün kendisine devredilmiş olan alacağı tahsil edebilmesine yönelik olarak GRIF'in 17 (x)¹⁹³ ve 20 (ii)¹⁹⁴ maddelerine özel hükümler konulmuş, 25. maddesi ise bu durumda neler yapılacağını düzenlemektedir. Örneğin, GRIF'e göre yalnız temlik yasağı durumuna özel olarak ithalat faktörünün Onay Kapsamında Ödeme yapması diğer kurallar dışında sadece borçlunun aczine bağlanmıştır.

Uluslararası faktoring işlemlerinde temlik yasağı olsa dahi faktörler arasında temlik geçerli olmakta ve ithalat faktörü kendisine temlik edilmiş bu alacağı, borçlunun itirazı durumunda dahi satıcının vekili olarak tahsil edebilmek için gerekli olanaklarla donatılmaktadır. Yani, ithalat faktörünün daha önceleri bildiğimiz ve düşündüğümüzün aksine temlik yasağı gerekçesiyle daha önce onaylamış olduğu bir alacağın kendisine

¹⁹¹ *United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade.*

¹⁹² Türkiye her iki anlaşmanın da çalışmalarında bulunmuş fakat iki sözleşmeyi de henüz imzalamamıştır.

¹⁹³ “İthalat faktörü tarafından borçlunun borcu olan tutarlarla ilgili temlik yasağı uygulaması olduğu biliniyorsa, ithalat faktörü ihracat faktörünü onayını verdiği sırada, daha sonra öğrendiği takdirde ise öğrenir öğrenmez, bu konuda bilgilendirecektir.”.

¹⁹⁴ “Satış sözleşmesinde temlik yasağı bulunuyorsa, ithalat faktörü, ihracat faktörü ve / veya tedarikçinin temsilcisi sıfatıyla, yine md. 12 (ii)'de belirlenen haklara sahip olacaktır.”.

devrini reddetmesi veya öğrenir öğrenmez geri temlik etmesi GRIF'e göre mümkün değildir. Temlik yasağı bir risk doğuruyorsa, bu ihracat faktörü tarafından arzu edilirse üstlenilebilen bir ilave risk olmaktadır.

3.2.3 Temlikin teminat ya da tahsil amaçlı oluşu ile ilgili hususlar

Gerek GRIF gerekse FKFFŞK'nun 38. maddesine göre alacağın temliki olmazsa olmaz işlem olduğuna göre önce temlik yapılmakta ve satıcı ihracat faktöründen alacaklı duruma geçmektedir. Daha önce de değindiğimiz gibi bu kredi kartlı işlemlerde bankanın üye işyerine veya forfaiting işlemlerinde alacağı devralan bankanın alacağı devreden müşterisine karşı borçlu olduğu işlemlere benzetilmektedir. Nasıl o işlemlerde banka, üye işyerine veya kendisine alacağı rücusuz devreden kuruluşlara ödeme yaptığı onlara kredi vermiş sayılmıyor ve orijinal borçludan alacaklı oluyorsa rücusuz ihracat faktoring işlemlerinde de faktor, alacak tutarından, varsa ön ödeme yapılan tutar düşülerek bulunacak tutar kadar tedarikçiye borçlu olmaktadır. Kaldı ki faktoring işlemlerinin gerçekleştirilmesi için alacağın temliki şart, finansman kullandırılması ise ihtiyardır. Dolayısıyla, rücusuz ihracat faktoring işlemlerinde alacak temlikinin teminat olarak alındığı düşüncesi doğru olmayacaktır.

Öte yandan rüculu (dönülebilir) uluslararası faktoring işlemlerinde dahi GRIF'in 12. maddesi geçerli olduğundan, yani alacağın mülkiyeti tüm yan haklarla birlikte ithalat faktörüne geçtiğinden, alacağın mülkiyetini sahiplenmeyen ihracat faktörlerinin FCI'nın izin verdiği şekilde "alternatif faktörlerarası sözleşme"¹⁹⁵ ile işlem yapmaları ithalat faktörünün aczi halinde yararlı olacaktır.

¹⁹⁵ Uluslararası faktoring kurallarına göre işlem sırasında alacak faktörler arasında el değiştirdiği için nihai olarak ithalat faktörünün mülkiyetinde olmaktadır. İthalat faktörünün aczi halinde ithalat faktörünün iflas masası yönetimi alacaklar ve borçlar arasındaki bağı koparmakta ve kendi hazırladıkları sıralamaya göre ödemeleri yapmaktadır. Bu durum ile ilk (ve hala tek) olarak Yeni Zelanda'daki bir faktoring şirketinin acze düşmesi ile karşılaşmış, 2008 krizi sırasında da aynı problemin yaşanmaması için tedbir alınmak istenmiştir. Zira böyle bir durumda borçlu ödemesini yapsa dahi ithalat faktöründen para alınamaması riski vardır. Bu tür riskli durumlarda ithalat faktörünü aradan çıkarabilmek için alacağın mülkiyeti devretmeden transfer edilmesini sağlayan bir alternatif anlaşma geliştirilmiştir. Böylece sorunlu durumlarda ithalat faktörü aradan çıkarılabilecek ve ödeme doğrudan ihracat faktörüne istenebilecektir. Böylesi bir olasılığa karşı bu sözleşmenin imzalanması, ihracat faktörünü normal zamanda da güvencesiz bırakabileceği için, alternatif sözleşme sadece ihracat faktörünün Türkiye'deki bazı işlemlerde olduğu gibi alacağın mülkiyetini üzerine almadığı durumlar ve rüculu faktoring işlemleri için tavsiye edilmektedir. Böylece muhabire de işlem olduğundan farklı gösterilmemiş olacaktır.

Temlikin teminat veya tahsil amacıyla yapıldığı konusuna yönelik olarak ÖZAKMAN, faktoring işlemlerinde, bankalardaki gibi bir kredilendirme yapıldığını, alacağın da bu kredinin teminatı olarak, satıcının faktore olan borcunun kapatılmasına katkıda bulunmak üzere temlik alındığını (teminat amaçlı temlik) ima ederken¹⁹⁶, SARAÇ, faktoring işlemleri sırasında finansmanın temellük edilen alacak karşılığında seçimlik olarak kullanıldığı görüşü ile alacakların işlemin temelini sağlamak için temlik edildiğini belirtmektedir (tahsil amaçlı temlik)¹⁹⁷. Nitekim ÖZAKMAN'ın 2009 yılındaki bu açıklamasından sonra 2012 yılı sonunda yayımlanan 6361 sayılı FKFFŞK'nun 38. maddesinde faktoring sözleşmesi tanımından, alacakları devir alma işleminin, finansman sağlansın veya sağlanmasın, her durumda yapılması gerektiği sonucu çıkarılmaktadır. Yani bir an için faktoring işleminin kredi olduğu düşünülse, nasıl kredinin teminatsız olması mümkün ise, faktoringin de alacak temliki olmadan yapılabilmesi gerekecekti, ki bu kanunen mümkün değildir¹⁹⁸.

Nitekim GRIF'in birinci maddesinde faktoring sözleşmesi tanımı yapılırken "finansman amaçlı olsun ya da olmasın..." ile başlanarak faktoring ve finansman bağı koparılmaktadır ve GRIF'in başka hiçbir yerinde de finansmandan bahsedilmemektedir.

Öte yandan 04.02.2015 tarih ve 29257 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Faktoring İşlemlerinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (Yönetmelik)'in ikinci ve üçüncü bölümlerinde temlik alınacak alacaklar ve bunlarla ilgili ödeme belgelerinin birebir bağlantılı olması gerekliliği belirtilmektedir. Normal bir kredi ve teminatlandırmadan bahsediyor olsa idik bunların ilişkili olması şart olmayacaktı.

Yukarıdakilerin ışığında ister rüculu, ister rücusuz olsun, faktoringdeki tüm alacak temliklerinin tahsil amaçlı olduğu anlaşılacaktır¹⁹⁹.

¹⁹⁶ ÖZAKMAN, Tebliğ, s. 19.

¹⁹⁷ SARAÇ, s. 178.

¹⁹⁸ FKFFŞK, md. 38.

¹⁹⁹ Ahmet M. KILIÇOĞLU, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 18. Bası, s. 814'ten Aktaran: SARAÇ, Sempozyum, s.26.

3.2.4 Temlik aldığı alacağı mülkiyetine geçirmeyen faktörün, bu alacağı ithalat faktörüne temlik edebilip edemeyeceği hususu

Alacak mülkiyetinde olmayan bir kişinin o alacağın mülkiyetini devretmesi elbette mümkün değildir. O halde farklı muhasebe kaydı varsa, yine de alacak ihracat faktörünün mülkiyetinde midir? Bu konuda muhasebe ve hukuk açısından farklı görüşler olacaktır. Konu FCI'nın Hukuk Komitesi'nde gündeme gelmiş, yazılı bir görüş bulunmasa da nasıl kaydedilirse kaydedilsin, sözleşmelere göre nasıl işlem yapıldıysa onun geçerli olacağı görüşü hakim olmuştur. Dolayısıyla bu ihracat faktoring şirketinin satıcı ile imzalamış olduğu faktoring sözleşmesine bağlıdır. Zira GRIF'e göre mülkiyet devri yapılmaktadır. GRIF'in 28. maddesinde de ihracat faktörü ithalat faktörüne devretmiş olduğu alacağın mülkiyetinin kendisine ait olduğunu taahhüt etmektedir. Bunun aksinin ispatlandığı durumda ithalat faktörünün ihracat faktörüne temlik nedeniyle bir borcu oluşmamış sayılabilecektir.

Bütün bunları daha iyi yorumlayabilmek için faktor tarafından devralınan alacağın karşılığının sadece vadesinde ödeneceği yani hiç ön ödeme verilmediği bir durumda borç alacak ilişkisinin nasıl olacağını düşünmek faydalı olacaktır. Alacak faktöre devredildi ve zincirleme temlik neticesinde borçlu tarafından ithalat faktörüne ödenecek ise kim kime borçludur?

Bu hususu bir örnek ile açıklayacak olursak, Türk bir ihracatçının yurtdışı alıcıdan olan alacağını bir ihracat faktörüne temlik ettiğini düşünelim. İhracat faktörü de bu alacağı GRIF kuralları kapsamında ithalat faktörüne temlik edecektir. Satıcı ve Türk ihracat faktörü arasında yapılan faktoring sözleşmesi eğer mülkiyet devrini içermiyor ise Türk ihracat faktörünün alacağın mülkiyetini ithalat faktörüne devretmesi söz konusu olmayacaktır. Ancak GRIF'in 12. ve 28. maddeleri bunu şart koşturmaktadır. Örneğin, borçlunun vadeden sonraki 90. gün alacak tutarını ithalat faktörüne ihtilaf dışı bir nedenle ödememesi halinde ithalat faktörü, eğer bu kural ihlalinin farkında değilse, GRIF kapsamında alacak tutarını PUA olarak ihracat faktörüne ödeyecek ve ihracat faktörü de ödemeyi satıcıya yapacaktır. İthalat faktörü alacağını borçludan tahsil etmek

amacıyla mahkemeye başvurduğunda ilk olarak alacağın sahibi olduğunu ispatlamak durumunda kalacak ve bu amaçla satıcı ve ihracat faktörü arasında imzalanmış sözleşmeyi talep edebilecektir²⁰⁰. Sözleşmede alacağın mülkiyetinin ihracat faktörüne geçmediği görüldüğünde, kendisi de alacağa sahip olamayacak, alacağı tahsil etmesi imkansızlaşacak, kural ihlali ortaya çıkacak ve ithalat faktörü GRIF'in 32. maddesi uyarınca daha önce yapmış olduğu PUA'yı Türk ihracat faktöründen geri isteyecektir. Böylece GRIF'e göre Türk ihracat faktörü tedarikçiye daha önce ödediği ve ondan belki de tekrar tahsil edemeyeceği bu parayı geri ödemek zorunda kalacaktır. Eğer alacak ihracat faktörünün mülkiyetine geçmemiş ise bu çalışmanın yapıldığı sırada henüz böyle bir olayla karşılaşılmamış olması sadece şanslı bir tesadüf olabilir.

Dolayısıyla iki faktörlü uluslararası tam hizmet faktoring işlemi gerçekleştiren ihracat faktörünün temlik sırasında alacağın mülkiyetini tüm yan haklarıyla eline geçirmesi kendi güvenliği açısından da şarttır.

3.3 FAKTORİNGİN TANIMI İLE İLGİLİ FARKLILIKLAR

3.3.1 Faktörden ön ödeme alan satıcının faktöre borçlu sayılıp sayılmadığı hususu.

Alacak hesabının da bilançodaki bir varlık olması ve varlıkların devredilebilirliği nedeniyle en azından rücusuz ihracat faktoringinde (diğer husus muhasebe açısından tartışmalı olduğu için) faktöre satıcı tarafından temlik edilen alacaklar kadar, tedarikçinin faktörden alacak hakkı doğmaktadır. Bu alacaklar karşılığında yapılan tüm ödemeler faktörün satıcıya olan borcunun kapatılması olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla rücusuz uluslararası faktoring işlemi sonuçlanıncaya kadar varlığını kaybetmeyen alacaklarla ilgili olarak satıcı – faktor ilişkisinde kredilendirilen taraf faktor olduğu için, faktoring ön ödemesini satıcıya verilen bir kredi olarak nitelendirmek teorik olarak mümkün değildir²⁰¹.

²⁰⁰ GRIF md. 13.

²⁰¹ UYANIK, Sempozyum, s.17.

Bu çerçevede, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 03.11.2010 tarih ve 2010/488 E – 2010/557 K Nolu kararında bulunan tanımlamalar da hukuken bu işlemin nasıl görüldüğünü net bir şekilde göstermektedir. Karara göre;

“a) Müşteri (firma): Faktoring hizmetlerini talep eden ve alacaklarını faktoring şirketine devreden (satan) işletme,

b) Faktoring Şirketi (Factor): Müşterinin alacaklarını devir ve satın alarak karşılığında nakit olarak ödeyen şirket,” olarak tanımlanmaktadır.

Dolayısıyla, tanımdaki Factor satın aldığı alacağa karşılık müşterisine (Satıcı) borçlanmakta ve bu borcunu ya alacağı tahsil ettikten sonra, ya borçlu ödeme yapmazsa onay kapsamında vadeden belli bir süre sonra, ya da satıcı ile anlaşmaları çerçevesinde vadesinden çok daha önce iskontolu olarak ödeme yapmak suretiyle kapatmaktadır.

Kredi kartı, forfaiting, doğrudan borçlanma ve benzeri alacak devir ve satım işlemlerinde de olduğu gibi alacağın gerçekte var olmadığı ortaya çıkar ise elbette tedarikçiye yapılmış olan ön ödemeler hakkı olmayan bir tutarın ödenmesi ile aynı işlemi gerecektir²⁰².

3.3.2 Faktoring garantisinin niteliği ile ilgili hususlar

Yakın geçmişe kadar Türkiye’de faktoring garantisinin ne olduğu konusunda hiçbir karşıt fikir ortaya çıkmadığı için tartışma da olmamıştır. Faktoring garantisi bir çeşit kredi sigortası gibi algılanmıştır²⁰³. Ayrıca, pek çok faktoring şirketi kendi alacaklarını kredi sigorta şirketlerine sigortalatmaktadır. Faktoring ile ilgili pek çok metinde de Faktoring garantisi ile kredi sigortasının karşılaştırmaları yapılmaktadır²⁰⁴.

UNIDROIT 88 ve GRIF’te faktoring garantisine, şüpheli alacaklara karşı koruma fonksiyonu olarak değinilmektedir. UYANIK, kitabında o zamanki bilgisi

²⁰² Zira TBK’nın 191. maddesine göre tedarikçi temlik sırasında alacağın varlığını garanti etmektedir.

²⁰³ Örneğin, ilk çalışmasında UYANIK (Pazarlama Dünyası, s.34) faktoringin sağladığı hizmetleri arasında ilk madde olarak “Kredi Sigortası”nı saymıştır.

²⁰⁴ Didar Ceyla KURDOĞLU, “Faktoring ve kredi sigortası sistemlerinin karşılaştırmalı analizi ve Türkiye’deki durumu”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Para, Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar Ana Bilim Dalı, Mart 2004.

çerçevesinde faktoring garantisinin Eximbank İhracat kredi sigortası ile az farkı olduğunu belirtmiş, fark olarak sadece faktoringin %100 garantisine karşı kredi sigortasının daha az oranda tazminat verdiği ve daha uzun sürede verdiğine değinmiştir²⁰⁵.

ÖZAKMAN, “...faktoringin seçimlik fonksiyonlarından olan garantinin taliki şarta bağlı bulunduğunu, vadede borçlunun aczinin varlığına bağlı olarak yürürlüğe girdiği hakim görüşü teşkil etmektedir.”²⁰⁶” demekle faktoring garantisini sadece borçlunun aczi halinde devreye giren bir teminat gibi tanımlamıştır.

Daha sonra yanlışlığı anlaşılan bu görüşlerin o sırada yanlış olduğunun düşünülmemesinin sebeplerinden birisi de GRIF içerisinde, zamanında ödenmeyen alacakların karşılığının ithalat faktörü tarafından ödenmesi işlemine “*Payment Under Guarantee*” (Garanti Kapsamında Ödeme) adı verilmesi idi. FCI Hukuk Komitesi, gelen bir soru üzerine faktoring garantisi ile kredi sigortasının aynı temellere sahip uygulamalar zannedilmesi nedeniyle, bu iki konunun birbirinden tamamen ayrı olduğunu netleştirmek için harekete geçti. Zira o zamana kadar pek çok kişi faktoring garantisinin sadece borçlunun aczi halinde devreye giren bir çeşit sigorta olduğunu zannetmekteydi. Halbuki GRIF kapsamında faktoringin şüpheli alacaklara karşı koruma fonksiyonunun işleyişi şu şekilde gerçekleşmektedir:

- İhracat faktörü ithalat faktörüne borçlu ile ilgili gerekli tüm bilgileri vererek kredi limiti talep eder ve ithalat faktörü borçluyu inceledikten sonra onayını verir (md. 17)
- İhracat faktörü alacağını bütün yan hakları ile ithalat faktörüne devreder (md. 12)
- İthalat faktörü alacağın vadesinden sonraki 90. Güne kadar ödenmesinden sorumludur. (md. 16)
- Alacak söz konusu mallar yüklendiğinde veya hizmet tamamlandığında doğar. (md. 17)

²⁰⁵ UYANIK, “Faktoring Kuralları”, s. 15.

²⁰⁶ ÖZAKMAN, Tebliğ, s.14.

- İthalat faktörü alacağı ne zaman tahsil ederse, tahsil edemediğinde de vadeden sonraki 90. gün ihracat faktörüne ödemekle yükümlüdür. (md. 23 ve 24)
- İthalat faktörü sadece borçlunun aczi halinde değil, ihtilaf dışı herhangi bir gerekçe ile borçlunun vadeden sonraki 90. Gün alacak tutarını tam olarak ödememesi halinde bu alacak tutarını (alacağın satın alma bedeli²⁰⁷) ihracat faktörüne tam olarak ödemek zorundadır²⁰⁸.

Bu duruma göre, bedeli ödenecek alacak ithalat faktörüne yüklemenin yapıldığı an itibarıyla devredilmekte ve temlikle alacağın mülkiyeti ithalat faktörüne geçmektedir. Sigortada ise bilindiği gibi risk ile ilgili onay baştan alınmakta ama mülkiyet devri risk gerçekleşikten sonra yapılmaktadır. Yani eğer vadeden sonraki 90. gün alacak hala ödenmediğinde (kredi sigortası işlemlerinde olduğu gibi), yani risk gerçekleşikten ve alacağın tazmini kararlaştırıldıktan sonra bedeli karşılığında alacak temliki yapılıyor olsa idi sigortadan söz edebilirdik. Tekrar etmek gerekirse uluslararası faktoringde GRIF içerisinde açıkça belirtildiği gibi, alacak yükleme veya hizmetin tamamlandığı an itibarıyla ithalat faktörüne temlik edilmiş olmaktadır. Hatta temlik daha sonra yapılmış olsa dahi bu durum değişmemektedir²⁰⁹.

Nitekim faktoring garantisi ile kredi sigortası kavramlarının birbirinden tamamen ayrıştırılmasına yönelik resmi aksiyon FCI'nın 2013 yılında Atina'da yapılan genel kurulunda alınmış ve tereddüt yaratan "Garanti Kapsamında Ödeme" terimi yerine "Onaylanmış Alacağın Satınalma Bedelinin Ödenmesi" anlamına gelen "*Payment of the Purchase Price of Approved Receivable (PPP)*" terimi önerilmiştir. Satınalma bedeli kavramına sadece Türk delegasyonundan gelen itirazlar nedeniyle o sırada var olan diğer faktörler zinciri olan IFG'nin de kullandığı "Onay Kapsamında Ödeme" (*Payment Under Approval – PUA*) terimi üzerinde uzlaşma sağlanmış ve büyük çoğunlukla kabul edilmiştir. Bu kabulün gerekçeleri olarak da:

²⁰⁷ Bu kavram Türkiye'de tartışmalıdır. Detay tartışmaya bir sonraki kısımda değinilecektir.

²⁰⁸ 24:1 nolu FCI Hukuk Sirküleri.

²⁰⁹ GRIF'in 14. maddesine göre alacak temlikinin alacağın vadesinden önce yapılması gerekmektedir. Bu zorunluluk dahi temlikin geçerliliği için değil faktoring garantisinin geçerliliği açısından önemlidir.

- 1) Garanti teriminin ve işlem üzerindeki kredi sigortası tereddüdünün ortadan kaldırılması,
- 2) GRIF'in diğer kuralları ile tam uyumun sağlanması ve
- 3) Tüm faktoring sektöründe aynı terminolojinin kullanılması gösterilmiştir²¹⁰.

Bilindiği gibi FKFFŞK'nın 38. maddesinde "faktoring garantisi" terimi kullanılmakta ama bu konuda herhangi bir tanımlama yapılmamaktadır. Bunun yanında UNIDROIT ve UNCITRAL gerekse EUF tanımlarına baktığımızda "şüpheli alacaklara karşı koruma" tabiri kullanılmakta ama detaylı bir tanım yine verilmemektedir.

Yukarıdaki tartışmalar ışığında ve genel uluslararası uygulamalara göre faktoring garantisinin faktörün onaylamış ve satın almış olduğu alacağın bedelini tahsil ettiğinde ya da ihtilaf dışı herhangi bir nedenle borçludan tahsil edemezse, ödeme vadesinden belli bir süre sonra satıcıya bu bedeli ödemesi şeklinde tanımlayabiliriz. Bu süre uluslararası faktoring kurallarına göre vadeden sonraki 90. gündür²¹¹.

3.3.3 Faktoring garantisinin devreye girme zamanı ile ilgili hususlar

ÖZAKMAN faktoring garantisinin yalnızca alıcının aczi veya iflası ile devreye giren bir hizmet olduğunu, acz veya iflasın gerçekleşmediği durumlarda veya alacağın ortadan kalkması halinde hiç devreye giremeyebileceği ve kimi durumlarda geriye dönük olarak tamamen iptal edilebileceği görüşüyle bunun temlik sırasında bir alacak satışı olarak kabul edilemeyeceğini belirtmektedir²¹². ÖZAKMAN'a göre Faktoring işlemlerinde teminat fonksiyonu, alacakların sadece borçlunun aczi, iflası sebebiyle tahsil edilememesi riskini faktöre yüklemektedir. Bu halin dışındaki tüm sebepler teminatın (faktoringe özgü garantinin) kapsamı dışındadır. Bu konudaki hakim görüş faktoringin seçimlik fonksiyonlarından olan garantinin taliki şarta bağlı bulunduğu, vadede borçlunun aczinin varlığına bağlı olarak yürürlüğe girdiğidir²¹³. Yani ÖZAKMAN faktoringin garanti fonksiyonunun aslında şarta bağlı bir garanti olup bu

²¹⁰ FCI Genel Kurul Toplantı Tutanağı, Atina 2013, md. 12 c).

²¹¹ GRIF, md. 24.

²¹² ÖZAKMAN, Tebliğ s.14.

²¹³ ÖZAKMAN, Tebliğ, s. 14.

garantinin, ileride taliki şartlar gerçekleşirse hüküm ifade ettiğini belirtmektedir²¹⁴. Benzer şekilde YILMAZ da faktoring garantisinin sigorta ve banka teminat mektubu benzeri bir yan teminat olduğu düşüncesini muhasebeleştirme ile ilgili kitaplarında belirtmektedir²¹⁵.

Uluslararası Faktoring Genel Kurallarına (GRIF) göre alacağın mülkiyeti hiçbir şarta bağlı olmaksızın temlik ile transfer edilirken²¹⁶ faktoring garantisi²¹⁷ yüklemenin gerçekleştirilmesi ile devreye girmektedir²¹⁸. Alacak üzerinde herhangi bir ihtilaf oluşması veya GRIF'in ithalat faktörüne zarar verecek şekilde ihlal edilmesi ve bunun ithalat faktörüne ispatlanması durumunda sadece ilgili alacak tutarlarına ait ödeme taahhüdü ortadan kalkmakta ve aynı ticari ilişkide dahi diğer alacaklar etkilenmemektedir²¹⁹. Bu her türlü satım sözleşmesi için de geçerli bir kuraldır. Örneğin, satışı gerçekleşen malların defolu olması durumunda kusurlu olan mallar iade edilebilmekte parası geri alınabilmektedir. Örneğin, Türkiye'deki herhangi bir işlemde de böyle bir durumda TBK'nun 191. maddesi ihlal edilmiş olacak ve olmayan bir varlık satılmış olacaktır.

Dolayısıyla, GRIF'in 17. maddesine göre, temlik, vadeden önce olmak kaydıyla, ne zaman yapılırsa yapılsın ithalat faktörünün onaylanmış bir alacak ile ilgili ödeme taahhüdünün yüklemenin yapıldığı (mallarla ilgili) veya hizmetin tamamlandığı anda devreye girdiğini kabul etmek dünya faktoring uygulaması açısından daha isabetli olacaktır.

²¹⁴ ÖZAKMAN, Tebliğ, s. 14.

²¹⁵ Önder YILMAZ, **Faktoring İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi**, Yalın Yayıncılık, İstanbul 2012, s.50 ve **Banka Dışı Finansal Kurumlar ve Muhasebe Uygulamaları**, Finansal Kurumlar Birliği Yayını, İstanbul 2018, s. 117.

²¹⁶ GRIF, md. 12.

²¹⁷ Bütün bu açıklamalar ışığında faktoringin şüpheli alacaklara karşı koruma fonksiyonunu "Faktoring garantisi" olarak adlandırmaya devam etmek kafaların karışmasını sürdürmekten başka bir sonuç getirmemektedir. Ancak FKFFŞK'nun 38. maddesinde tanım içerisinde yer alan terim bu olduğu için şu anda başka bir uygulama yapılamamaktadır. Kapsamlı bir tanım yapılınca kadar işleyişin daha iyi anlaşılmasına çalışılması şimdilik en doğru yaklaşım olmalıdır.

²¹⁸ GRIF, md. 17 vi).

²¹⁹ GRIF, md. 24.

3.3.4 Uluslararası faktoringde onayın kapsamı ile ilgili hususlar

Uluslararası tam hizmet faktoringinde hangi risklerin kapsandığı konusunda öteden beri farklı görüşler öne sürülmektedir. Örneğin ÖNAL, sunumunda faktoringin borçlunun iflas ve konkordato riskini kapsadığını belirtmekte, kredi sigortası ile karşılaştırmasını yaparken de kredi sigortasının politik riskleri kapsadığını ama faktoring garantisinin bu riskleri içermediğini belirtmektedir²²⁰. Finansal Kurumlar Birliği, faktoringin borçluların finansal nedenlerle ödeyememe riskini üstlendiğini belirtmektedir²²¹.

UZUN KAZMACI, örnek faktoring sözleşmesine dayanarak faktorün yükümlülüğünün sadece borçlunun aczine, iflasına ilişkin olduğunu, alacağın tahsilinin mücbir sebepler, olağanüstü haller, politik riskler de dahil olmak üzere diğer herhangi bir nedenle vadesinde gerçekleşmemesinin garanti kapsamı dışında olduğunu belirtmektedir²²².

ÖZAKMAN'a göre de alacakların politik riskler, mücbir sebepler gibi nedenlerden tahsil edilememesi halleri teminat fonksiyonunun (garantinin) kapsamı dışındadır²²³. Bütün bunlara karşılık UYANIK, kitabında bu konuyu gündeme getirmiş ve hazırlık soruları bölümünde faktoring garantisinin hangi riskleri kapsadığını sormuş, yanıtı da ticari, politik ve doğal riskler olarak vermiştir²²⁴.

FCI dokümanlarına bakıldığında GRIF md. 16'da "*Kredi riski Borçlunun bir alacak tutarının tamamını ihtilaf dışı bir nedenle vadeden sonraki 90 gün içerisinde*

²²⁰ Yıldırım B. ÖNAL, "*Yeni Finansman Teknikleri Ders Notları 2 - Factoring*", http://www.selcuk.edu.tr/dosyalar/files/074/1_%20factoring.pdf.

²²¹ **FKB**, Faktoring, <http://blog.fkb.org.tr/factoring/>.

²²² Özge UZUN KAZMACI, **Faktoring Sözleşmesi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 32.

²²³ **ÖZAKMAN**, Tebliğ, s. 14.

²²⁴ **UYANIK**, Kurallar, s. 7. Burada bir hususu belirtmekte yarar olabilir. Faktoring Kuralları isimli bu kitabın hazırlanmasının temelinde 2001 yılına kadar UYANIK tarafından yanlış bilindiği anlaşılan bazı hususların düzeltilmesi de amaçlanmıştır. Faktoring garantisinin kapsamı da bu hususlardan birisidir. Daha önce uluslararası faktoringde faktoring garantisinin sadece ticari riskleri kapsadığı bilinmekte idi. Doğrusu anlaşıldıktan sonra GRIF ile ilgili dünya çapında verilmekte olan seminerlerin hazırlık sorularına da bu konu dahil edilmiş ve tüm faktoringciler yanlış bilinen bu konu ile ilgili bilgilendirilmeye çalışılmaktadır.

ödeyememesi riskidir.” denmektedir. Yani sadece ihtilaf varsa kredi riskinin ortadan kalkacağına değinilmektedir. Öte yandan 24:1 nolu hukuk sirkülerinde detaylı olarak ve 23.10.2006 tarih ve 3454 nolu sirkülerde soru şeklinde ihtilaf harici tüm risklerin (ticari, politik ve doğal tüm riskler) kapsandığına vurgu yapılmaktadır.

Buradan Türkiye’deki yaygın kanının aksine uluslararası faktoring kurallarına göre ihracat faktorünün üzerine düşeni yapması halinde, ithalat faktorünün onay kapsamında ödeme yapmasının tek engelinin, alacağın varlığı ile ilgili ihtilaf (borçlu tarafından ileri sürülebilecek defî, itiraz veya karşı talep) olduğu kabul edilmelidir.

Uluslararası faktoringin Türkiye uygulamasında ise uluslararası faktoring kurallarının farklı yorumlanması veya ihracat faktorlerinin kendilerini daha iyi korumaları amacıyla tedarikçiye verilen garanti pek çok sözleşmede sadece borçlunun acz içerisine düşmesi ile ilişkilendirilmektedir. Elbette sözleşmenin bu şekilde düzenlenmesi halinde ihracat faktorünün üstlendiği riskler sınırlı tutulabilmektedir.

Uluslararası faktoring işleminin özünün olduğundan daha farklı yorumlanmasına yol açan ve faktoringin muhasebesinin farklılaştırılmasına kadar uygulama sapması yaratan bu anlayış ile ilgili hususlara ileride sözleşme ile ilgili kısımda detaylarıyla tekrar değinilecektir.

3.4 MUHASEBE KAYITLARI İLE İLGİLİ FARKLILIKLAR

3.4.1 Faktorün satıcıdan temlik yoluyla devralmış olduğu alacakların bilançoya alınıp alınmayacağı hususu

Türkiye’de faktoring işlemlerinin başladığı 1988 yılından sonraki yirmi yıl süresince iki faktörlü uluslararası tam hizmet faktoringi işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde dünyadaki uygulama aynen yürütülmekte idi. Ancak 2008 yılından itibaren bilgimize göre sadece Türkiye’de faktoring şirketlerinin önemli bir çoğunluğu yaptıkları sistemsel bir değişiklikle rücusuz uluslararası faktoring işlemleri

ile ilgili temlik aldıkları alacakları aynı onaysız alacaklar gibi bilançolarına almamakta ve nazım hesaplarda takip etmektedir. Araştırmalarımıza göre bunun sebebi BDDK düzenlemelerine bağlanmaktadır. Ancak şu ana kadar bu konuda aşağıda belirteceğimiz kural dışında BDDK'nın herhangi bir yönlendirmesine rastlanmamıştır.

BDDK tarafından 17.05.2007 tarih ve 26525 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi ile Kamuya Açıklanacak Finansal Tabloların Biçim ve İçeriği Hakkında Tebliği'nde yer alan hesap planı açıklamalarında "Faktoring Alacakları" bölümünün son cümlesinde "*Faktoring işlemlerinin bilanço içi veya bilanço dışı hesaplarda izlenmesi ve bilanço dışı hesaplarda izlenen faktoring işlemlerinin hangi aşamada bilanço içi hesaplarda izleneceği hususlarında, ilgili Türkiye Muhasebe Standartlarında belirtilen tahakkuk esası ile muhasebeleştirme ve bilanço dışı bırakmaya ilişkin esaslar dikkate alınır*" ifadesi yer almaktadır. Türkiye Muhasebe Standartları bilindiği gibi IAS ve IFRS'in birebir tercümesi ile oluşturulmuştur. Dolayısıyla yukarıda belirtilen muhasebe uygulamasının ülkemizdeki faktoring şirketleri için de geçerli olması, 2008 yılına kadar uygulandığı gibi rücusuz uluslararası faktoring alacakları satıcıdan temlik alınır alınmaz borçludan alacak, ithalat faktörüne temlik edildiği anda da ithalat faktöründen alacak olarak kaydedilmesi, öte yandan bilançonun kaynaklar kısmında da satıcıya faktoring borcu olarak yer alması beklenmektedir.

Muhasebeleştirmeyi faktoring şirketi açısından ele alan ender çalışmalardan birisi KAYA ve GEREKAN tarafından yapılmıştır²²⁵. Her ne kadar çalışmada çok önce faktoring ile ilgili kağıtlardan kaldırılmış olan damga vergisi de hesaplara katılmakta ve rüculu faktoring işlemleri ile ilgili uluslararası muhasebe standartları kaynaklı tartışmalara yer verilmemekte ise de uluslararası rücusuz faktoring işlemlerinin detayları ile ilgili bu görüşümüzü destekleyici detay açıklamalar yapılmaktadır.

²²⁵ Uğur KAYA – Bilal GEREKAN, "Faktoring Şirketi ve Satıcı İşletme Açısından Faktoring İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi", **İİBF Dergisi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2011, C. XIII, sayı. II, s. 71-101.

Bu görüşe karşı ÖZAKMAN, “...*factoring şirketleri bu alacakları sadece sağlanan finansmanın kapatılmasında kullanmak amacıyla temellük etmektedir.*” demektedir²²⁶. Buradan factoring şirketlerinin finansman sağladığı ve bu finansmanın kapatılmasında kullanmak amacıyla alacakları temellük etmekte olduğu neticesi çıkmaktadır. Yani bu görüşe göre alacaklar bir çeşit kredinin teminatı olmaktadır.

Öte yandan YILMAZ, her iki kitabında da²²⁷ ithalat faktörünün factoring garantisini içeren gayrikabilirücu factoring işlemlerinde satıcıdan temlik alınan fatura kaydının karşılıklı olarak 951.1040 ve 953 alt hesaplarda (Bilanço dışı Nazım hesaplar) kaydedilmesi gerektiğine değinmektedir. Bunun gerekçesi olarak YILMAZ, ihracat faktörünün üzerine aldığı riski muhabirinden almış olduğu garanti ile teminatlandırmasını göstermektedir.

Yani ÖZAKMAN ve YILMAZ’ın açıklamalarına bakıldığında iki faktörlü uluslararası tam hizmet factoringinde tedarikçiye verilen ön ödemenin bir kredi (ödünç para) gibi olduğu ve alacakların da bu kredinin teminatı olarak alındığı anlaşılmaktadır.

Factoringin muhasebeleştirilmesindeki tereddütler ile ilgili belki de en komprime açıklama SLEE tarafından yapılmıştır. SLEE, factoringin işlevinin banka kredileri ve varlık temelli krediler ile karıştırılmakta olduğunu, factoringin en belirgin farkının bir kredi değil, bir varlığın nakit karşılığında satışı olduğunu belirtmektedir. SLEE’ye göre finansal kurumlar bir kredinin geri ödemesi ile ilgili olarak ödeme yaptıkları işletmenin sağlığı ile ilgilenmektedirler, faktörler ise parayı geri alacakları, müşterilerinin alıcılarının finansal gücüne bakarlar; dolayısıyla, tedarikçinin kredibilitesi iyi olmasa da iyi bir alıcıya satış yapılması halinde yine factoring işlemi gerçekleşebilir. Bu nedenle de diğer borçlanma şekilleri ile factoring arasında doğal olarak muhasebeleştirme konusunda farklılık olacağına değinen SLEE, ödünç para alanın bilançosunda bir kaynak hareketi olacakken (borç) factoring işleminde tedarikçinin bir geri ödeme yükümlülüğünün olmadığını, factoring alacaklarının ön

²²⁶ ÖZAKMAN, Tebliğ, s. 19.

²²⁷ Önder YILMAZ, (2012) **Factoring İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi**, Yalın Yayıncılık, İstanbul 2012, s.50 ve (2018) **Banka Dışı Finansal Kurumlar ve Muhasebe Uygulamaları**, Finansal Kurumlar Birliği Yayını, İstanbul 2018, s. 117.

ödeme ile erken ödenen kısmının tedarikçinin bilançosunda yer almadığını ifade etmektedir²²⁸.

Benzer şekilde, JOSEPH, Gayrikabirücü faktoring işlemlerinde satıcının alacaklarını bilançosunun dışına çıkartma avantajından yaralandığını ve bunları hemen nakde çevirebildiğini belirtmektedir. Söz konusu alacakların iskonto oranı da borçlu ile ilgili kredi riskine bağlı olarak belirlenmektedir. Joseph de rücusuz faktoring ile alacağın tedarikçi tarafından faktore satıldığını ve mülkiyetin yan hakları ve riskleri ile birlikte faktore geçtiğini ifade etmektedir²²⁹.

Bu konu UYANIK tarafından satıcı muhasebesi açısından, faturanın düzenlenmesinden sonra alacak faktore temlik edildiğinde, satıcının faktörden alacağına dönüştüğü ve satıcının artık alıcıdan değil faktörden alacaklı olduğu şeklinde açıklanmıştır. Bu durumda daha sonra ön ödeme olsa dahi satıcının pasifinde bir hareket olmayacak, bir borç görünmeyecek, ancak bu tutar faktörün satıcıya borcundan mahsup edilmiş olacaktır. UYANIK'a göre *“Faktoring işlemi sonuçlanıncaya kadar varlığını kaybetmeyen alacaklarla ilgili olarak satıcı – faktor ilişkisinde kredilendirilen taraf faktor olduğu için, faktoring ön ödemesini satıcıya verilen bir kredi olarak*

²²⁸ Robert T. SLEE, **Private Capital Markets: Valuation, Capitalization and Transfer of Private Business Interests**, Second Edition, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2011, s. 337 *“There is confusion about the role of factoring relative to a bank or asset-based lender. The most obvious difference is that factoring is not a loan; rather, it is the sale of an asset for cash. Beyond this, financing institutions tend to look at the viability of the business as a means of loan repayment. Factors consider the financial soundness of the client’s customers as a source of payment. In an ironic twist, the client might be uncreditworthy, but because it sells to a creditworthy customer, a factoring transaction can occur. Of course, there is an accounting difference when a company factors its receivables rather than borrowing needed funds. Borrowing creates a balance sheet liability for the amount of the loan whereas factoring creates no obligation to repay. Factored receivables do not appear on the balance sheet whereas loans are reflected as a liability.”*.

²²⁹ Ciby JOSEPH, **Advanced Credit Risk Analysis and Management**, John Wiley & Sons, Ltd, Chichester, West Sussex, United Kingdom, 2013, s. 322. *“Non-recourse factoring transfers credit risk to a third party known as a factor, which normally is a financial institution or bank. The seller has the advantage of removing the credit asset or receivable from the balance sheet and gets cash immediately. The rate of discounting varies primarily according to the credit risks involved...Non-recourse factoring essentially is the sale of the receivables and transfers the ownership of the receivables to the factor, who obtains all rights and risks associated with the receivables.”*.

nitelendirmek ya da ödünç para verme kapsamına almak teorik olarak mümkün değildir²³⁰.”

Nitekim daha önceki benzetmemizde olduğu gibi kredi kartı işlemlerinde de işlemin gerçekleşmesi ile alacak üye işyerinden bankaya devredilmiş olmakta, banka kredi kartı işlem miktarını ya anlaşılan belli bir sürenin sonunda üye işyerine ödemekte ya da belli bir iskonto (kredi kartı komisyonu) ile bulunan rakamı üye işyerine hemen ödemektedir. Bu ödeme ne kadar o üye işyerine verilen bir ödünç para ise gayrikabilirücu faktoring işlemlerinde de satıcıya yapılan ön ödeme o kadar kredi veya ödünç olabilir. Rücusuz uluslararası faktoringde elbette faktor tarafından kredilendirilen bir taraf bulunmaktadır. Bu taraf ancak alıcı veya duruma göre ithalat faktörü olabilir, satıcı değil. Kredi kartı işlemlerinde işlem anından itibaren nasıl alacak bankanın mülkiyetine geçiyorsa, rücusuz uluslararası faktoring işlemlerin muhasebeleştirilmesinin de bu çerçevede yapılması isabetli olacağı düşünülmektedir.

UYANIK'ın bu görüşü TOROSLU tarafından da paylaşılmaktadır. TOROSLU satıcının alacağını faktore temliği neticesinde bu alacağı 120.03 Faktoring Şirketlerinden Alacaklar kaleminde takip etmesi²³¹ gerektiğini belirtmektedir. Satıcının rücusuz faktoring işlemi ile ilgili olarak faktoring şirketinden ön ödeme alması durumunda bu tutarı doğrudan faktoring şirketinin 120 Alıcının cari hesabına alacak kaydedebileceğini yazmaktadır. Buradaki gerekçesi geri dönülemez faktoring işlemlerinde ihracatçı firmanın kullanmış olduğu ön ödeme ile ilgili herhangi bir yükümlülüğünün bulunmamasıdır. TOROSLU'ya göre faktoring şirketi temlik aldığı ihracat alacağını tahsil edemese de riski üstlenmek durumundadır ve ihracatçı firmadan tahsil edemediği ihracat bedellerini talep edemez²³².

Yukarıda da iki ayrı uluslararası denetim şirketinin gayrikabilirücu faktoring işlemlerinde muhasebeleştirmeyi Uluslararası Muhasebe standartlarına göre

²³⁰ Yüce UYANIK, (Sempozyum) “*Faktoringin Tanıtımı*”, Faktoring Derneği - Faktoring'de Hukuksal Boyut Sempozyumu, Marmaris, 3-5 Kasım 2000, s. 12-22 (17).

²³¹ Vefa TOROSLU, *Hukuksal ve Finansal Açından Factoring*, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s.544.

²³² TOROSLU, s. 549.

değindiğimiz şekilde yapmak gerektiğini belirtmiş olduklarını yazmıştık²³³.

Türkiye’de ise 2008 yılından bu yana faktore satıcı tarafından gayrikabilirücu olarak temlik edilen alacaklar bilançoğa alınmamaktadır.

İki faktörlü uluslararası tam hizmet faktoringinin Türkiye’de muhasebeleştirilmesindeki bu çok önemli farkın uluslararası faktoring kurallarının farklı yorumlanması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. YILMAZ’ın açıklamasından²³⁴, ithalat faktörlerinin sağladığı faktoring garantisini bir banka teminat mektubu veya kredi sigortası benzeri sadece alıcının ödeme gücünü içerisine düşmesi halinde devreye girecek bir teminat olarak yorumlandığı anlaşılmaktadır. Bu bakış açısı ile düşünüldüğünde elbette farklı yaklaşım doğru olabilirdi. Fakat uluslararası faktoringde farklı bir durum söz konusudur. Gayrikabilirücu faktoring işlemi dünyada alacağın satışı temellidir. Alacak uluslararası faktoring kurallarına göre temlik edilmesiyle yüklemenin yapıldığı an itibarıyla²³⁵ muhabir faktörün mülkiyetine geçer²³⁶. Yine uluslararası kurallara göre ithalat faktörü bu alacağın satınalma bedelinin ihtilaf dışı bir nedenle ödenememesi riskini üstlenir²³⁷. Faktoring dışı normal garantilerde elbette alıcının ödeme yapamaması halinde garanti devreye girmektedir. Bu kredi sigortası işlemlerinde de böyledir. Halbuki uluslararası faktoringde bu husus farklı işlemekte, onay alacak konusu yüklemenin yapılması ile daha en başından devreye girmektedir. Aslında buna garantinin devreye girmesi demek de doğru olmayabilir. Faktor satıcıdan alacağını, herhangi diğer bir varlığı satın alır gibi satın almakta, varlık bozuk çıkmazsa bu varlığın bedelini belli bir vadede ödemeyi taahhüt etmektedir. Gerekirse bunun için kendisine indirim sağlayacak bir ön ödeme yapmaktadır.

Uluslararası Faktoring Kurallarının farklı yorumlanması ile, rücusuz uluslararası faktoring işlemlerinde dahi, alacağı devralan faktoring şirketinin muhasebesinde temlik aldıkları ve GRIF kapsamında muhabirlerine devrettikleri alacakları bilançoda değil,

²³³ Birinci bölümde alacak kayıtlarının tutulması ile ilgili kısımda Ernst&Young ve KPMG’nin bu konudaki görüşleri paylaşılmış idi.

²³⁴ YILMAZ, 2018, s. 117.

²³⁵ GRIF, md. 17.

²³⁶ GRIF, md. 12.

²³⁷ GRIF md. 16.

nazım hesaplarda göstermelerinin çok önemli başka neticeleri de olmaktadır:

- a) **Satıcı Bilançosunda:** Satıcı alıcısına faturayı düzenledikten sonra sözgelimi 100 birimlik faturasından doğan alacağını ihracat faktörüne temlik ettiğinde artık alıcıdan değil faktörden alacaklı durumuna geçmekte, eğer faktor kendisine örneğin %80 ön ödeme yaparsa, bu tutarı faktor'ün hesabına alacak kaydetmekte, yani kendi bilançosunda hala faktörden %20 (20 birim) kadar alacaklı kalmaktadır.
- b) **İhracat Faktörünün Bilançosunda:** Sözgelimi 100 birimlik alacak kendisine temlik edildiğinde Türkiye'deki ihracat faktörünün kayıtlarında bu alacak nazım hesaplara tıpkı bir sigorta veya banka teminatı gibi işlenmekte, bilançoya alınmamakta ve satıcıya örneğin 80 birim ön ödeme yapıldığında, bu tutar bilançoda satıcının cari hesabına borç kaydedilmektedir. Yani ihracat faktörünün bilançosunda satıcıdan 80 birimlik alacağı oluşmaktadır. İthalat faktörüne temlik yapıldığında da kayıt sadece nazım hesaplarda yer almaktadır. Yani muhabire temlik yapıldığında muhabirden herhangi bir alacak görünmemektedir.
- c) **İthalat Faktörünün Bilançosunda:** İhracat faktörü, ithalat faktörüne GRIF kapsamında alacağı temlik ettiğinde, uluslararası muhasebe standartlarına göre ithalat faktörü alacağı mülkiyetine almakta ve bilançosunda fatura borçlusunun cari hesabına borç, ihracat faktörünün hesabına da alacak kaydı yapmaktadır. Yani ithalat faktörünün hesaplarına göre ithalat faktörü, ihracat faktörüne 100 birim borçlu, alıcıdan da 100 birim alacaklıdır. (ihracat faktörünün bilançosunda ise buna karşılık ithalat faktöründen herhangi bir alacak görünmemektedir.)
- d) **Alıcının Bilançosunda:** Faturadan haberdar olduğunda alıcı stoklar kalemine borç, satıcı hesabına da alacak kaydı girmektedir. Temlik

kendisine bildirildiğinde de satıcı hesabına borç ve ithalat faktörü hesabına alacak vererek ithalat faktörüne yine 100 birim borçlu hale gelmektedir.

Burada ilginç bir durum oluşmaktadır. Ön ödeme kullanan satıcının hesaplarında faktörden hala 20 birim alacağı görünürken, ihracat faktörünün hesaplarında satıcıdan 80 birim alacak görünmektedir (Her iki taraf da birbirinden alacaklı). Öte yandan, ithalat faktörünün hesaplarında ihracat faktörüne 100 birim borç görünürken, ihracat faktörünün bilançosunda ithalat faktöründen hiç alacak görünmemektedir.

Bu husus muhasebenin karşılıklılık ilkesine uymamakla beraber hukuki sorunlara da yol açabilir. Örneğin, GRIF'e göre "Onay Kapsamında Ödeme" yapması gereken bir ithalat faktörü, Türk ihracat faktörünün alacağın mülkiyetini almadan devredemeyeceği iddiasıyla Türk faktöre olan borcunu inkar edebilir. Satıcı da kendi hesaplarına ve daha önce değindiğimiz Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararlarına²³⁸ göre alacağı ihracat faktörüne temlik etmiş olduğu iddiası ile borçlu tarafından ödenmeyen bu tutarı ihracat faktöründen talep edebilir.

Böylesi riskleri bertaraf edebilmek adına ihracat faktörünün, uluslararası ve birebir aynı olması nedeniyle Türkiye muhasebe standartlarına göre rücusuz faktoring alacak ve borçlarını (fatura tutarı üzerinden) bilançosunda, Faktoring Borçları (Satıcıya) ve Faktoring Alacakları (ithalat faktöründen) hesaplarında göstermesi isabetli olacaktır.

3.4.2 İthalat Faktoring İşlemlerinin muhasebeleştirilmesi

FCI verilerine göre Türkiye'de ithalat faktoring işlemleri ihracat faktoring işlemlerinin %1'i kadar gerçekleşmektedir²³⁹. Bu işlemlerin önemli bir kısmı da tek faktörlü olarak, yani Türkiye'deki faktörün hem satıcı, hem de borçlu ile sözleşme

²³⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 3 Kasım 2010 tarih ve E. 2010/19-488 K. 2010/557 sayılı ve 22.09.2010 tarih ve 2010/406 sayılı kararları.

²³⁹ Rekabet kanunlarına göre firma ve ülke bazlı istatistikler sınırlı şekilde yayınlanmaktadır. FCI verilerine kişisel ulaşım neticesinde 2014 rakamlarına göre Türkiye'nin yaklaşık 8.5 milyar Euro'luk uluslararası işlem hacmi içerisinde ithalat faktoring işlem hacmi yaklaşık 85 milyon Euro düzeyinde hesaplanmıştır.

yapması şeklinde yürütülmektedir. Faktor, yurtdışındaki satıcının alacağını satın almakta, ona peşin ödeme yapmakta ve Türkiye'deki borçludan bu alacağı vadesinde tahsil etmektedir. Bu durumda standart uygulamanın yine nazım hesaplar üzerinden gerçekleştirildiği gözlemlenmektedir. Uluslararası muhasebe standartlarına göre, ve BDDK'nın 17 Mayıs 2007 tarih ve 26525 sayılı resmi gazetede yayınlanan Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi ile Kamuya Açıklanacak Finansal Tabloların Biçim ve İçeriği Hakkında Tebliği uyarınca faktoring şirketinin alacağı satın aldığı rücusuz açık uluslararası ithalat faktoring işlemlerinde satıcıya olan borcunu 35700, Türkiye'deki borçludan alacağını da 101021 hesapta takip etmesi isabetli olacaktır. İşlemin iki faktörlü olması halinde ise 35700 nolu hesapta ihracat faktörüne olan borcu yer almalıdır.

3.5 SÖZLEŞMENİN HUKUKİ ALYAPISI İLE İLGİLİ FARKLILIKLAR

Uluslararası faktoring ile ilgili yorumlama farklı olunca Türkiye'deki faktoring şirketlerinin müşterileri ile yaptıkları ihracat faktoring sözleşmelerinin de bu çerçevede hazırlanmış olduğunu görmekteyiz. Standart faktoring sözleşmesinin III/5 maddesine göre; *“FAKTOR tarafından LOB'nde (Limit Onay Bildiriminde) bulunulması halinde bu yükümlülük sadece borçlunun aczine, iflasına ilişkindir. Alacağın tahsilinin alacağa veya temel ilişkiye inhisar eden (uluslararası faktoring kuralları açısından sadece bu kısım uyumludur Y.U.) ya da mücbir sebepler, olağanüstü haller, politik riskler de dahil olmak üzere herhangi sair bir sebepten vadesinde gerçekleşmemesi halleri garanti kapsamı dışındadır.”*²⁴⁰. Elbette sözleşme serbestisi vardır ve faktoring şirketleri muhabirlerinden hangi kapsamda faktoring garantisi alırlarsa alsınlar bunu aynen yansıtmak zorunda değildir. Ancak Türkiye'deki faktoring şirketlerinin böyle bir tercihte bulunuyor olması uluslararası faktoring tanımını ve kapsamını değiştirmemelidir. Zira uluslararası faktoring kurallarına göre, gerekçesi ihtilaf ve alacağın gerçek dışı olması haricinde ne olursa olsun ithalat faktörü ihracat faktörüne alacak vadesinden sonraki 90. güne kadar alacağın satınalma bedelini ödemek

²⁴⁰ Özge UZUN KAZMACI, *Faktoring Sözleşmesi*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 32.

zorundadır²⁴¹. Bu konuya yönelik olarak FCI Hukuk Komitesi, 24:1 nolu Hukuk Sirkülerinde detaylı açıklama yapmış ve politik riskler ve mücbir sebep hallerinde dahi ithalat faktorünün bu sorumluluğunun sona ermediğini açık bir şekilde belirtmektedir.

3.5.1 Faktoring sözleşmesi ile doğmuş ve doğacak tüm alacakların toptan ya da ayrı ayrı temlik hususu

SARAÇ, faktoring sözleşmeleri çerçevesinde doğmuş ve doğacak bütün alacakların bir kerede devredilmesini “global temlik”, doğmuş alacakların bir çerçeve sözleşme kapsamında ayrı ayrı devredilmesini ise “manto temlik” şeklinde adlandırmaktadır²⁴².

Türkiye’de kullanılmakta olan ve FKB tarafından önerilen örnek faktoring sözleşmesinin birinci maddesinde “*İşbu sözleşmenin konusu, MÜŞTERİ’nin daha önce doğmuş ve/veya sözleşme süresi içinde işletmesi ile ilgili olarak yurt içi/yurt dışı mal, hizmet satışlarından doğacak alacaklarını peşinen ve toptan FAKTOR’a devri (temlik) suretiyle faktoring hizmetlerinden yararlandırılmasından ibarettir.*” denilmektedir. Bu nedenle Türkiye’deki faktoring şirketleri tarafından düzenlenen faktoring sözleşmelerinin genellikle ÖZAKMAN tarafından da değinildiği gibi global temlikli sözleşmeler olduğu görülmektedir²⁴³. Bu görüş UZUN KAZMACI tarafından da faktoring sözleşmesinden sonra münferit alacak satış sözleşmeleri yapılmadığı görüşü ile desteklenmektedir²⁴⁴.

Bu konunun daha iyi anlaşılabilmesi için faktoring sözleşmesi ile ilgili bazı gelişmeleri hatırlamak gerekmektedir. Faktoringin Türkiye’ye ilk girdiği yıllarda uluslararası alanda kullanılan sistem kabul edilmiş ve çerçeve sözleşme ile detaylar üzerinde mutabık kalındıktan sonra temlik bildirim formları ile sözleşme kapsamında satıcılardan faktörlere alacak temlikleri gerçekleştirilmiştir. İhracat Faktoringi ile ilgili vergi, resim, harç istisnası olduğu için 1990’lı yılların başlarında bu durum vergisel bir

²⁴¹ GRIF, md. 23 ve 24.

²⁴² SARAÇ, s. 151.

²⁴³ ÖZAKMAN, Tebliğ, s. 16.

²⁴⁴ UZUN KAZMACI, Sempozyum, s. 101.

sorun oluşturmamıştır. 1991 yılından itibaren faktoring şirketleri yurtiçi faktoring işlemlerine başlayınca damga vergisi konusu gündeme gelmiştir. Üzerinde bir rakam yazmayan faktoring sözleşmesi için maktu damga vergisi ödenecek olsa da her bir alacak bildirimini ayrı bir temlikname kabul edilecek ve işlem bazında o zamanki tarife ile binde 5, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) ile ilave binde 5.25 maliyet artışı olacaktı. Hatta kimi uzmanlar fatura üzerindeki temlik bildirim notlarının da temlikle ilgili ayrı kağıtlar olmaları itibariyle yine damga vergisine tabi olacağını belirtmekteydi²⁴⁵. Bu, o dönemde bankalarla yurtiçi piyasada rekabet etmek zorunda olan yurtiçi faktoring sektörünün doğmadan yok olması demektir. Maliye Bakanlığında da gerekli özelge alınarak faktor ve satıcı arasındaki temlik bankaların genel kredi sözleşmelerinde olduğu gibi sözleşme üzerine yazılacak global ön ödeme miktarı ile sınırlı tutulması ve alacak bildirimlerinin temlikten ziyade sadece o alacağın doğduğunun faktore ihbarı olarak kullanıldığı çerçevede işlemler başlatılmıştır²⁴⁶. O dönemde de global temlik kurallarına satıcıların uyması mümkün olmuyor, bazı alacakları temlik edip bazılarını etmiyorlardı. Daha sonra 2002 yılında 488 sayılı Damga Vergisi Kanununda yapılan değişiklik ile faktoring sözleşmeleri ve bunlarla ilgili düzenlenen kağıtlardan damga vergisinin kaldırılması ile bu sorun çözülmüş oldu²⁴⁷.

FKFFŞK'nun kabulü öncesinde ÖZAKMAN da hukukumuzda kısmi temlike izin verildiğini ve yüksek tutardaki alacağın birden fazla faktoring şirketine temlikinin mümkün olması gerektiğini belirtmiştir²⁴⁸.

FKFFŞK ve ilgili yönetmelikte faktoring kapsamında devir alınamayacak alacaklar belirtilmektedir. Ayrıca aynı fatura üzerinde yer almakta olan alacağın birden fazla faktore temlikinin önlenmesi amacıyla çeşitli tedbirler alınmaktadır. Bu hususlar faktoring uygulamasında bir satıcının farklı faturalarını, hatta aynı fatura üzerindeki bir

²⁴⁵ Hakikaten, Damga Vergisi Kanununa göre damga vergisi, düzenlenen kağıtlar üzerinden alındığı ve her temlik bildirimini de ayrı bir temlikname sayıldığı için bu görüşün o zaman için isabetli olduğu kanaatindeyiz.

²⁴⁶ 15.03.1998 tarihli Gelirler Genel Müdürlüğü'nden Osman Arıoğlu tarafından imzalanan özelge.

²⁴⁷ Yüce UYANIK, "Faktoring Temlik Notu", Şubat 2003, http://web.boun.edu.tr/uyanik/Boun/Factoring/Entries/2010/8/9_Faktoring_Temlik_Notu.html (Erişim: 20.02.2019).

²⁴⁸ ÖZAKMAN, Tebliğ, s. 21.

alacağı kısmi olarak birden fazla faktoring şirketine temlik edebileceğinin göstergelerini oluşturmaktadır. Faktoring sözleşmeleri global temlikli gibi görünse de uygulamada bu gerçekleşmemektedir. Nitekim, Finansal Kurumlar Birliği bünyesinde Merkezi Fatura Kayıt Sistemi (MFKS) oluşturulmuş ve bir faktoring şirketine devredilmiş herhangi bir alacağın, bir başka faktoring şirketine daha devredilip devredilmediğinin kontrolü yapılmaktadır. Sistemin, herhangi bir faturadan doğan alacağın kısmen temlikine veya birkaç faktoring şirketi arasında paylaşılmasına dahi izin veriyor olması da pratikte toptan temlik işleminin sözleşmede yazılı olmasına rağmen uygulanmamakta olduğunun bir başka kanıtıdır.

Uluslararası faktoring işlemlerinde de her bir alacak faktorler arasında tek tek temlik edilmektedir. Bununla beraber GRIF, bir satıcının onaylanmış herhangi bir borçludan olan alacaklarını faktoring işlemine tabi tutması halinde, o borçludan olan kapsam dahili (vadeli) tüm alacaklarının doğduklarında faktoring işlemine tabi tutulmasını, yani temlik edilmesini şart koşturmaktadır. Yani uluslararası faktoring işlemlerinde tüm alacaklar değil borçlu bazı toptan temlik zorunluluğu söz konusudur²⁴⁹. Yurtiçi faktoring işlemlerinde ise aynı borçludan farklı alacaklar için pek çok farklı faktoring şirketi ile çalışıldığından neredeyse her işlem için ayrı sözleşme düzenlenebilmektedir.

Öte yandan, DOMANIÇ, faktoring sözleşmelerinin geçersizliği konusundaki fikirlerini belirtirken global temlikli sözleşmelerde net ve detaylı bilgilerin bulunmaması ve vaat içeren sözleşmelerin resmi şekle uygun yapılmadığı gerekçesini kullanmaktadır²⁵⁰.

Damga vergisi yükümlülükleri ile ilgili sorunlar ve uluslararası faktoring kurallarındaki eski bazı zorunluluklar nedeniyle Türkiye’de bir dönem global temlikli sözleşmelerin kullanılması önem arz etmekte idi. Ancak artık görülmektedir ki global temlik faktoringin mevcut uygulaması bakımından tam bir uygunluk sağlamamaktadır.

²⁴⁹ GRIF md. 19.

²⁵⁰ Hayri DOMANIÇ, “Halen Uygulanmakta Olan Faktoring Sözleşmelerinin Emredici Hükümlere Aykırı Olup Olmadığı”, *Istanbul Barosu - Banka ve Finans Hukuku Panel ve Semineri*, 2009, s. 451.

Bu nedenle mevcut uygulamaya daha iyi uyum sağlamak amacıyla Türkiye’de faktoring işlemlerinin başladığı ilk zamanlarda olduğu gibi üzerinde herhangi bir rakam bulunmayan çerçeve sözleşmeler ve işlem bazlı temlikler yapılmasının uluslararası uygulama ile paralellik açısından daha uygun olacağı düşünülmektedir.

3.5.2 Uluslararası faktoring kurallarına göre ithalat faktorünün alacak bedelini ödeme taahhüdü ne zaman ortadan kalktığı hususu

Bu konuda Türkiye’deki en kapsamlı açıklamaları yine ÖZAKMAN ve UYANIK’ın çalışmalarında görülmektedir.

ÖZAKMAN, uluslararası faktoring kurallarına göre, garantinin ortadan kalktığı, hatta geçmişe etkili olarak bütün havuzdaki garantinin ortadan kalkmasına ilişkin çeşitli kurallar görülebildiğine değinmektedir²⁵¹. Bu kapsamda

- muhabir faktorün garantiyi kaldırması,
- müşterinin, borçlusundan doğrudan ödeme talep etmesi, kabul etmesi,
- alacakların teminatlarını yedinde tutmuş, faktora devretmemiş olması veya kendisine yeni teminatlar alması,
- garanti limiti tanınmış borçlusuna doğrudan satışlar yapması,
- faktoring sözleşmesini ihlali,
- kötü niyetli davranışları hallerinde garantinin kendiliğinden geçmişe etkili olarak ortadan kalkacağını belirtmektedir²⁵².

UYANIK da kitabında yukarıdaki bazı konularda ithalat faktorünün garantisinin askıya alınacağından bazılarında ise garantinin kaldıracağından söz etmektedir²⁵³.

²⁵¹ ÖZAKMAN, Tebliğ, s.14.

²⁵² ÖZAKMAN, Tebliğ, s.14.

²⁵³ UYANIK, Kurallar.

Yukarıdaki durumların her birini GRIF açısından ele alacak olursak iki görüş arasında bazı farklılıklar ve her iki görüş sahibinin de yanıldıkları bazı hususlar ortaya çıkmaktadır.

- Muhabir faktorün garantiyi kaldırması (GRIF md. 18)

İthalat faktörü verdiği onayı herhangi bir nedenle kaldırabilir veya azaltabilir. Bu durumda iptal veya indirim sadece iptal veya indirimin satıcı tarafından öğrenildiği andan sonraki yüklemeleri kapsayacak ve onaylanmış mevcut alacakları etkilemeyecektir.

- Müşterinin, borçlusundan doğrudan ödeme talep etmesi, kabul etmesi (GRIF md. 24)

Borçlu tarafından satıcıya, ihracat faktörüne veya satıcının iflas masasına ödeme yapması (*indirect payment*) GRIF'e göre ödeme olarak nitelendirilmekte ve ithalat faktörünün o fatura veya faturalardan doğan alacaklarla ilgili görevini tamamlamış olduğunu göstermektedir. Bu nedenle ithalat faktörünün Onay Kapsamında Ödeme yapmasının istenemeyeceği doğaldır. Elbette bu, garantinin tamamen ortadan kalkması anlamına gelmeyecek, aynı onay altındaki diğer faturalardan doğan alacakları etkilemeyecektir. Öte yandan bu durum GRIF'e göre sadece ithalat faktörünün PUA yapması ile ilgili bir husustur. İthalat faktörünün alacaklı olduğu bir durumda ödemenin onun dışında birisine yapılması borçlunun ödeme yükümlülüğünü değiştirmemektedir. Bu tür durumlarda, her ne kadar ithalat faktörünün PUA yapma mecburiyeti kalmasa da ihracat faktörünün borçludan bulunabileceği talepler konusunda ihracat faktörüne destek olma zorunluluğu vardır²⁵⁴.

- Satıcının alacakların teminatlarını yedinde tutmuş, faktora devretmemiş olması veya kendisine yeni teminatlar alması (GRIF md. 20)

²⁵⁴ GRIF, md. 24.

İthalat faktörüne temlik edilmiş alacağın sahibi ithalat faktörü olduğu için söz konusu alacakla ilgili her türlü, ödeme aracı, ek teminat vb. de ithalat faktörünün nezdinde veya kontrolünde olmalıdır. Bu nedenle GRIF'e göre ihracat faktörünün bunların varlığından ithalat faktörünün haberdar etmesi ve onun talimatlarına göre hareket edilmesi kuraldır. İthalat faktörü bu durumlarda ödeme araçları veya teminatların kendisine iletilmesini isteyeceği gibi bunların ihracat faktörü veya satıcı nezdinde tutulmasını da talep edebilir. Bu konuda ithalat faktörünün talebi hilafına hareket edilmesi halinde GRIF'in 32. maddesine göre hareket edilir. Bu maddeye göre eğer GRIF'in ihlalinin ithalat faktörüne onun ispatlayacağı şekilde bir zararı olur ise sadece o alacaklarla ilgili olarak ithalat faktörü zararını mahsup ederek PUA yapabilecek, ancak bu aynı borçlu ile ilgili vermiş olduğu diğer alacaklara ait onayını ortadan kaldırmayacaktır.

- Satıcının garanti limiti tanınmış borçlusuna doğrudan satışlar yapması (GRIF md. 19)

GRIF'e göre ithalat faktörünün onaylamış olduğu bir borçluya yapılan tüm vadeli satışlardan doğan alacakların ithalat faktörüne temlik edilmesi gerekmektedir. Yani onaylanmış borçluya faktoring dışında yapılan vadeli satışların bulunması (vadesiz ve akreditifli satışlar gibi kapsam dışı satışlar hariç) bir kural ihlalidir. Bu durumda ithalat faktörü ya bu alacaklarla ilgili komisyon gibi haklarını alacak (md. 28 (iii)) ve yine md. 32 kapsamında bu ihlalden kaynaklı zararını ispat edebilirse, ithalat faktörü bu zararı yapacağı PUA'dan düşecektir. Yani taahhüdünün geçmişe dönük olarak ortadan kalkması değil, zararını tazmin etmesi söz konusudur.

- Satıcının faktoring sözleşmesini ihlali

Satıcının faktoring sözleşmesini ihlal etmesi iki faktörlü uluslararası tam hizmet faktoringi açısından satıcı ve ihracat faktörü arasındaki bir husus olduğu için konumuz ve ithalat faktörünün ilgi alanı dışındadır. Ancak bu ihlal, ihracat ve ithalat faktörleri arasındaki GRIF'in de ihlaline neden oluyorsa, ithalat faktörü madde 32 çerçevesinde

bu ihlalden kaynaklı ispat edeceği zararı kadar tutarı yapacağı PUA'dan düşecektir. Bu düşünüm sadece zarar kadar alacak tutarı için olabilir.

- Satıcının ve dolayısıyla ihracat faktorünün kötü niyetli davranışları (md. 11)

İhracat ve ithalat faktorleri GRIF'i iyi niyet kuralları içerisinde uygulamayı ve birbirlerine zarar verecek hususları bildirmeyi taahhüt etmektedir. Bunun hilafına hareket elbette bir kural ihhalidir ve yine md. 32 geçerlidir. İthalat faktörü ispatlanmış zararını yapacağı PUA'dan düşer. Yani yine tüm onayın geçmişe yönelik iptali değil zararın mahsubu söz konusudur.

Öte yandan yukarıda değinilmeyen bazı hususlarda yine sadece ilgili alacağın geri temlikine yol açacak bazı hususlar vardır. Bunlar genellikle ithalat faktorünün alacağının tahsili için gerekli bazı belgeleri temin etmesinde (temliki veya alacağın varlığını ispatlayan ilave belgeler gibi...- GRIF md. 15) ihracat faktorünün ilgili süreler içerisinde yardımcı olmaması nedeniyle gerçekleşir. Bu durumlarda ithalat faktörü sadece o alacağı geri temlik etme hakkını haizdir.

Yukarıdaki tüm açıklamalardan görüleceği gibi ithalat faktorünün bir borçlu ile ilgili vermiş olduğu onayı geçmişe yönelik olarak iptal etmesi GRIF'e göre söz konusu değildir. Sadece kural ihlali nedeniyle zarar gördüğünü ispatlaması halinde ispatlanmış bu zararını yapacağı ödemelerden kesme hakkı vardır.

3.5.3 Onaylı olmayan alacaklarla ilgili ithalat faktorünün yükümlülükleri

ÖZAKMAN teminat fonksiyonunun ortadan kalktığı ya da yürürlüğe girmediği hallerde, kredi fonksiyonu ve iş görme fonksiyonu birlikte kararlaştırılmış bulunsa dahi, faktorun vadesinde ödenmeyen alacakları geri temlik hakkının mevcut olduğunu, ve faktorün alacakları yönetme, takip ve tahsil zorunda olmadığını belirtmektedir²⁵⁵.

²⁵⁵ ÖZAKMAN, Tebliğ, s. 14.

UYANIK da ihtilafli durumlarda ithalat faktorünün daha görüşmeler sürerken ihracat faktorünün zamanında cevap vermemesi ile kolaylıkla alacağı geri temlik edebildiğinden söz etmektedir²⁵⁶.

GRIF'e göre ithalat faktorünün kendisine temlik edilmiş herhangi bir alacağı hangi koşullarda geri temlik edebileceği açıktır. Bu durumlar şunlardır:

- İhracat faktorünün temlikin ve alacağın varlığını ispatlayan gerekli belgeleri öngörülen zamanlarda temin etmemesi (md. 15);
- İhracat faktorünün ihtilafın çözümü için 60 gün içerisinde ithalat faktorüne bilgi vermemesi ve bunun ithalat faktorüne ispat edilebilir şekilde zarar vermesi (md. 27);
- İhtilafın hukuki yollarla 3 yıl, dava açılmamışsa 180 gün içerisinde çözülmemesi (md. 27);
- Onaylı alacaklarda, ithalat faktorünün dava açmasının ihracat faktorü tarafından engellenmesi (md. 21); ve
- Onaysız alacaklarda açılacak davalarla ilgili ihracat faktorünün yardımcı olmaması (md. 22).

Bu durumlarda söz konusu alacaklarla ilgili olarak ithalat faktorünün herhangi bir ilave sorumluluğu bulunmayacaktır. Bunlar dışında ithalat faktorünün ihracat faktorünün talebi haricinde alacağı geri temlik hakkı bulunmamaktadır.

GRIF'in 21. maddesinde "*Kendisine temlik edilmiş bulunan alacak ile ilgili her türlü tahsilat sorumluluğu ithalat faktorüne aittir ve onaylanmış veya onaylanmamış tüm alacakların en kısa zamanda tahsili için elinden geleni yapacaktır.*" denmektedir. Buradan alacağın onaylanmış olup olmamasına bakılmaksızın yönetim, takip ve tahsil fonksiyonlarının ithalat faktorü tarafından yapılması gerektiğini görmekteyiz. Ayrıca GRIF md. 24'te ithalat faktorünün satıcıya doğrudan ödeme yapılması halinde ihracat faktorünün haklarının korunması (borçluya ikinci ödeme için dava açılması vb) için ithalat faktorünün elinden gelen desteği yapması gerektiği de belirtilmektedir. Öte

²⁵⁶ UYANIK, **Kurallar**, s. 83. Bu görüşün hatalı olduğu FCI Hukuk Komitesi deneyimi ile anlaşılmıştır.

yandan alacak geri temlik edilse dahi, GRIF'in 15 (iv) maddesine göre geri temlikin borçluya bildirilmemiş olması nedeniyle borçlunun ithalat faktörüne ödeme yapması durumunda ithalat faktörünün bu tutarı ihracat faktörü lehine kabul etme ve ihracat faktörüne transfer etme yükümlülüğü bulunmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan da görüleceği gibi ithalat faktörünün alacağı yönetme, takip ve tahsil yükümlülüğü alacağın sahibi olması itibarıyla, vade ile sınırlı olmaksızın, ödemenin alınmasına veya (onaylı alacaklar için) PUA yapılmasına, yukarıda sıralanmış olan geri temlik koşullarının oluşmasına veya ihracat faktöründen geri temlik talebi gelmesine kadar devam edecektir. Bu durum alacağın onaylı veya onaysız (rücusuz veya rüculü faktoring) olmasına bağlı değildir.

3.5.4 Türkiye’de faktoring yoluyla alacak satın alınıp alınmayacağı hususu

Türkiye’de alacak satışının mümkün olup olmadığı, hangi durumlarda mümkün olduğu ve faktoringin alacak satışını içerip içermediği konuları uzunca bir süre tartışılmaktadır.

Finansal piyasalarda bazı ürünlerde alacak satımının varlığından söz edilebilmektedir. Bunlardan bazıları:

- Forfaiting (poliçeli bir dışsatım alacağının banka veya bu alanda uzmanlaşmış bir finans kuruluşu tarafından satın alınması)
- Akreditif iskontosu (Herhangi bir bankanın muhabir bankadan ödenecek alacağı kendi üzerine alarak iskontolu tutarını ihracatçıya ödemesi)
- Kredi Kartı işlemleri (Bankanın üye işyerinin müşterisinden alacağını satın alarak üye işyerine belli bir vadede ya da iskontolu olarak hemen alacak bedelini ödemesi)
- Doğrudan Borçlanma Sistemi (Bankanın satıcının müşterisinden olan alacağını devralarak satıcıya peşin ödeme yapması)
- Varlık yönetimi işlemleri (başta bankalar olmak üzere finans sektörünün

gecikmiş alacaklarının bir tutar karşılığı satın alınması²⁵⁷) dir.

Faktoring konusuna baktığımızda Türkiye’de işlemlerin ilk uygulanmaya başlandığı 1988 ile 2010 yılları arasında alacakların satın alınıp alınamayacağı konusunda herhangi bir tereddüt olmadığı görülmektedir. Örneğin ilk kurulan faktoring şirketinin adı FactoFinans Alacak Alımı A.Ş. idi. Daha sonra kurulan şirketlerden bir başkası Euro Factoring Alacak Alımı A.Ş. idi. 1996 yılında dönemin Devlet Bakanı Ufuk Söylemez bir konuşmasında faktoringi kredili satışlar yapan firmaların bu satışlardan doğan alacak haklarının finansal kuruluşlar tarafından satın alınması esasına dayanan bir faaliyet olarak tanımlamıştır²⁵⁸. 10 Ekim 2006 tarih ve 26315 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkındaki Yönetmeliğin 22/2 maddesinde “*Birinci fıkrada belirtilen hususlara ilave olarak faktoring şirketleri kambiyo senetlerine dayalı olsa bile, bir mal veya hizmet satışından doğmuş veya doğacak fatura veya benzeri belgelerle tevsik edilemeyen alacakları satın alamazlar veya tahsilini üstlenemezler.*” denilmekle, faktoring şirketlerinin alacakları satın alabilmekte oldukları da netleşmektedir. Daha önce değindiğimiz Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 3 Kasım 2010 tarih ve E. 2010/19-488 K. 2010/557 sayılı kararındaki tanımlamalara göre de bunun (satış kavramının) 2010 yılında da aynen geçerli olduğunu görülmektedir.

ÖZAKMAN, Türk Hukukunda satım kavramının taşınır ve taşınmazlarla ilgili olduğunu, alacağın temlikinin bir tasarruf işlemi olduğunu ve alacak hakkının üzerinde bir mülkiyet hakkından söz edilemeyeceğini belirtmektedir. ÖZAKMAN’a göre teknik anlamda satım müesseselerine ilişkin hükümlerin alacak temlikine uygulanması mümkün olmamakla beraber kavram karmaşasına yol açacaktır ve faktoring şirketleri bedel ödememekte, sadece finansman sağlamaktadır²⁵⁹.

Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı’nın 12 Eylül 2011 tarih ve 085389

²⁵⁷ <http://varlikyonetim.org.tr/Varlik-Yonetim-Sirketleri-Niye-Var.html> , Erişim (03.02.2017).

²⁵⁸ Ufuk SÖYLEMEZ, Konuşma, **TÜRKİYE’DE FACTORİNG (Esaslar ve Uygulama) Semineri**, İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul 1996, s.17.

²⁵⁹ ÖZAKMAN, Tebliğ, s.19. Daha önceki bölümlerdeki atıflarımızda, Yargıtay kararlarında, uluslararası dokümanlarda gayri-kabilirücu faktoring alacağın satışı olarak nitelendirilirken bu yorumun yapıyor oluşu sadece uluslararası faktoring kurallarının farklı yorumlanmasından kaynaklı olabilir.

sayılı görüş yazısında da faktoring şirketlerinin esas faaliyetinin alacağı satın almak ve bunu tahsil etmekten ibaret olduğu belirtilmektedir²⁶⁰.

Bununla beraber faktoring işlemlerinin bir kredi mi yoksa alacakların satın alınması mı olduğu tartışmalarının tarihi KUNTALP'in belirttiğine göre 1986 yılına kadar gitmektedir²⁶¹. En yoğun tartışmalar 2011 yılında 6098 sayılı TBK'nın kabulü sonrasında yaşanmaktadır. Örneğin, 2013 yılında Atina'da yapılan FCI Genel Kurulunda Türk faktoring şirketlerinden bir temsilci Türkiye'de alacak satın almanın mümkün olmadığını belirterek "faktoring garantisi" kapsamında yapılan ödemenin "Onaylanmış Alacağın Satılma Bedelinin Ödenmesi" adıyla yapılmasının Türkiye için geçerli olmayacağını savunmuştur^{262 263}.

Hakikaten, TBK'nın 191. maddesine ilave edilen bir husus bu konuda önemli tereddütler yaratmıştır. Her ne kadar TBK'nın 191. maddesi 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 169. maddesinin arılaştırılması olarak nitelendirilse de alacağın bir edim karşılığında devredildiğinde, devredenin devir sırasında alacağın varlığının yanısıra, daha önce kanunda yer almayan, borçlunun ödeme gücüne de sahip olduğunu garanti etmiş olduğunun belirtilmesi doktrinde önemli tartışmalara neden olmuştur (Kanunun gerekçesinde bu ilavenin herhangi bir nedenine rastlanmamıştır). Buradaki tartışma borçlunun devir tarihinde ödeme gücüne sahip olduğu mu, yoksa ödeme gününde de ödeme gücüne sahip olacağının garanti edildiği mi yönündedir. Örneğin, SARAÇ bu hususta borçlunun devir sırasında ödeme gücünün olduğunun garanti etmesi şeklinde yorumlamanın daha isabetli olduğunu belirtmektedir²⁶⁴. AKSOY ise bu konuda bu

²⁶⁰<http://www.vergidegundem.com/documents/10156/175263/SIRKULER-99-FACTORING-MUKTEZA.pdf> (Erişim: 20.02.2017).

²⁶¹Erden KUNTALP, Konuşma, **TÜRKİYE'DE FACTORİNG (Esaslar ve Uygulama)** Semineri, İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul 1996, s. 44.

²⁶²Betül KURTULUŞ, Konuşma, **FCI Annual Meeting Minutes of Membership Forum**, Atina, 2013, s. 5.

²⁶³Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 3 Kasım 2010 tarih ve E. 2010/19-488 K. 2010/557 sayılı kararında "Factoring; kredili satış yapan firmaların bu satışlardan doğan alacak haklarını bankalara veya bu konuda uzmanlaşmış diğer finansman kuruluşlarına satmalarıdır." denmektedir. Eğer çeşitli vesilelerle iddia edildiği gibi Türkiye'de alacak satışı yasal olmasa, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun böyle bir tanımlama yapması mümkün olamazdı.

²⁶⁴SARAÇ, s. 195 ve SARAÇ, Sempozyum, s. 30.

görüşün aksi bir yorumda bulunmaktadır²⁶⁵. Elbette, aksi durumda o tarihte herhangi bir özel kanunla bu husus düzenlenmemiş olduğundan genel kanun olan TBK'nın yürürlüğü itibarıyla rücusuz faktoring ve dolayısıyla alacağın satın alınması mümkün olmayacaktır. Zira, borçlunun ödeme gücünün devreden tarafından garantilenmesi, bu hususun faktoring şirketi tarafından teminat altına alınmasını engellemektedir.

Bu çelişki, konuya özel bir kanun olan 6361 sayılı FKFFŞK'nın 13.12.2012 tarihinde yayımlanması ve bu özel kanunun 38. maddesinde faktoring şirketlerine “faktoring garantisi” verme fonksiyonunun da kullanılması ile ortadan kalkmıştır.

Daha önce değindiğimiz faktoring tanımları ve muhasebeleştirme ile ilgili standartlar göz önüne alındığında, rüculu faktoring işlemlerinin bir ödünç işlemi (kredi), rücusuz faktoring işlemlerinin de alacağın satın alınması şeklinde nitelendirilmesi daha isabetli olacaktır.

3.5.5 Borçlunun haklı defî, itiraz veya karşı talebi ile alacakların geri temlik edilebilmesi ihtimalinin tam hizmet faktoring işleminin alacak satışı olmasını engelleyip engellemediği hususu

Daha önceki incelemelerimizde uluslararası faktoring işlemine tabi tutulan alacakların diğer varlıklar gibi temlik edildiklerinde alacak mülkiyetinin yükleme tarihi itibarıyla devralana geçtiğini ve devralanın bilançosunda gösterilmesi gerektiğini belirlemiş idik. Dolayısıyla alacağın da bir varlık olması nedeniyle yukarıdaki sorunun yanıtını herhangi bir varlık satışı ile açıklamaya çalışmak isabetli olacaktır. Nitekim daha önce tarihçede değindiğimiz gibi tarihte faktoringin ilk çıkışı da bu temel üzerinedir. Mal sahiplerinin mallarını faktörler, bayiler gibi, kendi üzerlerine almakta ve bu malları paraya dönüştürerek ya da avans olarak peşinen ödeme suretiyle mal sahibine borçlarını ödemekteydiler. Mal sahibinin faktöre sattığı malların daha sonra bozuk çıkması ya da işlem borçlusunun mal sahibi ile olan alacağı nedeniyle defî, itiraz veya

²⁶⁵ Hüseyin Can AKSOY, “Alacağı Temlik Edenin Kanundan Doğan Garanti Sorumluluğunun Ekonomi Hukuku Prensipleri Işığında Değerlendirilmesi”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2012/1, 141-160, s.157.

karşı talep öne sürmesi yoluyla malın iadesi veya değiştirilmesi her zaman mümkündür. Hatta mevcut tüketici yasalarıyla bu belli bir süre sonra da yapılabilmektedir. GRIF'e göre uluslararası faktoringde de aynen bu gerekçelerle alacağın varlığının ortadan kalkması veya geri temlik yoluyla iadesi mümkündür.

Mal satışlarında malın bozuk çıkması halinde iadesi olasılığı; diğer alacak satış işlemlerinde, örneğin, forfaitingde kambiyo senedinin veya imzaların sahte olması, kredi kartı işlemlerinde işlemin gerçekdışı veya haksız bir işlem olması nedeniyle satıcıya daha sonra rücu imkanı, nasıl başlangıçta bu teslimin satış olmasını engellemiyorsa, rücusuz alacak temliklerinde de daha sonra ortaya çıkabilecek bu olasılık, işlemin bir satış işlemi olmasını engellememelidir.

Her ne kadar, GRIF'e göre alacağın mülkiyeti onaylı olup olmadığına bakılmaksızın temlik ile tamamen devredilene geçiyor olsa da konumuz olan gayrikabirücu faktoring işlemlerinin aksine, rüculu (kabilirücu - onaysız) uluslararası faktoring işlemleri konsinye satışlara benzetilebilir. Borçlunun ödeme yapması halinde satışın tam olarak gerçekleşeceği, aksi halde alacağın geri temlik yoluyla iade edileceği düşüncesi ile, uluslararası muhasebe standartlarına uygun olarak bu işlemin vade tarihinde ödeme yapılınca kadar bir satış olarak nitelendirilmesi doğru olmayacaktır. Zira bu tür işlemlerde faktor teminat sağlamamaktadır. İthalat faktorünün aczi halinde, ithalat faktorünün mülkiyetindeki bu alacaklar bağımsız olarak sıralanacak ve borçlu ödeme yapsa dahi ihracat faktorüne ödeme yapılmayabilecektir. Bu nedenle kabirücu faktoring işlemleri ile ilgili olarak daha önce de değindiğimiz gibi ihracat faktorünün, ithalat faktorünün iflas masası karşısında alacak üzerinde daha kolay hak iddia edilebilmesi için, rücusuz uluslararası faktoring işlemlerinde, ihracat faktorünün ithalat faktorüne mülkiyeti devretmeyen alternatif faktorlerarası sözleşmeyi kullanması daha isabetli olacaktır.

3.6 GELİŞEN BİR ALAN OLARAK İSLAMİ ULUSLARARASI FAKTORİNG

Uluslararası faktoring söz konusu olduğunda, İslami finans kurallarını

uygulayan ülkeler ve şirketler ile işlemlerde faktoringin geçerliliği ve uygunluğu da önemli bir soru haline gelmektedir. Bu konuda çok farklı görüşler olmakla beraber doğrudan faktoring ve şariat kuralları bağlantısı üzerine çalışmalara yok denecek kadar az rastlanmaktadır. Bu konudaki belki de ilk çalışma UYANIK tarafından 2003 yılında yapılmış ve faktoring ile murabaha bağlantısı kurularak faktoringin İslami kurallara uygun olduğu iddia edilmiştir²⁶⁶. Günümüzde FCI, ITFC (International Islamic Trade Finance Corporation) ve çeşitli İslami finans kurumları arasında islami kurallara uygun uluslararası faktoring işlemlerinin mümkün olup olmadığı üzerine görüşmeler yapılmış, ilk meyvelerini vermiş ve detay bazı hususlar ile ilgili devam etmektedir.²⁶⁷. İslam'a göre finans açısından dört temel kural bulunmaktadır:

- 1) Faiz kesinlikle yasaktır
- 2) Kesin belli olmayan bilgilerin paylaşımı yoluyla ticaretin kumara dönüşmesi yasaktır
- 3) Kar gibi zarar da ortaktır
- 4) Tüm işlemler doğruluk ve dürüstlüğe dayanır, dolayısıyla kanunsuz kazançlar, harcamalar, sahtekarlık ve sebepsiz zenginleşme yasaktır²⁶⁸.

Genel olarak faktoring işlemlerine baktığımızda da gecikmiş ödemeler hariç GRIF içerisinde faiz konusu geçmemektedir. Alacağın satın alındığı ve zaman zaman karı da içeren vadeli bu alacak tutarının karşılıklı anlaşma çerçevesinde belirli ve üzerinde mutabık kalınan bir iskonto ile erken ödenmesi kurallara uygundur. Diğer konular da karşılıklı iyi niyet²⁶⁹ ve iyi niyetli satışlar²⁷⁰ olarak GRIF'te de aynen yer almaktadır.

Öte yandan, faktoring işlemleri islami finasta yoğun olarak kullanılan murabahaya çok benzemektedir. Murabaha ile peşin alınan mal finans kurumu

²⁶⁶ R.Yüce UYANIK, “*Factoring, Faiz ve İslam*”, Mart 2003 http://web.boun.edu.tr/uyanik/Boun/Factoring/Entries/2010/8/9_Factoring%2C_Faiz_ve_Islam.html (Erişim: 03.01.2019).

²⁶⁷ FCI Hukuk Komitesinin tek Müslüman üyesi olarak bu çalışma sahibi de bu görüşmelerin içerisinde aktif olarak yer almaktadır.

²⁶⁸ Yüce UYANIK, “Islamic Factoring”, *FCI – In Sight*, February 2018, s. 8 – 10 (8).

²⁶⁹ GRIF md. 11.

²⁷⁰ GRIF md. 28.

tarafından orijinal alıcıya vadeli ve karlı olarak satılmaktadır. Malın satıcıdan finans kurumu adına alınması sırasında, orijinal alıcı finans kurumunu vekaleten temsil etmektedir. Mal ile ilgili evrakların orijinal alıcı adına tanzim edilmesi ise İslam hukuku açısından önemsizdir. Zira İslam hukukunda evrakın müşteri adına düzenlenmesi şartı bulunmamaktadır²⁷¹.

Buna göre murabahanın aşamaları şöyledir:

- Orijinal alıcı almak istediği malı bulur. Satıcıyla akit yapmaz. Finans kurumundan vekalet almış ise akit yapabilir.
- Finans kurumuna malı almak üzere başvurur.
- Finans kurumu malın alım satıma uygun olup olmadığını ve müşterinin ödeme kabiliyetini araştırır.
- Finans kurumu kurumsal işlemlerde satıcıya sipariş formu gönderir. Müşterisine malı alması için vekalet verir. Bireysel işlemlerde bu vekalet şubedeki personel, SMS mesajı ya da MİM (Müşteri İletişim Merkezi) yoluyla verilir.
- Finans kurumu malın alındığına dair evraklar ulaşınca satıcıya ödeme yapar ve malı müşterisine vade farklı fiyatla satar²⁷².

Yukarıdaki işlem ithalat faktoringi ile benzerlikler göstermekle beraber ihracat faktoring işlemlerinde de kullanılabilir. İhracat faktörü, henüz satış sözleşmesi gerçekleşmemişken islami koşullara uygun olarak satıcıdan peşin fiyatına malları satın alır ve hemen tedarikçiyi kendisi adına malları alıcıya satmak için vekil tayin eder. Resmen alacağın sahibi olabilmek adına da tedarikçinin düzenlemiş olduğu satış faturası ile doğmuş alacağın kendisine temlikini ister. İki faktor arasında ön ödeme benzeri bir finansal işlem gerçekleşmediği için ithalat faktoründen alınan onay çerçevesinde faktoring konusu alacak ithalat faktorüne “vekalet” yolu ile temlik edilerek uluslararası kurallara bağlı iki faktörlü faktoring işlemini gerçekleştirmiş olmaktadır.

Uluslararası İslami faktoring işlemleri vekalet temelinde gerçekleştirildiği için

²⁷¹ İshak Emin AKTEPE, **Sorularla Katılım Bankacılığı**, TKBB, Yayın No:5, <https://www.katilimbankaciligi.com/murabaha-nedir/>, (Erişim: 20 Şubat 2017).

²⁷² AKTEPE, age.

ön ödemeyi satıcıya sağlayan faktörün İslami bir finans kurumu olup olmaması veya hangi İslami usule göre ön ödeme sağlandığı uluslararası faktoring açısından önemli değildir. Nitekim, faktoring işlemleri Dubai’de teverruk (commodity murabaha), Malezya’da bay-al dayn (borç satışı) altyapısı ile “faktoring”, Türkiye’de ise murabaha altyapısı ile “tedarik finansmanı” adı altında gerçekleştirilmektedir.

Dolayısıyla, uluslararası faktoring işlemlerinin temel olarak İslami finans kurumlarının işleyiş kuralları ile çelişen herhangi bir yönü bulunmamaktadır²⁷³.

Bu çerçevede, FCI, uluslararası faktoring kurallarında sadece mal ve hizmet cinsi, faiz kelimesinin kullanılmaması ve alacak mülkiyetinin kesinlikle faktörde olması yönünde birkaç değişiklik içeren bir Ek Sözleşme²⁷⁴ hazırlamış ve Haziran 2018’deki genel kurulunda bu sözleşmeyi kabul etmiştir. Bu sayede İslami finansal kurallara göre hareket eden faktörlerle konvansiyonel faktoring şirketleri uluslararası faktoring işbirliğine kolayca girebileceklerdir²⁷⁵.

²⁷³ Yüce UYANIK, “Is International Factoring Sharia Compliant?”, *Islamic Finance News*, 14.11.2018, s.27.

²⁷⁴ Supplemental Agreement for International Islamic Factoring.

²⁷⁵ Yüce UYANIK, “Islamic International Factoring”, *FCI Annual Review*, 2018, s.14. <https://fci.nl/downloads/Annual%20Review%202018.pdf> (Erişim:27.10.2018) Bu makale Çin Ticari Faktoring Birliği tarafından Çince’ye çevrilerek yayınlanmıştır, <https://mp.weixin.qq.com/s/qYzr4gIJFOHxz5SOm8jCTg> (Erişim:10.02.2019).

SONUÇ

Factoring, mal veya hizmet satışından doğan vadeli alacakların devir yoluyla faktoring şirketinin (faktor) varlıklarına geri dönüşlü veya dönüşsüz olarak katılması ve faktor tarafından, bu alacaklarla ilgili finansman yapılsın ya da yapılsın; tahsilat takibi, alacak kayıtlarının tutulması ve şüpheli alacaklara karşı koruma fonksiyonlarından en az birisinin yerine getirilmesidir.

Factoringin geçmişi binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Tarih boyunca faktörler orijinal satıcı ile alıcının arasında ticareti kolaylaştıran bir aracılık müessesesi olarak faaliyet göstermişlerdir. Tüccarlık ve finansmanı bir arada gerçekleştiren faktörler, özellikle ABD’de 1929 bunalımı sonrasında ticareti fiilen gerçekleştirmekten uzaklaşarak alacak alımına yönelmişlerdir. Böylece modern anlamını kazanmaya başlayan faktoring işlemleri 1960’lı yıllarda Kıta Avrupası’nda da yaygınlaşmaya başlamış, faktoring zincirlerinin kurularak devreye girmesi ile mevcut durumuna kavuşmuştur.

Türkiye’de ise faktoring işlemleri 1988 yılında başlamıştır. Faktoring ile ilgili ilk düzenleme 1994 yılında gerçekleştirilmiş ve 90 sayılı KHK kapsamında tanımlanmıştır. Nihayet, 2012 yılında birbirinden çok farklı denebilecek üç enstrümanın düzenlenmesi amacıyla çıkarılan 6361 sayılı FKFFŞK ile kanun kapsamına alınmıştır. Faktoring ile finansal kiralama ve finansman şirketlerinin ortak yönlerinin çok az olması nedeniyle, FKFFŞK, tanımlar ve bazı yasaklamalar ile kuruluş ve esaslar gibi genel kavramlardan oluşturulmuş, uygulama detaylarına girilmemiştir. Bu nedendir ki faktoring sözleşmesi TBK veya herhangi bir özel kanunda detaylı olarak düzenlenmemiş olduğundan isimsiz bir sözleşme olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, faktoring sözleşmesinin, temlik, iş görme (hizmet) ve duruma göre, satış, vekalet ve ödünç sözleşmelerinin hükümlerinden yararlanmakta olan ve karşılıklı borç yüklenilen karma muhtevalı, çift tipli bir atipik sözleşme olduğu söylenebilir..

Factoring sözleşmesi ile ilgili hukuki nitelik, işleyiş ve muhasebeleştirilme

açılarından farklı yorum ve görüşler bulunmaktadır. Faktoringin detaylı ve net açıklamalarla daha iyi anlaşılmasını sağlaması gereken düzenlemelerin de bu konuda yeterli olduğu söylenememektedir. O kadar ki, iyi irdelendiğinde son derece detaylı, yeni kombinasyonların devreye girmesiyle sürekli daha karmaşık hale gelen ve özü itibarıyla bir hizmet yöntemi olan faktoring, kendisi ile yakın bağlantı kurulamayacak iki ödünç para verme işlemi ile aynı kanun kapsamında değerlendirilmektedir. Bu durum, kamuoyu nezdindeki faktoringin kambiyo senetleri karşılığında banka dışı bir ödünç para verme müessesesinden alınan basit bir finansal işlem olduğu yönündeki tamamıyla yanlış görüşü daha da güçlendirmekten başka bir sonuç yaratmamaktadır. Bunun temelinde hukukçuların uygulamadaki gelişmelerden, uygulamacıların da hukuki detaylardan ve zaman zaman gerçek faktoring uygulamalarından uzak olmaları yatıyor olabilir.

Halbuki faktoring, alıcı ve satıcı arasına girerek normalde hiç gerçekleşmeyebilecek ticari işlemlerin dahi oluşmasını sağlayabilmekte ve bu yönüyle özellikle dış pazarlarda devreye girerek ülke ihracatının artmasına doğrudan ve çok güçlü katkılar sağlayabilmektedir.

Faktoringin sürekli olarak bankacılık ürünleri ile benzerlik taşıyor hale getirilmeye çalışılması ve faktoring şirketlerini de finansman şirketleri arasına alma yaklaşımı, faktoring işleminin banka kredilerine alternatif bir ürün gibi görülmesine neden olmuş bu da potansiyel faktoring müşterileri üzerinde tereddütler doğurmuş ve uygulamadan zorunluluklar dışında uzaklaşma gereğini yaratmıştır. Kimilerinin zorunlu olarak faktoringe başvurduğunun bilinmesi de risk yönetimi açısından faktoring algısını son derece negatif etkilemiştir.

Faktoring algısının bu şekilde olmasının altında birtakım farklı yorumlar yatmaktadır. Bu farklılıkların ortadan kaldırılması Türkiye'deki faktoring uygulamalarının ve uluslararası faktoring işlemleri ile paralel hale getirilmesi öncelikli amaç olmalıdır.

Faktoringin gerçekte ne olduğuna ve nasıl uygulanması gerektiğine olan ilginin

azalması ve kulaktan dolma bilgilerle hareket edilmesi neticesinde işlemin altyapısına yönelik de değişiklikler gerçekleşmiş ve işlem uluslararası uygulamanın gerektirdiği altyapıdan iyice uzaklaşmıştır. Bunun en temel göstergelerinden birisi uluslararası tam hizmet faktoringi ile ilgili sözleşme ve muhasebe uygulamalarının durumudur.

Çalışmamızda uluslararası iki faktörlü tam hizmet faktoringi işlemlerinin uygulaması ve bunlarla ilgili uluslararası faktoring kuralları detaylarıyla irdelenmiş ve Türkiye uygulamasındaki farklılıkların tespiti yapılmış ve bu farklılıkların ortadan kaldırılmasına yönelik öneriler oluşturulmuştur. Bu çerçevede aşağıdaki hususların vurgulanması önemli olmaktadır.

- Uluslararası faktoring kuralları çerçevesinde ihracat faktörünün alacağı ithalat faktörüne temlik sırasında alacağın mülkiyeti tüm yan haklarıyla ithalat faktörüne devredilmektedir. Bu nedenle satıcının ihracat faktoring işlemlerinde yaptığı temlik ile alacağın mülkiyeti hukuken olduğu gibi muhasebesel olarak da ihracat faktörüne geçmelidir.
- Bunun yanında, sadece tahsilat amaçlı yapılan onaysız ihracat faktoring işlemlerinde ihracat faktörünün, alacağın mülkiyetini almaması halinde, ithalat faktörü ile alacak satışını içermeyen Alternatif Faktorlerarası Anlaşma çerçevesinde işlem yapması daha güvenli olacaktır.
- Ayrıca genel olarak bilinenin aksine, UNIDROIT ve UNCITRAL'ın uluslararası anlaşmaları ve GRIF'e göre, lokal kanunlara çerçevesinde alacağın temlik mümkün olmasa dahi faktörler arasında temlik yasağı kapsamındaki bir faktoring işleminin yapılması mümkündür ve PUA sadece borçlunun aczi halinde yapılacaktır. Ancak, bu durumlarda ihracat faktörünün satıcıya ön ödeme yapmaması daha güvenlidir.
- Yukarıdakilere ilaveten, ihracat faktörü 2008 öncesinde olduğu gibi, temlik almış olduğu rücusuz ihracat faktoring alacaklarını bilançosunda satıcıya borç olarak göstermeli ve alacağı ithalat faktörüne temlik ettiğinde bu tutarlar kadar

ithalat faktörü hesabına borç kaydı yapmalıdır.

- Böylece, rücusuz ihracat faktoring işlemlerinde alacağın mülkiyetinin devri ile ihracat faktörü satıya karşı borçlu konuma geçtiği için, ihracat faktörünün satıcıya yapacağı herhangi bir ön ödeme ihracat faktörünün satıcıya olan borcuna mahsupta kullanılmalıdır. Dolayısıyla, rücusuz ihracat faktoring işlemlerindeki ön ödemeler, alacağın mevcudiyeti süresince satıcıya kullandırılan bir kredi olamaz. Buna karşılık, rüculu faktoring işlemlerinde ise alacak nazım hesaplarda olacağı için ön ödemeler satıcıya verilen bir kredi olarak değerlendirilmelidir.
- Unutulmamalıdır ki, rücusuz uluslararası faktoring işlemlerinde ihracat faktörü alacağın mülkiyetini tüm yan haklarıyla ithalat faktörüne devredeceği için alacağın gerçek sahibi olmaz ise alacağı ithalat faktörüne temlik etme hakkı da bulunmayacaktır. Dolayısıyla ihracat faktörünün alacağı temellük ettiği anda mülkiyetine ve bilançosuna alması önemlidir.
- Uluslararası kurallara tam uyum için, rücusuz ithalat faktoring işlemlerinde tek faktörlü de iki faktörlü de olsa ithalat faktörü alacağın sahibi olduğundan bilançosunda borçludan alacaklı, satıcı veya ihracat faktörüne alacak kadar borçlu görünmeli, ön ödeme yapar ise bu tutarı borcuna mahsup etmelidir.
- Yine uyum ve işlemin gerçek durumu yansıtması açısından, faktoring işlemlerindeki tüm alacak temlik işlemleri tahsil amaçlı olarak yapılmalıdır.
- Sözleşme içeriklerine bakıldığında, her ne kadar mevcut faktoring sözleşmelerinde alacak temlikleri toptan (global) olarak yapılıyor görünse de fiili uygulama ve yasal düzenlemelere uygun olarak işlemlerin çerçeve faktoring sözleşmesi ve alacak bazlı temliklerle yürütülmesi daha isabetli olacaktır.
- Rücusuz faktoring işlemlerinde gördüğümüz faktoring garantisi, kredi sigortasından ve banka teminatlarından farklılık göstermektedir. Zira alacak

devri diğer işlemlerin aksine yüklemeye ile gerçekleşmektedir ve borçlunun aczi şartına bağlı bir işlem değildir. Dolayısıyla, PUA'nın teminat mektubu veya kredi sigortasından farklı olarak onaylanmış ve mülkiyeti kendisine devredilmiş alacak bedelinin faktor tarafından ödenmesi olduğu görüşü daha isabetlidir. Bu çerçevede gayrikabilirücu faktoring işlemlerinin bir varlığın satın alınması ve bu varlığın kusurlu olmaması halinde bedelinin belli bir vadede ödenmesinin taahhüt edilmesi şeklinde görülmesi, anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

- Ayrıca belirtilmelidir ki, pek çok görüşün ve Türkiye'deki uygulamanın aksine, rücusuz uluslararası faktoring işlemlerinde "faktoring garantisi" sadece borçlunun aczini değil, alacağın varlığına yönelik ihtilaflar dışındaki her durumda ödenmeme riskini, yani politik riskler, kur riski, mücbir sebepler gibi her türlü ödeyememe durumunu kapsamaktadır.
- Yine Türkiye'de genel olarak zannedildiğinin aksine, uluslararası faktoring kurallarına göre ithalat faktorünün alacak bedelini ödeme taahhüdü (faktoring garantisi) sadece alacağın var olmadığının ispatı, bu konudaki ihtilafın 3 yıl içerisinde çözümlenememesi veya ihracat faktorünün çözüm için gerekli işlemleri belirlenen sürelerde gerçekleştirmemesi halinde ortadan kalkmaktadır. İthalat faktorünün onayını iptal etmesi veya azaltması durumunda bu iptal veya indirim ancak bu durumun satıcıya bildirilmesinden sonra yapılacak yüklemelerle ilgili alacakları ilgilendirecektir. Yani saydığımız durumlarda sadece ihtilafli alacak geri temlik edilebilir ama sigorta işlemlerinde olduğu gibi geriye dönüşlü bir limit iptali söz konusu olamaz. Bu konudaki farklı yorumlar da uluslararası tam hizmet faktoringinin olması gerektiğinden farklı bir konuma yerleştirilmesine neden olmaktadır.
- Yine genel olarak bilinenin aksine rüculu ihracat faktoring işlemlerinde ithalat faktorü alacağın ödenmemesinden sorumlu olmamakla beraber alacağı hemen geri temlik edemez. İthalat faktorü GRIF'e göre, onaysız da olsa, alacağın tahsili için elinden geleni yapmak mecburiyetindedir. Bu alacaklar da ödenmediğinde otomatik olarak değil, ancak ihracat faktorünün talebi veya gerekli bazı koşulları

yerine getirmemesi halinde geri temlik edilebilir.

- Yapmış olduğumuz incelemelere göre tıpkı forfaiting, doğrudan borçlanma ve kredi kartı işlemleri ile varlık yönetim şirketlerinin işlemlerinde olduğu gibi, Yargıtay kararlarında dahi kelime olarak kullanıldığından yola çıkarak Türkiye’de alacağın faktoring şirketi tarafından satın alınmasının önünde herhangi bir engel bulunmadığı görülmektedir.
- Elbette, alacaklar da mallar gibi bir çeşit varlık olduğuna göre, bu varlıkların borçlunun haklı def'i, itiraz veya karşı talebi ile ortadan kalkması nedeniyle geri temliki yani iadesi olasılığının, başlangıçta bu işlemin bir satış olarak nitelendirilmesini engellemediği görüşü isabetli olacaktır.
- Türk hukukunda “faktoring garantisi” terimini tanımlayan herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle uluslararası kurallar paralelinde FKFFŞK’nun 38. maddesinde değinilen faktoring garantisi, rücusuz olarak devralınan alacakların ihtilaf dışında bir nedenle borçlu tarafından ödenememesi halinde, söz konusu alacakların satınalma bedelinin faktor tarafından satıcıya ödeneceğinin taahhüdü olarak anlaşılmalıdır.
- Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde rücusuz uluslararası faktoring işlemlerinde ihracat faktörü tarafından satıcıya yapılan ön ödemenin taahhüt edilen zamandan erken yapılması, bir borcun erken ödemesi işlemidir. Bu ödemeler rücusuz işlemlerde tedarikçiye verilen bir kredi olarak adlandırılmamalıdır. Uluslararası tam hizmet faktoringi ile ilgili ön ödemelere dair kesintiler iskonto bedeli olarak nitelendirilmelidir. Herhangi bir durumda kullanılmak üzere verilmiş ödünç paralar için daha sonra tahsil edilirken üzerine konması gereken kirası olarak nitelendirilebilecek “faiz” kavramının faktoring ile ilişkilendirilmesi isabetsizdir. İslam ülkelerinde “İslami Faktoring” adı altında işlemler yapılmakta olması da faktoring ve faizin birbirlerinden ne kadar uzak olduğunun en güzel göstergesidir.

- Rücusuz uluslararası faktoring işlemleri islami bankacılıkta kullanılan murabaha ve vekalet işlemleri ile paralellikler göstermektedir. Bu nedenle uluslararası faktoring işlemlerinin, islami finansın onayladığı mal teslimlerinde uygulanmak ve herhangi bir şekilde faiz ile ilişkilendirilmemek kaydıyla, İslami finans kurallarına tamamen uygun olduğu görülmektedir.

Yukarıda belirtilmekte olan tartışmalı konuların birincil ve ikincil mevzuatta daha açıklayıcı düzenlemelerle netleştirilmesinin ve Türkiye'deki faktoring uygulamalarının uluslararası genel kabul görmüş kurallar çerçevesinde revize edilmesinin, faktoring işleminin taraflarınca yaşanan veya yaşanacak belirsizliklerin ortadan kalkmasına; kriz dönemlerinde dahi ülke gelirlerine doğrudan olumlu etkileri olan bu sektörün gerek kamuoyu gerekse devlet kademelerinde daha doğru anlaşılmasına ve Türkiye ekonomisinde hak ettiği yeri almasına katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- AKSOY**, Hüseyin Can “*Alacağı Temlik Edenin Kanundan Doğan Garanti Sorumluluğunun Ekonomi Hukuku Prensipleri Işığında Değerlendirilmesi*”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2012/1, 141-160.
- AKTEPE**, İshak Emin **Sorularla Katılım Bankacılığı**, TKBB, Yayın No:5, <https://www.katilimbancaciligi.com/murabaha-nedir/> (Erişim:13.11.2018).
- DOMANIÇ**, Hayri “*Halen Uygulanmakta Olan Faktoring Sözleşmelerinin Emredici Hükümlere Aykırı Olup Olmadığı*”, **Istanbul Barosu - Banka ve Finans Hukuku Panel ve Semineri**, 2009.
- ERNST & YOUNG** “*Factoring Under IAS/IFRS*”, Hollanda, 16. 05. 2006.
- EU FEDERATION (EUF)** -**The EUF Glossary on Factoring and Commercial Finance**, s.7 <https://euf.eu.com/what-is-euf/objectives/glossary-on-factoring-and-commercial-finance.html> (Erişim: 14.11.2018).
- FCI**
- **FCI Correspondance Course**, FCI Education Committee, Amsterdam, 1989.
 - **FCI Manual Volume I, Glossary**, Amsterdam, 2012.
 - **FCI Manual Volume II, Legal Manual**, Part 7, Haziran 2018.
 - Genel Kurul Toplantı Tutanağı, Atina, 2013.
- GILL**, Conrad - “*Blackwell Hall Factors 1795 – 1799*”, **The Economic History Review**, April 1954, s.268 – 281.
- HILLYER**, William Hurd - “*Four Centuries of Factoring*”, **Quarterly Journal of Economics**, Volume 3, Issue 2, Şubat 1939, s. 305 – 311.
- JONES**, Owen T. - “*Factoring*”, **Harward Business Review**, Winter, 1936, s. 186 – 199.
- JOSEPH**, Ciby - **Advanced Credit Risk Analysis and Management**, John Wiley & Sons, Ltd, Chichester, West Sussex, United Kingdom, 2013.
- KAYA**, Uğur – **GEREKAN**, Bilal “*Factoring Şirketi ve Satıcı İşletme Açısından Faktoring İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi*”, **İİBF Dergisi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2011, C. XIII, sayı. II, s. 71-101.

- KORF**
KORNOOUKHOVA V., D., *Invoice Factoring IFRS 9 Update*, **KPMG Advisory N.V.**, Capital Markets Accounting Advisory Services, Hollanda, 12 Haziran 2018.
- KUNTALP**, Erden Konuşma, **TÜRKİYE'DE FACTORİNG (Esaslar ve Uygulama)** Semineri, İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul 1996,
- KURDOĞLU**, Didar Ceyla “*Factoring ve Kredi Sigortası Sistemlerinin Karşılaştırmalı Analizi ve Türkiye'deki Durumu*”, Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Para, Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar Ana Bilim Dalı, Mart 2004.
- VLIJN**, Claes- Olof **The Factoring Journey**, Association for the Promotion and History of Factoring, Haziran 2018, Almanya.
- MULROY**, Peter “*FCI & Factoring – Past, Present and Future*”, **FCI Annual Review**, Amsterdam, 2018, s. 3-5.
- Official Journal of The European Union** **Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I).**
- ÖZAKMAN**, Cumhur - (Tebliğ) “*Factoring İşlemlerinin Hukuki Niteliği, Fonksiyonları ile “Finansal Kiralama, Factoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Tasarısı”nda Factoring İşlemlerine İlişkin Getirilen Düzenlemeler Hakkında Görüşler*”, **Factoring Derneği - Factoringde Hukuksal Boyut Sempozyumu**, Galatasaray Üniversitesi, 14. 11. 2009, s. 10 - 22 (19).
- (IAV) “*Factoring İşlemleri ve Factoring Uygulamaları Hakkında Değerlendirmeler*”, **İktisadi Araştırmalar Vakfı Factoring Sektörü ve Uygulamaları Semineri** <http://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/factoring.pdf> , s. 45-54 (Erişim: 29.12.2018).
- RUDY N., MILLS S., DAVIDSON N.** **Salinger On Factoring**, MPG Books, Bodmin, Cornwall, 2006.
- SALINGER**, Freddy R. **Factoring: Law and Practice**, Sweet and Maxwell Limited, London, 1991.

SARAÇ, Şükrü

- **Yargıtay Kararları Işığında Factoring**, Sözkesen Matbaacılık Ticaret Limited Şirketi, Ankara, Ocak 2013.

- (Sempozyum) “*Factoring Uygulamalarında Güncel Sorunlar*”, **6361 Sayılı Finansal Kiralama, Factoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Çerçevesinde Factoring Uygulamaları ile İlgili Güncel Sorunlar Sempozyumu**, Finansal Kurumlar Birliği, Kıbrıs, 14-16 Ekim 2016, s. 18-98.

- (Tebliğ) , **Factoring’de Hukuksal Boyut Sempozyumu**, Factoring Derneği, Marmaris, 3-5 Kasım 2000, s. 38-40.

SLEE, Robert T.

- **Private Capital Markets: Valuation, Capitalization and Transfer of Private Business Interests**, Second Edition, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2011, s. 337.

SÖYLEMEZ, Ufuk

Konuşma, **TÜRKİYE’DE FACTORİNG (Esaslar ve Uygulama) Semineri**, İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul 1996.

TBMM

“*Finansal Kiralama, Factoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Tasarısı ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/601)*”, Sıra Sayısı: 239, (<http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0601.pdf> - Erişim: 29.10.2018)

TOROSLU, Vefa

Hukuksal ve Finansal Açıdan Factoring, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011.

UNIDROIT

“Unidroit Convention on International Factoring (Ottawa 1988): Explanatory Note by the Unidroit Secretariat”, Roma, Ocak 2011, s. 6, <http://www.unidroit.org/english/conventions/1988factoring/explanatorynote-e.pdf> (Erişim: 13.11.2018).

UYANIK, R. Yüce

- “Dünyada ve Türkiye’de Factoring Tanımı” (Tanım) , **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 2, Sayı 3, 2015, s. 23-40.

-“Factoring Temlik Notu“, Şubat 2003 http://web.boun.edu.tr/uyanik/Boun/Factoring/Entries/2010/8/9_Factoring_Temlik_Notu.html (Erişim: 29.10.2018).

- “Factoringin Tanıtımı”, **Factoring Derneği - Factoring’de Hukuksal Boyut Sempozyumu**, Marmaris, 3-5 Kasım 2000, s. 12-22.

- “Islamic International Factoring”, **FCI Annual Review**, 2018, s.14 <https://fci.nl/downloads/Annual%20Review%202018.pdf> (Erişim:27.10.2018).

- “Islamic Factoring”, **FCI – In Sight**, February 2018, s. 8 – 10.
- “Is International Factoring Sharia Compliant?”, **Islamic Finance News**, 14.11.2018, s.27.

“Faktoring, Faiz ve İslam”, Mart 2003 http://web.boun.edu.tr/uyanik/Boun/Faktoring/Entries/2010/8/9_Faktoring%2C_Faiz_ve_Islam.html (Erişim: 03.01.2019).

- ”Faktoring Sözleşmesi”, **Hukuk Fakültesi Dergisi**, Akdeniz Üniversitesi, Cilt 4, Sayı 2, Aralık 2014, s. 159-178.

- “Factoring ve Türkiye Uygulaması“, **Pazarlama Dünyası**, Yıl 6, Sayı 35, Eylül – Ekim 1992, s. 34 – 40.

- **Faktoring Kuralları**, Faktoring Derneği Yayını, İstanbul, 2002 <http://web.boun.edu.tr/uyanik/faktkural.doc> , (Erişim: 13.11.2018).

- Panel Konuşması, **Faktoring’de Hukuksal Boyut Sempozyumu**, Faktoring Derneği, Marmaris, 3-5 Kasım 2000, s. 53- 54.

UYANIK, R. Yüce et.al.

- **Faktoring Eğitim Programı El Kitabı**, Editör: Rengin **EKMEKÇİOĞLU**, Sürüm 10, Faktoring Derneği, İstanbul, Eylül 2002, s. 18 (<http://web.boun.edu.tr/uyanik/faktelkit.doc>, (Erişim: 13. 11.2018).

UZUN KAZMACI, Özge

- “Genel Olarak Faktoring Sözleşmesi ve Alacakların Faktoring Şirketine Devri”, **6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Çerçevesinde Faktoring Uygulamaları ile İlgili Güncel Sorunlar Sempozyumu**, Finansal Kurumlar Birliği, Kıbrıs, 14-16 Ekim 2016,s. 99-108.

- **Faktoring Sözleşmesi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.

VILLEPIN, Patrick De (Editör)

- **Factors and Actors: A Global Perspective on the Present, Past and Future of Factoring**, P.I.E Peter Lang S.A., Brussels, 2018.

VEENHOF R. Klaas - EIDEM

Josper,

- **Mesopotamia: Old Assirian Period**, Academic Press Fribourg Vandenhoeck & Ruprecht Göttingen, 2008.

WESTERFIELD, Ray Bert

- “Middlemen in English Business”, **Transactions of the Connecticut Academy of Arts and Sciences**, Yale University Press, New Haven, Conn., Cilt 19, Mayıs 1917 s. 111-445.

YILMAZ, Önder

- **Banka Dışı Finansal Kurumlar ve Muhasebe Uygulamaları**, Finansal Kurumlar Birliği Yayını, İstanbul 2018.

- **Faktoring İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi**, Yalın Yayıncılık, İstanbul 2012.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/52-53/45> , (Erişim 13. 11. 2018)

<http://www.coface.com.tr/COFACE-HAKKINDA/COFACE-TUeRKIYE-SIRKET-PROFILI/SIRKET-ANA-SOeZLESMESI> (Erişim:13.11.2018)

<http://www.euf.eu.com> (Erişim: 27.11.2018)

<http://www.factoringdernegi.org.tr/hakkimizda> (Erişim: 11. 12. 2014)

<http://www.fkb.org.tr/uyelerimiz/birlik-uyeleri/ae/> (Erişim: 27.11.2018)

https://www.fkb.org.tr/Sites/1/upload/files/Factoring_Sektoru_Ozet_Finansal_Veriler_2018_03-1655.pdf (Erişim: 24.10.2018)

<https://fci.nl/en/members/index> (Erişim: 24.10.2018)

www.hukukturk.com

<http://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/factoring.pdf> (Erişim: 30.12.2016)

<http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=47&t=4067> (Erişim: 19.01.2017)

<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19110009/201701010000/220.pdf>, (Erişim:05.01.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss321.pdf>

<http://varlikyonetim.org.tr/Varlik-Yonetim-Sirketleri-Niye-Var.html> , Erişim (03.02.2017)

<http://www.vergidegundem.com/documents/10156/175263/SIRKULER-99-FACTORINGMUKTEZA.pdf> (Erişim: 20.02.2017)

Elektronik Kaynak

Oxford English Dictionary